

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov” u Vršcu Srbija

Universitatea de Vest „Aurel Vlaicu” Arad Romania

Manchester Metropolitan University UK

Univerza v Ljubljani Pedagoška fakulteta Ljubljana Slovenia

Univerzitet “Sv. Kliment Ohridski” Pedagoški fakultet Bitola Makedonija

21. ОКРУГЛИ СТО О ДАРОВИТИМА ДАРОВИТИ И ДИДАКТИЧКА КУЛТУРА

21. ROUND TABLE ON GIFTEDNESS THE GIFTED AND DIDACTIC CULTURE

Вршац, 5. Јун 2015.

Vrsac, 5. Jun 2015

Универзитет
Републике Србије

21. ОКРУГЛИ СТО О ДАРОВИТИМА

ДАРОВИТИ И ДИДАКТИЧКА КУЛТУРА

ЗБОРНИК РЕЗИМЕА

СА МЕЂУНАРОДНОГ НАУЧНОГ СКУПА

Вршац, 5. 6. 2015.

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА ВАСПИТАЧЕ
„МИХАИЛО ПАЛОВ” – ВРШАЦ

Библиотека: Зборник резимеа 21

Издавач:

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” – Вршац

За издавача:

Доц. др Јелена Пртљага

Лектура:

Доц. др Јелена Пртљага
Мр Ивана Ђорђевић

Корице:

Станислав Сушецки

Зборник уредиле:

Проф. др Грозданка Гојков
Мср. Снежана Пртљага

Рецензенти: анонимни (домаћи и страни)

ISBN 978-86-7372-215-3

Штампа: Фидуција 011, Београд
Тираж: 100 примерака

Универзитет
Педагошког Факултета

21st ROUND TABLE ON GIFTEDNESS

THE GIFTED AND DIDACTIC CULTURE

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
BOOK OF ABSTRACT**

Vrsac, 5 June 2015

Научни одбор скупа

- Академик Јован Ђорђевић, Српска академија образовања, Београд, Србија
Академик Босилка Ђорђевић, Српска академија образовања, Београд, Србија
Academician Lizica Mihuț, Universitatea „Aurel Vlaicu”, Arad, Romania
Academician Victor Neumann, Universitatea de Vest, Timișoara, Romania
Академик Грозданка Гојков, Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац,
Србија
Professor dr.Gabriela Kelemen, Facultatea de Științe ale Educației și Asistentă Socială
Universitatea „Aurel Vlaicu”, Arad, Romania
Doc. dr Mojca Juriševič, Pedagoška fakulteta v Ljubljani, Slovenija
Prof Dr Geraldine Lee-Treeweek, Manchester Metropolitan University
Проф. др Љупчо Кеверески, Педагошки факултет, Битола, Македонија
Проф. др Петар Стојаковић, Филозофски факултет, Бања Лука, БиХ
Dr Matjaž Duh, Pedagoška fakulteta, Maribor, Slovenija
Akademik Marjan Blažič, Fakulteta za poslovne in upravne vede, Novo mesto, Slovenija
Doc. dr sc. Ante Kolak, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska
Dr Svetlana Kurteš, University of Portsmouth, United Kingdom
Доц. др Јелена Пртљага, Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац,
Србија
Проф. др Александар Стојановић, Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”,
Вршац, Србија
Проф. др М. В. Силантьева, МГИМО-Университет, Москва, Россия
Akademik Miodrag Milin, Universitatea „Aurel Vlaicu” Arad, Romania

Идејни одбор

- Доц. др Александра Гојков Рајић
Др Мирча Маран
Мр Предраг Пртљага
Мр Ивана Ђорђевић

Организациони одбор

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац, Србија

- Доц. др Јелена Пртљага
Доц. др Тања Недимовић
Др Еуђен Чинч
Мр Ивана Ђорђевић
Мср. Снежана Пртљага
Мср. Даница Веселинов
Мср. Љиљана Келемен
Биљана Вујасин, дипл. педагог

Скуп подржава Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој, Нови Сад
Conferința a fost susținută de către Secretariatul Provincial pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
The conference is supported by the Provincial secretariat for science and technological development,
Novi Sad.

Znanstveno srečanje je podprl Pokrajinski sekretariat za znanost in tehnološki razvoj, Novi Sad
Научната средба е поддржана од Покраинскиот секретаријат за наука и технолошки развој

ПРОГРАМ РАДА / CONFERENCE PROGRAMME

ДАРОВИТИ И ДИДАКТИЧКА КУЛТУРА
THE GIFTED AND DIDACTIC CULTURE

Време и место одржавања / Time and Venue

05.06.2015, Vršac

9.30 – 10.00

Пријем учесника / Reception
Hotel *Srbija*, Svetosavski trg 12

10.00 – 10.15

Поздравна обраћања / Welcoming addresses

10.15 – 11.00

Уводни импулси / Introductory Impulses

Доц. др Анте Колак, Филозофски факултет, Загреб, Хрватска
Тема: *Даровити и дидактичка култура школе*

Dr Ante Kolak, Philosophical Faculty, Zagreb, Croatia
Keynote speech: *The Gifted and Didactic School Culture*

Академик Петар Стојаковић, Бања Лука
Тема: *Васпитни стилови и развој даровитости и креативности*

Academic Petar Stojakovic, Banja Luka
Keynote speech: *Educational styles and the development of giftedness and creativity*

11.00 – 11.15

Пауза / Break

11.15 – 14.15

Дискусија / Discussion

14.15 – 14.30

Представљање публикације / Book promotion

Victor Neumann, (2015), *Die Interkulturalität des Banats*, (Forum: Rumänien, Band 25), Thede Kahl / Larisa Schippel (Hg.), Berlin LKG – Leipziger Kommissions- und Großbuchhandel, Frank & Timme GmbH- Verlag für wissenschaftliche Literatur

О књизи ће говорити доц. др Александра Гојков Рајић и аутор академик Виктор Нојман.

Victor Neumann, (2015), *Istoria Banatului*, Editura Academiei Romane

О књизи ће говорити аутор академик Виктор Нојман
и академици Миодраг Милин и Грозданка Гојков.

14.30

Ручак / Lunch

**Научни скуп финансијски подржава Покрајински секретаријат
за науку и технолошки развој – Нови Сад**

САДРЖАЈ/CONTENTS:

Уводне напомене / Introductory remarks

Грозданка Гојков - <i>Даровити и дидактичка култура</i>	9
Grozdanika Gojkov - <i>The Gifted and Didactic Culture</i>	14

Уводни импулси / Introductory Impulses

Ante Kolak <i>Didaktička kultura škole i daroviti učenici – učiteljska perspektiva</i>	18
Петар Стојаковић <i>Васпитни стилови и развој даровитости и креативности</i>	19

Резимеи / Abstracts

Milica Andevski Jasmina Arsenijević Mira Vidaković <i>Od didaktičkih orijentacija moderne i postmoderne ka didaktici u krizi</i>	21
Звездан Арсић Александра Изгаревић <i>Педагошко-психолошке и дидактичке основе школске акцелерације даровитих ученика у редовној настави</i>	22
Snežana Babić-Kekez <i>Rad sa darovitim studentima individualiziranim instruktivnim modelom</i>	24
Džulia Benet Džeraldina Li-Trevik Mieczslawa Podsiedlik <i>Komparativni pristupi darovitosti: šta sociologija može da doprinese?</i>	25
Otilia Sanda Bersan <i>Opiniile cadrelor didactice cu privire la importanta consilierii carierei pentru elevii de liceu</i>	26

Bíró Violetta <i>A pedagógusok attitűdje az általános iskolás tehetségégetekhez .....</i>	27
Blanka Bogunović <i>Samoregulativno učenje i veštine muzičkog izvođenja .....</i>	28
Željka Bojanić <i>Didaktička kultura i metakognitivne sposobnosti darovitih .....</i>	30
Адријан Божин <i>Појам и теоријски модели компетенције у психологији и њихове импликације за рад са даровитима .....</i>	32
Гордана Будимир-Нинковић Александар Јанковић <i>Улога наставника у подстицању развоја даровитих ученика .....</i>	34
Jelena Cvetković Miomira Đurđanović <i>Inovacijski modeli savremene nastave kao podsticaj razvoja darovitosti – opcija ili neophodnost .....</i>	35
Мирко Дејић Александра Михајловић <i>Даровитост и савремени трендови у настави математике .....</i>	36
Ивана Ђорђевић <i>Тематика писмених задатака као индикатор дидактичке културе школе .....</i>	37
Bosiljka Đorđević <i>Kojim putem u podsticanju i negovanju različito darovite dece i mladih .....</i>	38
Jovan Đorđević <i>Značaj informatičke nastave, obrazovanja i učenja za podsticanje razvoja darovitih .....</i>	39
Ivan Ferbežer <i>Poučevanje nadarjenih učenaca o višjih psihičnim procesih .....</i>	41
В. С. Глаголев <i>Смена приоритета руској внешнеј политици и сфера подготовки творческих личностей .....</i>	41
Vlad Glaveanu <i>Ka razvijanju kultura kreativnosti u školi .....</i>	42

Grozdanka Gojkov <i>Daroviti u didaktičkoj kulturi postmoderne .....</i>	43
Билјана Граматковски <i>Теориски пристап на поттикнување на надарените и талентираниите во семејството од аспект на дидактичката култура на предучилишните институции .....</i>	46
Nikoleta Gutvajn <i>Profesionalne kompetencije vaspitača za rad sa darovitom decom .....</i>	48
Bisera Jevtić <i>Daroviti – žrtve verbalnog nasilja u školskoj kulturi .....</i>	49
Нинослав Качарић <i>Информационо-комуникационе технологије (ICT) у верској настави и даровити .....</i>	50
Gabriela Kelemen <i>Darovita deca i njihovo obrazovanje sa posebnim potrebama .....</i>	52
Љиљана Келемен <i>Методичке стратегии подстицања критичког мишљења даровитих у настави граматике .....</i>	53
Љупчо Кеверески Драган Ристески <i>Мултифакторските влијанија врз развојот и постигнување на врвните научни перформански кај талентите (дидактички дискурс) .....</i>	54
Јасминка Коцоска <i>Талентираниите и надарените ученици во постмодерното општество .....</i>	55
Slavica Komatina <i>Pristup kvalitetnom obrazovanju potencijalno darovite dece iz socijalno depriviranih sredina .....</i>	57
Исидора Кораћ <i>Изазови професионалног развоја васпитача: компетенције за рад са даровитом децом .....</i>	58
Бисера Костадиновска Милка Кевереска <i>Дидактичките перспективи на работа со талентирани ученици во наставата по англиски јазик .....</i>	59

Марија Котевска Димовска Спиро Мавровски <i>Имплементирање на образовни програми за развој на афективната компонента на надарените .....</i>	60
Љилјана Крнета <i>Креативност – перцепција психолошке природе даровитих у модерном добу .....</i>	61
Зора Крнјаиќ Тјана Максимовиќ <i>Очекивања академски даровитих студената од програма стручне праксе .....</i>	62
Светлана Куртеш <i>Идентитет и идеологија у учионици: (постоји ли) постмодерни приступ .....</i>	63
Наташа Лалиќ-Вучетиќ Снежана Мирков Јасмина Шефер <i>Поддршка ученичкој аутономији у школском контексту .....</i>	64
Славица Максић Јелена Павловић <i>Креативност и дидактичка култура .....</i>	66
Јелена Максимовиќ Јелена Османовиќ <i>Епистемолошко методолошке импликације феномена даровитости .....</i>	67
Александра Мандић <i>Савремене информационе технологије у функцији превазилажења недостатака трансмисионог модела наставе.....</i>	68
Данило Ж. Марковић <i>Истраживачко-иновативна делатност обдарених и развијеност компетенција и компетентности .....</i>	70
Мiodrag Milin Lavinia Betea <i>Психологија versus pedagogia supradotării .....</i>	70
Ана Мумовић Вук Ђорђевић <i>Дидактичка култура, књижевност за децу и медији .....</i>	72

Marinel Negru <i>Darovita deca i asinhroni razvoj u okviru obrazovnog sistema</i>	72
Силвана Несковска <i>Развој на ученици интелектуална аутономија низ призмата на книжевноста класи</i>	73
Николај Палашев Дарјан Бојков Ванче Бојков <i>Даровити, трансцедентност и комуникација</i>	74
Radmila Palinkašević Jasmina Stolić <i>Развој музичке и језичке даровитости у савременој дидактичкој култури</i>	76
Polonca Pangrčič <i>Kurikulum za nadarjene in sodobna didaktična teorija</i>	77
Војислав Пантић <i>Методички аспекти рада у школи младих математичара</i>	78
Александар Петровић <i>Рефлексивно мишљење као обележје интелектуалне аутономије у актуелним дидактичким парадигмама</i>	79
Ружица Петровић <i>Даровити и етичка култура у друштвеним истраживањима</i>	80
Бајрам Пинарбаши Тасим Челик <i>Дидактичките компоненти на третманот на надарените и талентираниите во ПСУ Јахја Кемал-Скопје</i>	81
Kristina Planjanin-Simić <i>Tajna brojalica, povezanost svakodnevne upotrebe brojalica sa upoznavanjem i savladavanjem osnovnih matematičkih funkcija kod darovite dece</i>	82
Jelena Prtljaga Aleksandra Gojkov Rajić <i>Lingvistička darovitost i didaktičke strategije</i>	83
Predrag Prtljaga <i>Didaktička kultura škole u zamci društvenih mreža</i>	84

Вера Ж. Радовић Душка Михајловић <i>Дидактичка култура наставника – предуслов за идентификацију и рад са даровитим ученицима</i>	86
Марија Ристевска <i>Дидактички стратегии за рана идентификација на надарените и талентираниите</i>	87
Alina Felicia Roman <i>Demersuri creative de integrare a metodelor de predare ineraktivă la nivel univèritar</i>	88
М. В. Силантјева <i>Дидактичка револуција как противоядие для одаренности</i>	89
Dragica Stanojlović <i>Evropski kvalifikacijski okvir kao paradigm savremenih didaktičkih strategija i položaj darovitih</i>	90
Александар Стојановић <i>Положај даровитих ученика у савременој дидактичкој култури</i>	93
Љубивоје Стојановић <i>Примењена теологија као елемент дидактичке културе у развоју даровитости</i>	95
Весна Стојановска <i>Ставови на наставницима за поттикнување на креативноста во основното образование</i>	96
Nataša Sturza Milić Tanja Nedimović <i>Procena intelektualnih sposobnosti motoričke darovitih učenika – didaktičke implikacije</i>	97
Tomislav Suhecki <i>Didaktička sredstva i podsticanje darovitosti</i>	98
Slavica Ševkušić Jelena Stevanović <i>Elementi kreativnosti u tematskim narativima učenika srednjih škola</i>	100
Мирјана Томић <i>Сарадња са родитељима даровите деце из угла васпитача</i>	101

Olga Tomić <i>Uspešni daroviti – deset godina kasnije iz ugla didaktičke kulture .....</i>	103
Митко Тошев <i>Дидактичкиот пристап во изведбата на познатиот портрет Мона Лиза од Леонардо да Винчи .....</i>	105
Даница Веселинов Снежана Пртљага Александар Игњатовић <i>Хеуристички дидактичко-методички аспекти и метакогнитивне стратегии учења даровитих.....</i>	106
Valerija Večei-Funda Jelena Portner Pavičević Dragan Janjušić <i>Kreativnost kao aspekt kvalitetnog obrazovanja .....</i>	108
Горан Вилотијевић <i>Развијање сазнајно-креативних компетенција даровитих ученика у хеуристичкој настави .....</i>	109
Биљана Вујасин Небојша В. Живић <i>Менторство као стратегија поучавања даровите деце у контексту дидактичке културе .....</i>	110
Златко Жоглев Љупчо Кеверески Методија Стојановски <i>Академските студии од областа на надареноста и талентираноста футуристички регионални предизвици .....</i>	112

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

ДАРОВИТИ И ДИДАКТИЧКА КУЛТУРА

Актуелна питања промена у образовању из угла филозофије образовања, педагошко-дидактичких теорија и социо-политичког контекста постмодерних друштава са доминирајућом неолибералном идеологијом, која економском рационалношћу своди индивидуе на зависнике „економског успеха”, као основног критеријума понашања човека „потрошачког друштва”, неосетљивог на моралне норме у смислу Кантовог категоричког императива, отвара простор за потребе да се дидактичким приступима подстицају еманципације у настави и учењу у њој, новим промишљањима о неохуманистичком схватању образовања младих, посебно даровитих, сагледају начини за превазилажење нејасноћа и траже путеви за сигурније и квалитетније подстицање даровитих у дидактичкој култури васпитно-образовних институција.

Васпитно-образовне институције имају своју културу која утиче на њихову ефикасност, квалитет, деловање и остваривање постављених циљева. Школска култура је релативно трајни квалитет школске средине који утиче на понашање њених чланова и представља скуп вредности, норми, уверења, понашања и традиције. Једна од педагошки разумљивијих конкретизација школске културе дели је: на педагошку културу, дидактичку културу, културу односа и организацијску културу. Дидактичка култура је, као саставни део културе школе, одувек била у средишту пажње педагогије. У целокупној култури школе посебна пажња се усмерава ка дидактичкој култури, јер су учење и мишљење тесно везани за начине учења и поучавања, а корак даље – смештени у неко културно окружење и третирани као значајни ефекти рада школе. Под дидактичком културом подразумевају се вредности, уверења и ставови, које имају носиоци наставног процеса о субјектима и појединим сегментима наставе. Као један од значајних индикатора дидактичке културе је положај даровитих ученика у њој. Положај даровитог ученика у настави подразумева релацијски однос наставника и ученика као најважнијих чинилаца васпитно-образовног процеса у наставној структури, те усмереност наставе према ученику. Изазови дидактичке културе школе данас у сегменту образовања даровитих ученика покушавају одговорити на бројна питања. Издвојиће се нека од њих која су истакнута у резимеима датим у овом зборнику.

Једно од питања односи се на значај промене улога саджаја и односа за даровите. Промена улога садржаја и односа је стална претпоставка у процесу учења, а дидактика која се заснива на интеракцији, односима у процесу учења и поучавања је дидактика односа, јер претпоставља да су односи одлучујући за смисао и успех у учењу, а као предзнак има климу за учење која придаје посебан значај комуникативној компетенцији, узајамном развоју и доброј самоперцепцији, самопоштовању, са једне стране, а са друге стране – реципрочно поштовање за основе у односима. У теоријској анализи посматра се значај међусобне интеракције и комуникације којима се ствара

култура међуљудске атмосфере, која за свако учење представља оквир захтева и напредовања и која подразумева да, ако овај оквир не успе, тада захтеви постају недостојни, а напредовања безначајна.

Дискутује се, такође, место даровитих у спознаји да је модерно доба крхко, да нестаје универзално стручно разумевање, као и свеопшти обавезујући канал везивања, да су сви научни предмети под тензијама, са појавом интереса и моћи, опречним дискурсивним развојем и губљењем старих навика. Посматра се шта за развој даровитости значи чињеница да у предметима постоји борба између удубљивања у контекст и повећања комплексности као веће спремности да се обрати пажња на последице, и то упркос доминантних изазова за краткотрајним успехом и брзом каријером. Наглашава се да овде немамо само повећање броја несигурних путева испитивања и признање стално непотпуних, несигурних резултата истраживања, и то само ограничене моћи исказа и предвиђања, него и спознају да науке нису ослобођене од односа и комуникација, дакле да није довољно да се легитимитет науке тражи у равни субјекат–објекат. А иза овога је и питање рационалности модела у постмодерној дидактици, по којој је дошло до њиховог прецењивања, јер су се у пракси тешко примењивали, изазивајући фрустрације и занемаривање значаја теорије и примат когнитивног, а због пренаглашености садржајне стране у трагању за рационалним објашњењима, односно занемаривања односне стране.

За дидактичку климу која би подстицајно одговарала даровитима значајно је, те се посматра и питање о јединству дидактичке рационалности, за коју постмодерна сматра да нестаје, односно да се везује за плуралне представе, моћ, разлике у интересима, разлике у споразумевању и нејединствене контексте. Дискутује се и став да се рационалност распада у плуралитет специфичних рационалних конструкција (конструкте), чија се вијабилност (прилагођавања у свету живљења) тек у различитим праксама доказује и рефлектује, а на овом месту и пропитује из угла услова за учење даровитих. Покушавају се, такође, сагледати импликације става постмодерне дидактике усмерене на односе садржане у следећим ставовима: (1) ниједан модел не одговара за све; ниједна анализа није потпуна; ниједно упуство за деловање не може се на дуже време предвидети у свом деловању и успеху. (Ове слабости морају све дидактичке претпоставке да прихвате.); (2) шта значи тврдња да је истина релативна у погледу заједница и културе времена, али и у зависности од успеха или неуспеха? Питање је да ли из овога угла не би требало и овај исказ сматрати релативном тврдњом. А, питање је и да ли би дидактика у постмодерни себе требало да види у културном контексту садашњости, и тако да се рефлектује, и да ли је већ само то релативизација. Ово мења изабрану полазну позицију: универзалистички захтеви не успевају након извесног времена, чиме постмодерна показује наше знање и понашање у компликованим контекстима: плуралистично, противуречно, непрегледно, амбивалентно. Шта оваква дидактичка култура, образовања усмереног на односе, са поменутиим карактеристикама значи за развој даровитости и има ли, и у којим областима знања консензуса, правила која се не дискутују?

Интересантне су рефлексије аутора у овом зборнику резимеа о претходним питањима постмодерне дидактичке културе, односно дидактике усмерене на односе, а изражена су у ставу да се прегледом савремене постмодерне сцене и процене аргумената за нефундаменталистичко, антиесенцијалистичко мишљење, које стоји у основи дидактике усмерене на односе, можемо сложити са мишљењем Ричарда Рортија (Richard Rorty), који сматра да стојимо на раскршћу два пута. Један је пут Џ. Дјуија (John Dewey), са његовом либералном социјалном надом; други је пут Т. Швандта (Thomas A. Schwandt), који истиче да је за њега немогуће наћи неку утеху у интерпретативизму који се дегенерише у нихилизам, у коме се бавимо бескрајним празним деконструкцијама и оспоравамо постојање социјалног порекла и наших самих бића. Дискусија на 21. округлом столу могла би, бар према садржајима резимеа, да дâ значајан допринос разјашњавању значења дидактичке културе усмерене на односе, тј. постмодерне дидактике за развој даровитости.

Нови импулси за дискусију виде се и у разматрању саморегулисаног учења и вештина попут музичких. Стицање експертских компетенција музичког извођења, као један од крајњих циљева тростепеног система образовања музички даровитих, посматра се као контекст у коме се пажња фокусира на познавање стратегија самосталног, промишљеног и ефикасног вежбања, једног од неопходних услова експертског извођења Усвајање саморегулативног учења и вежбања сматра се једим од кључних чинилаца напредовања. Одабир и спровођење стратегија у оквиру тростепеног модела ефикасног стицања вештина – планирања/припреме, извршења/мониторинга и евалуације – део је корпуса активности, које су вођене метакогнитивним процесима, а све ово утиче у контекст који би се могао сматрати дидактичком климом значајном за развој музички даровитих.

Једно од питања из резимеа за које се очекује да ће се покретати на скупу је питање стратегије подстицања аутономије даровитих. Доживљај аутономије разматра се као важан предуслов за развој потенцијала ученика – доследност и истрајност у извршавању задатака, боља прилагођеност школском систему, већи степен унутрашње мотивације и остваривање бољег школског успеха. Аутономија се у контексту образовања дефинише као когнитивни феномен (изражавање индивидуалног начина мишљења, доношење независних судова и одлука, уважавање перспективе других) и као бихејвиорални феномен (учешће у доношењу одлука у различитим контекстима, као што су породица и школа). У резимеу се истиче да значај уважавања ученичке аутономије у школском контексту зависи од интерперсоналног стила наставника. Аутори анализирају наставникове стратегије подстицања ученичке аутономије. Према подацима, успешне стратегије помажу ученицима да развију позитиван однос према школи и мотивацију за учење. Установљено је да се ученичка аутономија, поред осталог, подстиче путем критичког мишљења, које се испољава у независном решавању проблема, продукцији ученичких идеја, дискусији и постављању питања. Аутономија се, такође, развија путем подстицања личне одговорности ученика у процесу учења, саморефлексије, прихватања изазова,

превазилажења препрека у ситуацијама учења и разумевања правила. Метакогнитивне способности се, исто тако, виде као значајне за испољавање и развој потенцијала даровитих, јер посредују између когнитивног функционисања ученика и њиховог аутономног понашања. А, поред овога ту су и рефлексије о томе како није добро усмеравање само на интелектуалне способности и њихово усавршавање, иако се овакво усмерење највише „исплати” и појединцу и друштву. Запостављање других врста даровитости осиромашује људе и друштво, те их лишава многих лепота и животних радости. Истицање само интелектуално даровитих и њихово „етикетирање” није морално (деца МЕНСЕ), јер се од њих очекује одређена корист. Живот човека се не може свести само на рад, на унапређење производње и профит. Човек има потребу за различитим талентима и њиховим манифестацијама и животним радостима, што, сложићемо се, отвара другу перспективу усмеравања даровитих и тежње ка стварању другачије дидактичке културе за њихов развој.

Једно од интересантних питања дидактичке културе фокусира се на јаз између етоса креативности и етоса модерне педагогије. Дакле, из резимеа се очекују дискусије у којима се посматра проблем неговања креативности даровитих у ситуацији када, са једне стране, наставници теже ка томе да негују креативност својих ученика, која је у природној вези са спонтаношћу, знатижељом и слободним истраживањем, а, са друге, данашња дидактика, која се заснива на резултатима, усмерена је ка стандардизацији и мерењу. Како да креативно искуство цвета у оквиру образовања које се руководи резултатима и њиховим „валидним” и „поузданим” мерењем? Што је још важније, помиње аутор овога резимеа В. Главeanу (V. Glaveanu), како је могуће ценити креативну различитост у оквирима културе истости? Да би се овај проблем решио, аутор сматра да треба разумети концепт дидактичке културе као динамичну појаву, која је отворена за трансформацију, а кроз интеракцију између социјалних актера и материјалних аранжмана. Он такође сматра да, када је реч о културама, не ради се само о нормама и вредностима; ради се, и то пре свега, о људима и местима, као и о односима између њих. Оперишући релационом дефиницијом дидактичке културе, иста се може разумети као начин интеракције између наставника и ученика, који конструишу значење и вредност креативности у учioniци. Ово дистрибуирано разумевање креативности (Glaveanu) указује на чињеницу да наставници или ученици, узети засебно, не би требало да буду тежиште истраживања креативности. Конструисање културе креативности у школама зависи од размена између наставника и ученика и њихових заједничких напора да обликују дидактичку културу која подржава креативно учење и креативно поучавање подједнако, што имплиците указује на ставове дидактике усмерене на односе.

Из претходно дотакнутих само неколико „врућих” тачака из резимеа приспелих за 21. округли сто посвећен теми *Даровити и дидактичка култура*, могло би се закључити да се отварају и у практичним корацима деликатна питања постмодерне дидактике, која ће се тек ту заштрирати, али ће се можда ту, на терену стварности, и створити јасније слике домета и ограничења исте, и у свој својој оштрини изразити, јер се у овим дискусијама радња догађа на

пољу даровитост, где су дискурси јаснији и озбиљније схваћени. Утисак је да ће дискусије које стоје иза 60-ак наслова, односно 90-ак учесника из 11 држава (Русија, Румунија, Словенија, Хрватска, Бугарска, Македонија, Босна и Херцеговина, Данска, Мађарска, Енглеска, Србија) фокусирати питања значаја дидактичке културе за развој даровитости; карактеристике филозофије образовања као основе дидактичке културе повољне за развој даровитости; карактеристике квалитета ефикасне дидактичке културе из угла даровитих; индикаторе интелектуалне аутономије у дидактичкој култури повољној за развој даровитости; положај даровитих у актуелним дидактичким парадигмама; даровите у постмодерној дидактици; подстицање критичког мишљења као обележје интелектуалне аутономије даровитих; плуралност на дидактичкој сцени Европе и место даровитих у њој; комуникацијске релације даровитих у настави као индикатори дидактичке културе; домете и ограничења дидактичког плурализма на актуелној дидактичкој сцени (теорији и пракси) Европе из угла подстицања даровитости; неохуманистички концепт образовања и место даровитих у њему; настава као фацитација и настава као технологија и даровити у њима..., која у суштину чине дидактичку културу у којој се огледа даровитост, њено значење, разумевање њенога смисла, подстицање. Према претходном, рекло би се, вреди очекивати одговоре, као и не мање значајна нова питања и дилеме за стара питања, као и за нова питања за добробит даровитих, а и оних који им служе, пре свих, њихових ментора и истраживача.

Грозданка Гојков

INTRODUCTORY REMARKS

THE GIFTED AND DIDACTIC CULTURE

Current issues regarding changes in education from the angle of philosophy of education, pedagogical-didactic theories and socio-political context of postmodern societies dominated by neoliberal ideology, boiling through its economic rationality an individual down to an addict of “economic success” as a fundamental criterion of behaviour of a man of “consuming society”, insensible to moral norms in the sense of Kant’s categorical imperative, have imposed the need for didactic approaches to encourage emancipation in teaching and learning within new reflections on neo-humanistic view on education of young people, especially gifted ones, in order to consider the ways to overcome ambiguities and search for the possibilities to provide more secure and better encouragement of the gifted in didactic culture, i.e. in upbringing-educational institutions.

Upbringing-educational institutions have their own culture influencing their efficacy, quality, actions and realization of pre-established goals. As a set of values, norms, beliefs, attitudes, behaviours and traditions, school culture is relatively continuous quality of school setting which has its effects on behaviour of its members. One of pedagogically oriented classifications of school culture refers to pedagogic culture, didactic culture, culture of relationships and culture of organization. As a component of school culture, didactic culture has always been in the centre of attention of pedagogy. Special attention has been paid to didactic culture, having in mind that learning and thinking are closely related to the ways of learning and teaching, with a step further positioning them in a cultural setting and treating them as significant effects of school work. Didactic culture refers to values, beliefs and attitudes held by the agents of teaching process in view of subjects and certain segments of teaching. One of the most significant indicators of didactic culture is a position of gifted students. The position of gifted students in teaching implies a relation between a teacher and a learner as most important factors within upbringing-teaching process in teaching structure and within learner-oriented teaching.

In the segment of gifted education the challenges of didactic culture have nowadays been trying to provide answers to numerous questions. Some of them will be emphasized which are pointed out in the current book of abstracts.

One of the issues refers to the importance of the change of the roles of contents and relations for the gifted. The change of the roles of contents and relations is a constant assumption in learning process, and didactics based on interactions, relations in learning and teaching process is relational didactic, since it assumes that relations are decisive for meaning and success in learning, characterized by learning climate which attributes special importance to, on the one hand, communicative competence, mutual development and good self-perception and self-respect, and on

the other, to reciprocal respect for foundations and relations. Theoretical analysis considers importance of mutual interaction and communication creating the culture of interpersonal atmosphere which for any learning is a framework of demands and advancement, assuming that, if the framework does not lead to success, demands become inappropriate, and advancement becomes meaningless.

The place of the gifted in the fragile modern age is also discussed, in which universal professional understanding is disappearing, as well as the general bounding channel of connecting, all scientific subjects are under tension, with the appearance of power interests, opposing discursive development and the loss of old habits. It is explored how the development of the gifted is influenced by the fact that in subjects there exists a battle between going deeper into the context and increasing complexity as a better readiness to pay attention to the consequences, and all of this despite the dominant challenges for short-term success and a fast career. It is emphasized that we are not facing only the increase in the number of insecure research ways and constantly incomplete, unreliable research results, but also the realization that the sciences are not released from the relation and communication, i.e. that it is not enough to search for the legitimacy of science in the subject-object plane. From this arises the question of model rationality in postmodern didactics, according to which an overestimation occurred, because in practice the application was difficult, and produced frustration and the neglect of theory importance and cognitive theory primacy, because of the saturation of the content and search for a rational explanation, i.e. the neglect of the relation side.

One of the issues dealt with in the abstracts is supposed to be discussed at the conference and it refers to the strategy of encouragement of the autonomy of the gifted. The experience of autonomy is considered as an important prerequisite for students' capacity development of consistency and perseverance while working on the task, adjustment to the school system, internal motivation and achievement. Autonomy in an educational context can be defined as a cognitive phenomenon (expressed by independent thinking and decision-making, evaluation of arguments and understanding of different perspectives), and as a behavioral phenomenon (expressed in different contexts, for instance participating in the family and/or school decisions). Teachers' interpersonal styles influence students' autonomy in the school context. The authors analyze teachers' strategies of encouraging students' autonomy. According to data, successful strategy helps students develop positive attitudes toward school and their learning motivation. It was found that the students' autonomy, beside other factors, is promoted by encouraging critical thinking, which is indicated in an independent problem solving, production of ideas, discussion and asking questions. Autonomy is also increased by an encouragement of the student personal responsibility, self-reflection, embracing challenges, overcoming difficulties in learning situations, and understanding the rules. Metacognitive capacities are also important for self-actualization of gifted students, mediating between students' cognitive functioning and their behavior. Metacognitive capacities are also indicated and developed in school by the following actions: planning how to solve problems, monitoring and evaluating own progress and regulating behavior

during the process of learning. Further more , there are also reflections on how it is not good to only focus on intellectual abilities, even though these “pay off” the most for both the individual and society. Neglecting other types of giftedness impoverishes people, society and robs them of many beauties and joys of life. Accentuating only the intellectually gifted and their “labeling” is not moral (children of MENSA) because a certain gain is expected from them. The life of a person cannot be limited to only work, developing production and making profit. People have a need for different talents, their manifestations and life joy, which we will agree, is opening another perspective of guiding the gifted and aspiration towards creating a different didactic culture for their development.

Another interesting issue of didactic culture focuses on a great divide today between the ethos of creativity and that of modern pedagogy. In other words abstracts should lead to a discussion considering the problem of fostering creativity of the gifted in the situation in which, on the one hand teachers aim to foster their students’ creativity which naturally relates to spontaneity, curiosity, and free exploration. On the other hand, though the outcome-based pedagogy of today is focused on standardisation and measurement. How can creative experience flourish within an education driven by outcomes and their ‘valid’ and ‘reliable’ measurement? More importantly, as it is mentioned by the author of the abstract (Glaveanu), how can creative difference be appreciated within a culture of sameness? In order to address this puzzle, the author believes that we need to understand the concept of didactic culture as a dynamic phenomenon, open to transformation through the interaction between social actors as well as material arrangements. Cultures are not only about norms and values; they are also, and primarily, about people, places, and the relations between them. By operating with a relational definition of didactic culture we can understand how teachers and students’ interactions construct the meaning and value of creativity in the classroom. This distributed understanding of creativity (Glaveanu) points to the fact that teachers or students, taken separately, should not be the focus of creativity research. Constructing a culture of creativity in school depends on the exchanges between teachers and students and their joint efforts to shape a didactic culture that fosters, equally, creative learning and creative teaching, implying to standpoints of relation-oriented didactics.

According to the above outlined only few “hot” spots of the abstracts received for the 21st Round Table dedicated to the topic of *The Gifted and Didactic Culture* it could be concluded that in practical steps delicate issues of postmodern didactics have been open, inciting a heated discussion which will maybe also in reality create clear image of reaches and limitations of postmodern didactics. It seems that the discussions permeating more than 60 titles written by more than 90 participants from more 10 countries (Russia, Romania, Slovenia, Croatia, Bulgaria, Macedonia, Bosnia and Herzegovina, Denmark, Hungary, United Kingdom, Serbia) will focus on the issue of the importance of didactic culture for giftedness development; characteristics of education philosophy as didactic culture foundations favourable to giftedness development; characteristics of efficient didactic culture quality for the angle of the gifted; quality of education and the gifted; indicators of intellectual

autonomy in didactic culture favourable to giftedness development; the position of the gifted in the current didactic paradigms; gifted in postmodern didactics; encouragement of critical thinking as a feature of intellectual autonomy of the gifted; pluralism in the didactic scene of Europe and the place of the gifted; didactic approaches to encouragement of the autonomy of the gifted; communication relations and the gifted in teaching as indicators of didactic culture; reaches and limitations of didactic pluralism in current didactic scene (theory and practice) in Europe from the angle of giftedness encouragement; neo-humanistic concept of education and the place of the gifted; teaching as facilitation and teaching as technology..., making the essence of didactic culture in which giftedness is reflected, i. e. its meaning understanding of its sense, encouragement. According to all that has been said it seems that it is worth searching for and expecting answers, as well as not less important new questions and dilemmas typical for both old and new issues for the welfare of the gifted and of those who guide them, i. e. their mentors and researchers.

Grozanka Gojkov

УВОДНИ ИМПУЛСИ / INTRODUCTORY IMPULSES

Dr. sc. Ante Kolak, doc.

Sveučilište u Zagrebu
Odsjek za pedagogiju
akolak@ffzg.hr

DIDAKTIČKA KULTURA ŠKOLE I DAROVITI UČENICI – UČITELJSKA PERSPEKTIVA

Didaktička kultura škole podrazumijeva vrijednosti, uvjerenja i stavove, koje voditelji nastavnog procesa imaju o pojedinim segmentima nastave. U ovom su radu vrijednosti, uvjerenja i stavovi usmjereni na darovite učenike. Darovite učenike je s pedagoškog aspekta moguće promatrati iz različitih perspektiva: roditeljske, vršnjačke, učiteljske, te perspektive samog darovitog učenika. Ovaj je rad usmjeren na učiteljsku perspektivu. Stavovi učitelja u didaktičkoj kulturi škole promatraju se kroz tri dimenzije: kognitivnu, afektivnu i akcionu. U učiteljskoj perspektivi didaktičke kulture škole vezano za obrazovanje darovitih učenika izdvajaju se implicitne pedagogije i mentalni modeli odgojno-obrazovnih djelatnika koji značajno utječu na stvaranje kulture škole. Ukazuje se na važnost nesklada implicitne i eksplicitne pedagogije u ključnim pitanjima obrazovanja darovitih. Mentalni modeli učitelja koji rade s darovitim učenicima mogu se pokazati kao glavni pokretač kvalitetne nastave kao i glavna kočnica u pristupu usmjerenom darovitom učeniku, te razvoju didaktike darovitih.

Ključne reči: didaktička kultura škole, daroviti učenici.

Assistant Professor Ante Kolak

University of Zagreb
Department of Pedagogy

DIDACTIC SCHOOL CULTURE AND GIFTED STUDENTS – TEACHERS' PERSPECTIVE

Didactic school culture incorporates values, beliefs and attitudes that the leaders of the teaching process hold about individual class segments. Values, beliefs, and attitudes are in this paper focused at gifted students. Gifted students can, from the pedagogical aspect, be observed from different perspectives: parental, peer, teacher and the perspective of a gifted student himself / herself. This paper focuses on the perspective of teachers. Teachers' attitudes in the didactic school culture are observed through three dimensions: cognitive, affective and action. In the teachers' perspective of the didactic school culture there can be distinguished implicit pedagogies and mental models of educational workers that significantly affect the formation of the school culture. The paper points to the importance of the disharmony between implicit and explicit pedagogies regarding key issues related to the education of the gifted students. Mental models of the teachers who work with

gifted students may prove to be a key driver for quality teaching as well as a main obstacle in the approach oriented towards the gifted student and the development of the didactics of the gifted students.

Keywords: didactic school culture, gifted students.

Prof. dr Petar Stojaković

Banja Luka

profstojakovic@yahoo.com

VASPITNI STILOVI I RAZVOJ DAROVITOSTI I KREATIVNOSTI

Do sada je kod nas i u svijetu urađen veći broj (preko stotinu) programa i modela za podsticanja i razvijanja darovitosti i kreativnosti u vaspitnom-obrazovnom procesu. Posebno se u tim istraživanjima posvećivala pažnja povezanosti stilova vaspitanja sa podsticanjem i razvijanjem darovitosti i kreativnosti kod djece i mladih. Uglavnom se svi ti modeli mogu svrstati u dvije velike grupe:

a) Modeli socijalne interakcije ili socijalne-emocionalne atmosfere u porodici i školi (Ovdje spadaju porodične varijable: preovlađujući stilovi vaspitanja u porodici, veličina porodice, tj. broj članova porodice, red rođenja, porodična atmosfera i porodična vaspitna praksa, kao i brojne varijable razredne atmosfere i razredne dinamike u cjelini od osnovne škole do univerziteta.) U ovu prvu grupu programa i modela podsticanja i razvijanja darovitosti i kreativnosti često se klasifikuju i programi podsticanja i razvijanja darovitosti i kreativnosti koji se odnose na ličnost i modifikaciju ponašanja, iako oni u nekim klasifikacijama stoje potpuno izdvojeni i čine posebnu grupu.

b) Modeli kognitivne obrade informacija ili kognitivni modeli (modeli teorije informacija, modeli teorija sposobnosti i višestruki modeli saznanja). Mi nismo mogli ovdje govoriti o svim tim modelima, već smo našu pažnju usmjerili samo na dva ili tri osnovna modela kao primjer ili ilustraciju, iz kojih su kasnije izvedeni na neki način (uz manje ili veće modifikacije i dorade) mnogobrojni drugi savremeni modeli podsticanja i razvijanja darovitosti i kreativnosti u nastavnom radu. Ovo isto se odnosi i na prvu grupu modela, tj. modele socijalne interakcije i socijalno-emocionalne atmosfere u porodici i školi.

U ovom radu, mi ćemo više govoriti i raspravljati samo o karakteristikama prve grupe modela, tj. o povezanosti vaspitnih stilova u porodici i školi sa modelima podsticanjem i razvijanjem darovitosti i kreativnosti kod djece i mladih.

Ključne riječi: vaspitni stilovi, stvaralačko mišljenje, kreativnost, divergentno i konvergentno mišljenje, modeli podsticanja i razvijanja darovitosti i kreativnosti, kritičko mišljenje, humanistička psihologija, razvoj, saznanje, socijalna interakcija, školska i razredna klima, porodična atmosfera, stvaralaštvo, knjiga, pitanje, višestruki modeli saznanja, stilovi učenja i stvaralaštvo, porodična dinamika i podsticanje darovitosti i kreativnosti.

Petar Stojakovic, PhD
Banja Luka

EDUCATIONAL STYLES AND DEVELOPMENT OF TALENT AND CREATIVITY

A number of programs and models (over one hundred) intended for encouraging and development of talent and creativity in educational-teaching process have been realized in our country and abroad so far. Special attention has been paid to the connection of styles of education with encouragement and development of creativity of children and youth in these researches. Mainly, all these models can be classified in two large groups:

a) Models of social interaction or social-emotional atmosphere in family and school (family variables are the following: dominant styles of behaviour in family, number of family members, order of births, family atmosphere and educational practice, as well as numerous variables of the teaching atmosphere and classroom dynamics as a whole from the primary school to the university). Programs of encouragement of talent and creativity referring to personality and modification of behaviour are often classified into this first group of the programs and models, although they entirely stand apart and make a separate group in some classifications.

b) Models of cognitive information processing or cognitive models (models of theories of information, models of theories of ability and multiple models of cognition). We cannot deal with all these models here, but we have focused our attention only on two or three basic models as an example or illustration from which numerous other up-to-date models of encouragement and development of talent and creativity in educational and teaching work have been derived later in a way (with smaller and bigger modifications and finishing operations). The same also refers to the first group of models, i.e. models of social interaction and social-emotional atmosphere in family and school.

The best known programs out of numerous researches and worked out programs of the first group of models are the programs of social-emotional interaction, family atmosphere or educational styles that encourage or deteriorate development of talent and creativity. Out of these we have analysed those that had been worked out by D. Baumrind and H. Schaffer. Majority of the models of research and identification of the educational styles that were created later refer mainly to smaller or bigger modification and finishing operation of what had been done by Ms. D. Baumrind. Well, in this work we are talking and discussing only about characteristics of the first group of models, i.e. the correlation between educational styles in family and school and the models of encouragement and development of talent and creativity of children and youth.

Keywords: educational styles, creative thinking, creativity, divergent and convergent thinking, models of encouragement and development of talent and creativity, critical thinking, humanistic psychology, development, cognition, social interaction, school and class atmosphere, family atmosphere, creativity, book, question, multiple models of cognition, styles of learning and creativity, family dynamics and encouragement of talent and creativity.

РЕЗИМЕИ / ABSTRACTS

Dr Milica Andevski

Filozofski fakultet, Novi Sad
andevski@ff.uns.ac.rs

Dr Jasmina Arsenijević

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Kikinda
minapane@open.telekom.rs

Dr Mira Vidaković

Fakultet za menadžment, Sremski Karlovci
mira.vidakovic@yahoo.com

OD DIDAKTIČKIH ORIJENTACIJA MODERNE I POSTMODERNE KA DIDAKTICI U KRIZI¹

Didaktika je u doba moderne dobila zadatak da na novom razvojnom stupnju poveže proces prenošenja spoljašnjih, promenjenih društvenih zahteva sa individualnim mogućnostima. Pri tome su to bili protivrečni zadaci koje je trebalo da ispuni: sa jedne strane da razvija didaktičke teorije, da bi efektivno organizovala učenje, a sa druge strane da uslovno dopušta slobodu u još autoritarnim društvenim strukturama. Didaktika u postmoderni poništava „objektivne realnosti”, menja ih u nove obrazovne zahteve ili potrebe tržišta. Sadržaji su postali lomljiviji, viševremenski, rasprave stručnjaka odvijaju se sve ubrzanije, vrednost znanja dostiže se uz odugovlačenje, a ponekad i prekasno.

O krizi didaktike govorimo iz konteksta naučne didaktike koja nije uspeła iz sebe da razvije modele i teorije koji bi mogli u dovoljnoj meri da posluže kao pogodni konstrukt za praktikujuće i reflektujuće didaktičare.

Ključne reči: moderna, postmoderna, didaktika, kriza.

---

¹ Rad je nastao kao rezultat istraživanja u okviru projekta *Kvalitet i kompetentnost obrazovnog sistema u evropskoj perspektivi* (projekt br. 179010), koji se realizuje uz finansijsku podršku Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije, za period 2011–2014.

Milica Andevski, PhD

Faculty of Philosophy, Novi Sad

Jasmina Arsenijevic, PhD

Academy for Vocational Education and Educator Training, Kikinda

Mira Vidakovic, PhD

Faculty of Management, Sremski Karlovci

FROM MODERN AND POSTMODERN DIDACTIC ORIENTATION TOWARDS DIDACTICS IN CRISIS²

Didactics in the modern age has got the assignment to link at new developmental stage the process of transferring of external, altered social demands with individual abilities. In doing so, didactics faced certain contradictory tasks that were supposed to be carried out: on the one hand, to develop didactic theory, in order to organize learning effectively, and on the other hand, to conditionally allow freedom in more authoritarian social structures.

Didactics in postmodern age invalidates "objective realities", alters them into new educational requirements or market needs. Contents have become more vulnerable, more time-dependant, debates of experts take place increasingly quicker, the value of knowledge is reached with postponement, and sometimes too late.

We discuss the crisis of didactics in the context of scientific didactics that failed to develop models and theories that could sufficiently serve as a useful construct for reflexive practitioners in the field of didactics.

Keywords: modern, postmodern, didactics, crisis.

Др Звездан Арсић

Филозофски факултет, Косовска Митровица

zvezdanars@gmail.com

Александра Изгаревић

ОШ „Милоје Симовић”, Драгобраћа – Крагујевац

alexizgarevic@gmail.com

ПЕДАГОШКО-ПСИХОЛОШКЕ И ДИДАКТИЧКЕ ОСНОВЕ ШКОЛСКЕ АКЦЕЛЕРАЦИЈЕ ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА У РЕДОВНОЈ НАСТАВИ

Будући да од нивоа развоја способности којима се одликују даровити ученици зависи просперитет и развој читаве друштвене заједнице, али и због чињенице да највећи број даровитих ученика остаје у редовној настави где се, углавном, „утапају” у маси просечних, њихова идентификација, образовање и оптималан развој треба да буде један од њених најважнијих задатака. Одговор на питање како у редовној настави створити услове за успешно

---

² The paper is a result of research conducted within the Project named *Quality and competence of educational system in Serbia* (Project no. 179010), which is realized with the financial support of Ministry for Science and Technological Development of the Republic of Serbia.

васпитање и образовање даровитих ученика, захтева адекватне одговоре на више других, такође важних питања. У том смислу, активности треба да буду усмерене на сазнавање специфичних васпитних и образовних потреба даровитих ученика и стварање услова да се оне задовоље кроз постојеће и нове садржаје и облике. Школска акцелерација чији је циљ адекватно остваривање дидактичког принципа индивидуализације наставе у функцији је настојања да се побољшају друштвене околности и третман даровитих ученика у редовној настави.

Кључне речи: настава, ученици, даровитост, школска акцелерација.

Zvezdan Arsic, PhD

Faculty of Philosophy, Kosovska Mitrovica

Aleksandra Izgarevic

Primary School "Miloje Simovic", Dragobraca - Kragujevac

PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL AND DIDACTICAL BASIS OF SCHOOL ACCELERATION OF GIFTED STUDENTS IN REGULAR CLASSES

Having in mind that the prosperity and development of the entire community depends on the level of development of skills characteristic for talented students, but also due to the fact that the largest number of gifted students remain in regular classes where, generally, they get "drowned" in the mass of average students, their identification, education and optimal development should be one of the most important tasks of community. Answer to the question how to in regular teaching create conditions for successful upbringing and education of gifted students demands adequate answers to a number of other, equally significant questions. In this sense, activities should aim at identifying specific educational and training needs of gifted students and create conditions to address these needs through existing and new contents and forms. School acceleration whose goal is to effectively implement didactic principle of individualization of instruction is in the function of the efforts to improve social conditions and treatment of gifted students in regular classes.

Key words: teaching, students, talent, academic acceleration.

Dr Snežana Babić-Kekez

Univerzitet u Novom Sadu, Prirodno-matematički fakultet
snezanabk@gmail.com

RAD SA DAROVITIM STUDENTIMA INDIVIDUALIZIRANIM INSTRUKTIVNIM MODELOM³

U radu se razmatraju potrebe za savremenim pristupom u mentorskom radu u visokoškolskoj nastavi, sa naglaskom na razvoj i jačanje kompetencija nastavnika za rad sa darovitim studentima sa ciljem razvoja kreativnosti, stvaralaštva i obrazovnih potreba studenata za doživotnim učenjem. Mentorski rad sa studentima, kao jedan od tradicionalnih oblika rada, u reformskim promenama u obrazovnoj politici, dobija karakteristike savremenog upravo u radu sa darovitim i predstavlja osnovu za suštinsku, a ne formalnu individualizovanu nastavu u visokom obrazovanju. Razvijanjem individualiziranog instruktivnog modela rada sa darovitim studentima uvažava se princip individualizacije, sa ciljem razvoja kreativnosti, stvaralaštva i osećaja uspešnosti, ali i postupnog preuzimanja odgovornosti studenta za sopstveno učenje i razvoj, važnih u procesima doživotnog učenja i profesionalnog razvoja. Aktivnosti u realizaciji tog cilja, istovremeno, doprinosi razvoju i unapređivanju kvaliteta nastave na visokoškolskim ustanovama, razvoju i jačanju kompetencija nastavnika, ali i razvoju visokoškolske didaktike.

Ključne reči: individualizirani instruktivni model rada, daroviti, kompetencije nastavnika.

Snezana Babic-Kekez, PhD

University in Novi Sad, Faculty of Science, Novi Sad

WORKING WITH GIFTED STUDENTS BY USING INDIVIDUAL INSTRUCTIVE MODEL

Needs for modern approach of mentor work in higher education is being considered in this paper, emphasizing development and strengthening of competences of teachers for working with gifted students in order to be trained to develop creativity and educational needs of students for lifelong learning. Mentor work with students, as one of the traditional forms of work, has in reform changes gained the features of modern form in the work with gifted students and it represents a foundation not for formal, but for essential individual teaching in university. By developing individual instructive model of working with gifted students, we respect the principle of individualization, and with a goal to develop creativity and sense of accomplishment, also progressively take over students' responsibilities for their own learning and developing which are important processes of lifelong learning and professional development. Achieving that goal helps raising and, at the same time, improves quality of teaching in higher

---

³ Članak predstavlja rezultat rada na projektu „Pedagoški pluralizam kao osnova strategije obrazovanja“, br. 179036 (2011–2014), čiju realizaciju finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije.

education institutions, assists growth and strengthening of competences of teachers, and also contributes to development of higher education didactics.

Keywords: individual instructive model of working, the gifted, competences of teachers.

Dr Džulia Benet, Metropolitan univerzitet, Mančester, Velika Britanija

Dr Džeraldina Li-Trevik, Metropolitan univerzitet, Mančester, Velika Britanija

Mieczslawa Podsiedlik, student doktorskih studija, Metropolitan univerzitet, Mančester, Velika Britanija

g.leetreweek@mmu.ac.uk

KOMPARATIVNI PRISTUPI DAROVITOSTI: ŠTA SOCIOLOGIJA MOŽE DA DOPRINESE?

U radu se tvrdi da aktuelna dominacija psihologije u proučavanju i definisanju darovitosti i obrazovanja darovitih vodi do toga da se ovi koncepti često predstavljaju kao postojane i stabilne pojave koje je moguće proučavati i mapirati. Međutim, autorke rada navode da perspektiva sociologije vodi do shvatanja po kojem nastavnici, kao reflektivni praktičari, moraju kritički da promišljaju o ideji darovitosti da bi omogućili da darovitost bude inkluzivan koncept koji ne deluje protiv određenih grupa u modernim društvima. Rad pokazuje da se na darovitost može gledati kao na koncept koji se socijalno rađa u 20. veku. Taj koncept se može dovesti u vezu sa konzumerističkim trendovima u obrazovanju, oblikovanih od strane moćne interesne grupe i onih koji kreiraju politiku. Oslanjajući se na teorije Burdijea, u radu se prikazuje kako pojam darovitosti vrednuje određene atribute kod dece i mladih, dok potcenjuje ostale. Ovo stavlja pred nas izazov da pažljivo istražimo kako je darovitost konstruisana u različitim perspektivama: kroz vreme, različita mesta i pristore i između društvenih grupa. U radu se poredi ideje o darovitosti i obrazovanju koje postoje u Velikoj Britaniji, Poljskoj i Skandinaviji, kako bi se prikazala raznolikost u kulturnim perspektivama u samoj Evropi. Rad poziva nastavnike da budu kritička „zajednica prakse” kada uvode pojmove darovitosti u učionicu i školu i da se zamisle nad tim na koji način njihova sopstvena shvatanja o darovitosti mogu da utiču na to kako se bave darovitima.

Ključne reči: daroviti, obrazovanje, inkluzivan koncept, sociologija, nastavnici.

Dr Julia Bennett, Senior Lecturer in Sociology, Interdisciplinary Studies, Manchester Metropolitan University

Dr Geraldine Lee-Treweek, Principal Lecturer in Applied Social Studies, Interdisciplinary Studies, Manchester Metropolitan University

Ms Mieczslawa Podsiedlik, Postgraduate Student in Public, Community and Voluntary Sector Studies, Interdisciplinary Studies, Manchester Metropolitan University and Community Engagement Manager at Pathways Community Interest Company, Crewe

COMPARATIVE APPROACHES TO GIFTEDNESS: WHAT CAN SOCIOLOGY CONTRIBUTE?

This paper argues that the current dominance of psychology in studying and defining giftedness and giftedness education has led to these concepts often being presented as stable and map-able phenomena. However, we argue that a sociological perspective brings an understanding that teachers, as reflexive professionals, have to engage critically with the idea of giftedness in order to ensure that it is an inclusive concept that does not act against certain groups in contemporary societies. The presentation shows that giftedness can be seen as a socially emerging concept of the twentieth century, which can be linked to consumerist trends in education and that has been shaped by powerful interest groups and policy makers. Using the theories of Bourdieu, the paper shows how notions of giftedness value certain attributes of children and young people, whilst underplaying (or under/devaluing others). This challenges us to scrutinise, carefully, how giftedness is constructed in comparative perspective: over time, across places and spaces, and between social groups. The paper compares ideas of giftedness and education between the UK, Poland and Scandinavia, to demonstrate divergence in cultural perspectives within Europe. The presentation calls for teachers to be a critical 'community of practice' when integrating notions of giftedness into the classroom and school and to reflect upon how their own attitudes might shape how they work with giftedness.

Keywords: giftedness, education, inclusive concept, sociology, teachers.

Dr. Otilia Sanda Bersan, Lector univ.

Universitatea de Vest din Timișoara, România

Facultatea de Sociologie și Psihologie, Departamentul de Științe ale Educației

otilia.bersan@e-uvvt.ro

otilia.bersan@yahoo.com

OPINIILE CADRELOR DIDACTICE CU PRIVIRE LA IMPORTANȚA CONSILIERII CARIEREI PENTRU ELEVII DE LICEU

Lucrarea prezintă și interpretează date și informații selectate din opiniile și impresiile profesorilor consilieri școlari cu privire la importanța și utilitatea activităților de consiliere a carierei pentru elevii de liceu, cu precădere clasele a XII-a. Prezenta lucrare face parte din cadrul proiectului **POSDRU/153/1.1/S/137857**

„Formarea competențelor cheie pentru șanse egale la educație!”, componenta 2, psihopedagogică, în vederea monitorizării și evaluării modului în care activitățile de consiliere psihopedagogică au avut impact formativ (pe termen scurt) și impact în formarea competențelor cheie pentru promovarea examenului de Bacalaureat (pe termen lung). Instrumentul de cercetare – *jurnalul structurat al profesorului consilier* – a solicitat profesorilor din județele Mehedinți și Timiș, implicați în proiect, propuneri de îmbunătățire în cadrul programelor de consiliere pentru clasele a XII-a, cu privire la orientarea școlară și profesională.

Cuvinte cheie: Consilierea carierei, jurnal structurat, analiză calitativă, opinii, bacalaureat.

Otilia Sanda Bersan, Lecturer PhD.

West University of Timisoara, Romania

Faculty of Sociology and Psychology, Department of Educational Sciences

OPINIONS OF TEACHERS ABOUT THE IMPORTANCE OF CAREER COUNSELING FOR HIGH SCHOOL PUPILS

This paper presents and interprets data and information selected from the opinions and impressions of school counselor teachers about the importance and usefulness of career counseling activities for high school pupils, especially class XII. This paper is part of POSDRU / 153 / 1.1 / S / 137857 "Key skills training for equal educational opportunities", component 2, pedagogical, to monitor and evaluate how the psycho-pedagogical activities had a formative impact (short-term) and impact in key skills training to promote Baccalaureate exam (long-term). Research instrument - structured diary of the teacher advisor – was used to ask teachers from Mehedinti and Timis, involved in the project, to offer proposals for improvement of counseling programs for class XII, on educational and vocational guidance.

Keywords: Career counseling, long-structured qualitative analysis, opinions, baccalaureate.

Dr. Bíró Violetta

Eötvös József Főiskola, Baja, Szegedi út 2. – Magyarország

biro.violetta@ejf.hu

A PEDAGÓGUSOK ATTITÚDJE AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁS TEHETSÉGIGÉRETEKHEZ

Az átlagtól eltérő gyermekek minden időben a figyelem középpontjába kerültek. Különleges megnyilvánulásaik által vagy a csodálat vagy az irigység, esetleg az elutasítás vagy éppen kirekesztés tárgyát képezték. Napjainkban a pedagógusok mellett a pszichológusok team munkában foglalkoznak azokkal, akik eltérnek a többségi gyermekektől valamilyen területen. A pedagógusok álma a szorgalmas, kitartó, fogékony, kiváló kognitív képességekkel és adottságokkal rendelkező, jól alakítható, példaértékű magatartást mutató gyermek. A tehetségigéretekre ezek a

jellemzők rendszerint csak részben vagy egyáltalán nem érvényesek. Vajon a pedagógusok a valamely területen kiemelkedő gyermekekhez hogyan viszonyulnak? Passzívan csodálják különleges képességeiket, adottságaikat, elutasítják, átlagos gyermekként kezelik őket, vagy szakszerűen segítik a tehetséggondozásuk folyamatát? Arra is keresem a választ, hogy minden tehetségígérethez egyformán viszonyulnak-e. Vajon alkalmaznak szelektáló tényezőket, melyek által kategóriákba sorolják a diákokat, így előnyben részesítik egyiket, hátrányba kerül ezáltal a másik. Előadásomban a feltett kérdésekre egy kisebb kutatás eredményei alapján keresem a választ.

Kulcsszavak: pedagógus attitűd, tehetségígéret, általános iskola.

Dr. Bíró Violetta

Eötvös József Főiskola Baja, Szegedi út 2. – Hungary

THE ATTITUDE OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS TOWARDS TALENT PROMISES

Children different from the average have always been in the focus of attention. Due to their specific manifestations they have been the subjects of admiration, envy, exclusion or rejection. Nowadays, besides teachers, psychologists work in teams with those who are different from the majority of children in some areas. A child who is diligent, persistent, responsive, has high cognitive abilities and skills, is moldable and shows an exemplary conduct is teachers' dream. Usually, talent promises dispose of these features only partially or they do not have them at all. The question rises how do teachers relate to these children who are outstanding in some area or other? Do they passively admire their special abilities and endowments, do they reject them, do they treat them the same way as average children or do they professionally help them develop their talent? One is also trying to find answers regarding the problem whether the teachers relate the same way to any talent promise or not. Do they employ selective factors by which the students are classified into categories, such as preference for one of them which leads to a situation where the other is at a disadvantage. In my presentation I will try to answer the questions based on the results of a study with a limited number of participants.

Keywords: attitudes of teachers, talent promises, elementary school.

Dr Blanka Bogunović, redovni profesor

Fakultet muzičke umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu

bbogunovic@rcub.bg.ac.rs

SAMOREGULATIVNO UČENJE I VEŠTINE MUZIČKOG IZVOĐENJA

Sticanje ekspertskih kompetencija muzičkog izvođenja je jedan od krajnjih ciljeva trostepenog sistema obrazovanja muzički darovitih. Put do visoko postavljenih standarda ekspresivne i tehnički usavršene muzičke interpretacije vodi preko kontinuiranog i dugoročnog procesa (minimum deset godina) ovladavanja

divergentnim i kompleksnim veštinama muzičkog izvođenja. Poznavanje strategija samostalnog, promišljenog i efikasnog vežbanja jedan je od neophodnih uslova ekspertskeg izvođenja. Stoga je usvajanje samoregulativnog učenja i vežbanja jedan od ključnih činilaca napredovanja. Odabir i sprovođenje strategija u okviru trostepenog modela efikasnog sticanja veština – planiranja/pripreme, izvršenja/monitoringa i evaluacije – deo je korpusa aktivnosti, koje su vođene metakognitivnim procesima.

Metakognitivno mišljenje i strategije uključuju svest o sopstvenim dobrim i lošim stranama, znanje o muzičkom izvođenju (tehnički aspekti, interpretacija, proces učenja i vežbanja i javnog nastupanja), refleksivni pristup muzičkoj praksi i pre svega auditivne mentalne reprezentacije muzičkog toka, kao i hijerarhijske muzičke strukture. Sticanje kompetencija vokalno-instrumentalnog izvođenja odnosi se na tri nivoa aktivnosti/veština: čitanje s lista nepoznatog notnog teksta (i pri tome pevanja ili sviranja instrumenta), vežbanje i ekspertskeg izvođenje. Sva tri vida izvođenja predstavljaju kompleksne aktivnosti koje uključuju perceptivne, kognitivne i psihomotorne procese, posebno rešavanje problema, uz značajno korišćenje prethodnog znanja i oslanjanje na memoriju. U saopštenju prezentujemo preliminarne nalaze tri empirijske studije u okviru kojih istražujemo metakognitivne strategije studenata muzike tokom čitanja/pevanja i sviranja s lista i i samoregulativnog vežbanja. Zajednički cilj studija je: a) identifikovanje kompleksnih metakognitivnih strategija zajedničkih za ove tri aktivnosti i b) formulisanje optimalnog modela samoregulativnog učenja/vežbanja zasnovanog na metakognitivnim strategijama i njihovoj povezanosti sa optimalno efikasnim ishodima muzičkog izvođenja.

Ključne reči: samoregulativno učenje, metakognitivne strategije, muzičko izvođenje, vežbanje muzičkog instrumenta, čitanje s lista.

Dr Blanka Bogunovic, full professor

Faculty of Music, University of Arts in Belgrade

SELF-REGULATED LEARNING AND MUSIC PERFORMANCE SKILLS

One of the overall goals of the three stage system of musically gifted education is the acquirement of expert competencies in music performance. The path that leads to the highly settled standards of expressive and technically accomplished music interpretation, presents a continuous and long term process (minimum of ten years), with an aim to master divergent and complex skills of music performance. The knowledge of self-contained, deliberate and efficient practice strategies is one of the indispensable conditions of expert performance. Therefore, the acquisition of self-regulated learning and practice is one of the key factors of the advancement. Selection and application of strategies in the frame of a three step model of efficient skill acquisition – planning/preparation, performing/monitoring and evaluation – is a part of the corpus of activities lead by metacognitive processes. Metacognitive thinking and strategies encompass awareness of one's own good and bad sides, knowledge of music performance (technical aspects, interpretation, process of learning and practice and public performance), reflexive approach to musical

practice and before all that auditory mental representations of the musical flow as well as of hierarchical musical structure. Gaining competencies for vocal-instrumental performance refers to three levels of activities/skills: sight reading of unfamiliar sheet music (and singing or playing instrument at the same time), practice and expert performance. All three forms of performances present complex activities which comprise perceptive, cognitive and psychomotor processes, with substantial referring on previous knowledge and relying on memory. In this presentation we report about the preliminary results of the three empirical research studies in which we investigate the metacognitive strategies of music students during sight reading/singing and playing and self regulatory exercise. The common goals of the studies are: a) identifying the complex metacognitive strategies common for these three activities and b) defining an optimal model of self-regulatory learning/practicing based on the metacognitive strategies and their connections with optimally efficient outcomes of music performance.

Keywords: self-regulated learning, metacognitive strategies, music performance, music instrument practice, sight reading.

Dr Željka Bojanić

Vlada Autonomne Pokrajine Vojvodine, Pokrajinski sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj

Zeljka.Bojanic@vojvodina.gov.rs

DIDAKTIČKA KULTURA I METAKOGNITIVE SPOSOBNOSTI DAROVITIH

Istraživanje koje se u ovom radu predstavlja zasnovano je na instrukcionom pristupu kao istraživačkoj paradigmi i uključuje metakomponente i njihovo uklapanje u neovigotskijanske tokove procesne dijagnostike, kao i na teoriji samoregulacije. Teorijska osnova je kompetencijalna analiza unutar trijarhične teorije inteligencije Sternberga. U osnovi rada pitanje je: u kojoj meri se metakognicija može podsticati didaktičkim instrukcijama. Cilj je bio da se razmotre veze između didaktičkih instrukcija i metakognitivnih sposobnosti. Pretpostavilo se da se metakognitivne sposobnosti mogu provocirati određenim instrukcijama, a da sve ovo ima efekte na rešavanje problema.

Istraživanje ima eksplorativni karakter, te je uzorak prigodni (nameran), a činilo ga je 102 studenta Novosadskog univerziteta sa visokim intelektualnim potencijalima. Prediktivne varijable su: intelektualne sposobnosti, metakognitivne sposobnosti i didaktičke instrukcije, a kriterijumska varijabla je uspeh u rešavanju problema. Kontrolne varijable su: uspeh, pol i kreativnost. Metoda istraživanja odnosi se na sistematsko neeksperimentalno posmatranje. Namerno variranje varijabli nije vršeno, ali su vršene statističke zamene za eksperimentalne kontrole. Od instrumenata korišćeni su:

- DOMINO test-D-48, uglavnom, saturiran G-faktorom (mada je faktorska analiza našla da je interkorelacija beznačajna – svaki zadatak objašnjava

specifični deo varijanse), dobro diferencira iznad prosečne, neverbalno perceptivna građa;

- DAT- baterija; test računanja; shvatanja prostornih odnosa, shvatanja mehaničkih odnosa, brzine i tačnosti, shvatanja odnosa među površinama;
- TRL (test rezonovanja likova);
- Urban-Jelenov test kreativnosti;
- Problemski zadaci i
- Protokol za samoposmatranje.

Značajan nalaz odnosi se na sledeće: regresinom analizom došlo se do nalaza da metakognitivne komponente objašnjavaju oko 23% varijanse skorova, intelektualne sposobnosti (D-48) dodatnih 15%, a doprinos pola i uspeha je 3,2%, dok doprinos kreativnih reakcija nije statistički značajan. Iako je značajnost veze kreativnih sposobnosti i rešavanja problema statistički potvrđena, ona se u regresionoj analizi izgubila. Verovatno se utopila u intelektualne aktivnosti. Ovo naglašava ulogu drugih faktora u rešavanju problema, što podstiče na razmišljanje o ustrojstvu raznih tendencija ili jedinica u ponašanju u kome metakognicija, kao samosvest izgleda ima značajno, ali ne autonomno mesto i pomaže u genezi celovitog psihičkog, a ne samo kognitivnog razvoja ličnosti.

Ključne reči: daroviti, metakognicija, didaktička kultura.

Zeljka Bojanic, PhD

Government of the autonomous province of Vojvodina, Provincial Secretariat for Science and Technological Development

DIDACTIC CULTURE AND METACOGNITIVE ABILITIES OF THE GIFTED

The research represented in this text is based on the instructional approach as the research paradigm and includes meta-components and their place in the Neo-Vygotskian currents of process didactics, as well as on the territory of self-regulation. The theoretical basis is the componential analysis which is part of Stenberg's triarchic theory of intelligence. In the foundation of the paper is the question: To what extent can metacognitive thinking be encouraged through didactic instruction? The goal was to explore the connection between didactic instruction and metacognitive ability. The assumption is that metacognitive abilities can be prompt by certain instructions, and that all of this influences problem solving.

The research has an explorative character, therefore the sample was adequate (purposeful), and it consisted of 102 students at the Novi Sad University with high intellectual potentials. The predictive variables were: intellectual ability, metacognitive ability and didactic instruction; while the criteria variable was the success rate in problem solving. Control variables were: success, gender and creativity. The research method refers to the systematic non-experimental observation. Purposeful variable change was not done, but statistical replacements for experimental control were. The used instruments were:

- DOMINO test D-48, mostly saturated with the G-factor (although the factor analysis found that the inter-correlation was insignificant – each task

- explains a specific part of the variance), well differentiated above average, nonverbal perceptible material;
- DAT – battery; calculating test; understanding the spatial relation, perception of mechanical relation, speed and correctness, understanding the relation among surfaces;
- TRL (link understanding test);
- Urban-Jelenov creativity test;
- Problem tasks and
- Self-observation protocol.

Significant findings refer to: with a regressive analysis findings were reached that metacognitive components explain about 23% of variance scores, intellectual ability (D-48) an additional 15%, gender contribution to success 3.2%, while the contribution of creative reactions was not statistically significant. Although the importance of the connection between creative ability and problem solving is statistically confirmed, it is lost in the regressive analysis. It was probably submerged in intellectual activity. This highlights the role of other factors in problem solving, which encourages thinking about the organization of different behavior tendencies in which metacognition, as self-awareness has a significant, but not autonomous place and helps in the genesis of the whole psychological, and not only cognitive personal development.

Keywords: gifted, metacognition, didactic culture.

Адријан Божин

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” у Вршцу
a.bozin@gmail.com

ПОЈАМ И ТЕОРИЈСКИ МОДЕЛИ КОМПЕТЕНЦИЈЕ У ПСИХОЛОГИЈИ И ЊИХОВЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ ЗА РАД СА ДАРОВИТИМА

Реч „компетенција” данас веома често користе стручњаци за психологију и сродне дисциплине, а неретко се може чути и у свакодном говору образованијих појединаца. Међутим, како из исказа стручњака, тако и из говора образованијих појединаца, може се закључити да се појам компетенције веома различито схвата и обично ближе не одређује, што је довело до знатне појмовне збрке. Због тога се у овом раду најпре скицира употреба термина „компетенција” у психологији од Роберта Вајта (Robert W. White) крајем педесетих и Дејвида Меклиланда (David McClelland) почетком седамдесетих, до Франца Вајнерта (Franz E. Weinert) крајем деведесетих и аутора данашњих међународних упоредних студија школског постигнућа (нпр. Међународни програм процене ученичких постигнућа / PISA/, који се од 2001. год. спроводи и у Србији). У тим студијама постигнућа се схватају као манифестације неких специфичних компетенција и, услед великог публицитета који им се даје, оне су у великој мери допринеле данашњој популарности појма компетенције. Будући да се у поменутиим студијама постигнућа ученика процењују помоћу

стандардизованих тестова који се развијају полазећи од одређених теоријских модела компетенција, следи критички приказ најважнијих модела те врсте. У завршном делу рада разматрају се неке важне импликације појма и модела компетенције за оне који се баве даровитима.

Кључне речи: компетенција, теоријски модели компетенција, даровитост, образовање даровитих.

Adrijan Bozin

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov", Vrsac

THE CONCEPT AND THEORETICAL MODELS OF COMPETENCE IN PSYCHOLOGY AND SOME OF THEIR IMPLICATIONS FOR WORKING WITH THE GIFTED

The word “competence” is very often used today by psychologists and professionals from related disciplines, and frequently can be heard from more educated individuals in their daily communication. However, from the statements of experts as well as from the speech of the more educated, one can infer that the concept of competence is quite differently conceived and usually not defined, a situation resulting in a considerable conceptual confusion. For that reason, the use of the term „competence“ in psychology, starting with Robert W. White in the late fifties and David McClelland at the beginning of seventies to Franz E. Weinert in the late nineties to the authors of contemporary international comparative studies of scholastic achievements (e.g. PISA also conducted in Serbia since 2001) is outlined. In those studies, achievements are conceived as manifestations of some specific competences and, because of the great publicity given to them, they largely contributed to the current popularity of the concept of competence. Taking into account the fact that in the mentioned studies student achievements are assessed by standardized tests developed from certain theoretical models of competencies, the most influential of these models are then presented. In the final part of the paper, some important implications of the concept and models of competence for working with the gifted are considered.

Keywords: competence, theoretical models of competence, giftedness, education of the gifted.

Др Гордана Будимир-Нинковић

Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина
budimirninkovic@yahoo.com

Др Александар Јанковић

Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет Сомбор
prof@ptt.rs

УЛОГА НАСТАВНИКА У ПОДСТИЦАЊУ РАЗВОЈА ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА

У савременом „друштву знања” улога наставника је веома сложена и динамична. Наставник извршава бројне, разноврсне, међусобно повезане функције. У свакој функцији је утицај на развој ученика (интелектуални, радни, технички, морални, естетски, еколошки...). Притом мора постојати диференциран приступ ученицима у зависности од њихових способности. Посебну групацију таквих ученика чине даровити. У подстицању њиховог развоја, улога и обавеза наставника је да у (ван)наставним активностима са њима проналази и примењује одговарајуће облике, методе и средства васпитно-образовног рада.

Кључне речи: наставник, развој, даровити ученици, васпитно-образовни рад.

Gordana Budimir-Ninkovic, PhD

Faculty of Pedagogical Sciences of the University of Kragujevac, Jagodina

Aleksandar Jankovic, PhD

University in Novi Sad, Faculty of Sombor

TEACHERS' ROLE IN ENCOURAGING DEVELOPMENT OF GIFTED STUDENTS

In the modern world of knowledge, teachers' role is very complex and dynamic. Teachers perform numerous, various, mutually connected functions. Each function has its own influence on students' development (intellectual, working, technical, moral, esthetical, ecological). Therefore, there has to be a differentiated approach to students depending on their abilities. Special group of those students are gifted. While encouraging their development, it is teachers' role and responsibility to use (extra) curricular activities with them, find and implement methods and materials used in educational work.

Keywords: teacher, development, gifted students, educational work.

Dr Jelena Cvetković

Fakultet umetnosti, Univerzitet umetnosti u Nišu
lesnjakjelena@gmail.com

Dr Miomira Đurđanović

Fakultet umetnosti, Univerzitet umetnosti u Nišu
miomira.djurdjanovic@gmail.com

INOVACIJSKI MODELI SAVREMENE NASTAVE KAO PODSTICAJ RAZVOJA DAROVITOSTI – OPCIJA ILI NEOPHODNOST

U savremenoj nastavnoj praksi sve su izraženije tendencije ka usavršavanju i modernizaciji vaspitno-obrazovnog procesa. Zahvaljujući jedinstvenim načelima informacijske i upravljačke prirode, moderna kibernetika u savremenoj muzičkoj pedagogiji čini napore u pravcu povezivanja novih saznanja i podsticanja i razvijanja muzičkog sluha, kao preduslova za uspeh u oblasti muzičkog obrazovanja. Međutim, primenjenom kibernetičkom pedagogijom ne rešavaju se delikatna pitanja funkcionalne nastave u oblasti muzičke pedagogije, pa je u tome donekle i njena manjkavost i ograničenost. Razvijanje i negovanje muzičkog sluha ne može se svesti na sistem, kao što je to slučaj u tehnici. Ovaj rad ima za cilj da pruži uvid u neke od relevantnih istraživanja koja se bave implementacijom kibernetičkih modela u okviru muzičke pedagogije i koncepcijom povezivanja muzičko-kibernetičkih saznanja i pedagoških metoda, sa osvrtom na primere iz pozitivne tradicionalne prakse.

Ključne reči: muzički sluh, savremena nastava, inovativni modeli, kibernetika.

Jelena Cvetkovic, PhD

Faculty of Arts, University of Arts in Nis

Miomira Djurdjanovic, PhD

Faculty of Arts, University of Arts in Nis

THE CONTEMPORARY TEACHING INNOVATIVE MODELS AS A STIMULUS FOR DEVELOPMENT OF TALENT - A NECESSITY OR AN OPTION

In contemporary educational practice, an increasing tendency toward improvement and modernization of the educational process can be noticed. Modern cybernetics in the contemporary music pedagogy field makes great efforts in linking new knowledge and encouraging the development of auditory sense, as prerequisite for success in the field of musical education. However, delicate issues of functional teaching in the field of music pedagogy cannot be resolved with applied cybernetic pedagogy, thus indicating its flaws and limitations. Broadly speaking, the development and the nurturing of auditory sense cannot be narrowed down to a system, as is the case in technology. This paper aims to provide insight into some of the most relevant researches that have dealt with the implementation of cybernetic models within musical pedagogy as well as to look back and emphasize some of the most prominent concepts from the traditional practice that deal with linking music with cybernetics.

Key words: auditory sense (pitch), contemporary educational practice, innovative designs, cybernetics.

Др Мирко Дејић

Учитељски факултет у Београду

mirko.dejic@uf.bg.ac.rs

Др Александра Михајловић

Факултет педагошких наука у Јагодини

aleksandra.mihajlovic@gmail.com

ДАРОВИТОСТ И САВРЕМЕНИ ТРЕНДОВИ У НАСТАВИ МАТЕМАТИКЕ

Даровити и креативни појединци представљају важан фактор друштвеног развоја, тако да друштво које „кочи” развој даровитости и креативности нових генерација заправо успорава свој сопствени развој. Све ово ставља пред наставнике и ученике нове захтеве и улоге који морају бити у складу са савременим друштвеним променама. Јавља се потреба за увођењем иновативних модела у наставу, чији је циљ стављање ученика у положај активног субјекта, истраживача, сарадника, једног од креатора наставног процеса и корисника најразноврснијих извора информација. Циљ нашег рада је приказивање неких савремених трендова у настави математике у свету са аспекта подстицања и развијања даровитости и креативности ученика.

Кључне речи: даровити, настава математике, иновативни наставни модели.

Mirko Dejić, PhD

Teacher Training Faculty in Belgrade

Aleksandra Mihajlovic, PhD

Faculty of Pedagogical Sciences in Jagodina

GIFTEDNESS AND CONTEMPORARY TRENDS IN MATHEMATICS TEACHING

Gifted and creative individuals are important factors of the development of every society. Therefore the society that does not support the development of giftedness and creativity of new generations actually slows down its own development. All this puts in front of teachers and students new demands and roles that need to be in line with changes in the modern world. As a result of those needs some innovative teaching models are introduced. The role of implementing these models is placing students into the position of active subjects and researchers, collaborators, creators of the teaching process themselves and users of diverse sources of information. The main goal of our paper is to present some contemporary trends and approaches in the mathematics teaching in the world from the aspect of encouraging and fostering the giftedness and creativity of students.

Keywords: giftedness, mathematics teaching, innovative teaching approaches.

Мр Ивана Ђорђевић

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац
ivanacurcin@yahoo.com

ТЕМАТИКА ПИСМЕНИХ ЗАДАТАКА КАО ИНДИКАТОР ДИДАКТИЧКЕ КУЛТУРЕ ШКОЛЕ

У овом раду доносимо резултате истраживања спроведеног са циљем да се сагледају ставови ученика средњих школа о тематици писмених задатака. Пошли смо од хипотезе да је однос ученика према темама на које пишу званичне писмене задатке важан индикатор владајуће дидактичке културе када је реч о настави културе изражавања у средњим школама. Од 77 матураната гимназије и 25 учесника општинског такмичења из познавања српског језика и језичке културе јуна 2013. захтевали смо да вреднују 115 тема у анкетном упитнику. Резултати истраживања показали су да: формулације и тежишта тема нису усмерени ка ученику, већ су сачињени тако да служе као принуда за савлађивање наставног градива; теме не подстичу у довољној мери критичко мишљење као обележје интелектуалне аутономије даровитих; у дидактичкој култури средње школе влада када је реч о овом сегменту наставе традиционализам, површноост и аутоматизам, којим се занемарује ученик, поготово онај који показује већу заинтересованост и има боља постигнућа.

Кључне речи: српски језик, дидактичка култура, средња школа, тематика писмених задатака.

Ivana Djordjevic, MA

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov", Vrsac

THE SUBJECTS OF ESSAYS AS AN INDICATOR OF DIDACTIC CULTURE AT SCHOOL

Here in this work are the results of the search the opinion of the high school students about the subjects of essays. We begin with the hypothesis that the relation of students towards the subjects of official essays at high school is an important indicator of main didactic culture in teaching the culture of literacy in writing at high school. We wanted that 77 graduated high school students and 25 competitors at municipal competition in Serbian language value 115 subjects of essays (the search started on June 2013). We made a survey. The results showed that: the formulations, the aspiration of subjects in essays are not directed towards the students (it is made as an enforced way for learning literature); the subjects do not encourage enough the critical opinion of the intellectual autonomy of talented students; in didactic culture of high school are traditionalism, superficiality and automatism that neglect students especial the one who shows more interests and has more results.

Keywords: Serbian language, didactic culture, high school, subjects of essays.

Dr Bosiljka Dorđević
Beograd

KOJIM PUTEM U PODSTICANJU I NEGOVANJU RAZLIČITO DAROVITE DECE I MLADIH

Do sada je naveća pažnja poklanjana visokim intelektualnim sposobnostima, njihovom razvoju i usavršavanju. Ove sposobnosti međutim nisu jedini talenat iako su upletene u nizu drugih, različitih talenata i njihovih osobnosti, kao što su: likovne, muzičke, vajarstvo, podizanje fascinantnih dela (hramova i manastira, pisanih i govornih dela, posebna vrsta umetnosti /teatar, balet/ i niz drugih).

Kako prepoznati to bogatstvo i različitosti; ko može, ili treba, da ih otkrije; vreme za prepoznavanje tako raznovrsnih talenata koji se javljaju nekim posebnim redom (verovatno urođenim) i manifestovanjem; gde sve to može ili treba da se odvija.

U svetu, ali i u nas, postoje i danas, zavisno od brojnih uslova i mogućnosti. Pomenućemo najčešće:

- redovne škole sa određenim programima za darovite;
- raznovrsne aktivnosti izvan škole;
- škole za darovitu decu;
- delovanjem posebnih centara za darovite.

Brojne su mogućnosti zavisno od finansijskih, stručnih, kadrovskih i drugih.

Pitanja je mnogo. Međutim, glavno pitanje je orijentacija, prilaz u prepoznavanju različitih i raznovrsnih talenata.

Nije dobro usmeravanje samo na intelektualne sposobnosti i njihovo usavršavanje, iako se ovakvo usmerenje najviše „isplati” i pojedincu i društvu. Zapostavljanje drugih vrsta darovitosti osiromašuje ljude i društvo i lišava ih mnogih lepota i životnih radosti. Isticanje samo intelektualno darovitih i njihovo „etiketiranje” nije moralno (deca MENSE) jer se od njih očekuje određena korist. Život čoveka se ne može svesti samo na rad, na unapređenje proizvodnje i profit. Čovek ima potrebu za različitim talentima i njihovim manifestacijama i životnim radostima.

Ključne reči: raznovrsne darovitosti, uočavanje darovitih, negovanje.

Bosiljka Djordjevic, PhD
Belgrade

WHICH WAY TOWARDS ENCOURAGING AND NURTURING VARIOUSLY GIFTED CHILDREN AND YOUTH

Until now high intellectual ability, its development and perfection had been getting the most attention. These abilities, however, are not the only talent even though they are intertwined with many others, various talents and their characteristics, such as: visual art, music, sculpture, creating fascinating works (temples and monasteries, written and spoken works, special forms of art (ballet, theatre) and a plethora of others).

How to recognize this wealth and variety; who can, or should, discover them; when do we recognize such diverse talents which develop in a specific order (probably inborn) and manifestation; where can and should all of this take place.

In the world as well as in our country there still exist, depending on means. We will mention the most common:

- public schools with programs for the gifted;
- a variety of activities outside of school;
- schools for gifted children;
- activity of special caters for the gifted;

Activities are numerous depending on financial, professional, personnel and other conditions.

There are many questions. However, the main question is orientation, approach and identification of various and diverse talents.

It is not good to only focus on intellectual abilities, even though these “pay off” themost for both the individual and society. Neglecting other types of giftedness impoverishes people, society and robs them of many beauties and joys of life. Accentuating only the intellectually gifted and their “labeling” is not moral (children of MENSA) because a certain gain is expected from them. The life of a person cannot be limited to only work, developing production and making profit. People have a need for different talents, their manifestations and life joy.

Keywords: various giftedness, identification of the gifted, nurturing.

Prof. dr Jovan Đorđević
SAO, Beograd

ZNAČAJ INFORMATIČKE NASTAVE, OBRAZOVANJA I UČENJA ZA PODSTICANJE RAZVOJA DAROVITIH

U saopštenju o mogućnostima i značaju informatike, tehnike i tehnologije u savremenoj školi, autor obrađuje probleme primene informacije u savremenom obrazovanju, kao neodvojivog dela procesa informaciono-tehničkog društva u institucijama sistema obrazovanja i vaspitanja, zasnovanih na mikroprocesnoj tehnici i informacionim produkcijama pedagoško-didaktičkih tehnologija, koje se zasnivaju na ovoj tehnici. Ukazuje se na značaj ove primene kada su u pitanju daroviti učenici (različiti vidovi i oblici), njihove mogućnosti, interesovanja i težnje.

Autor smatra da je neophodno imati u vidu da škola i nastavnici ne smeju biti podređeni tehnici i tehnologiji, već da pomognu učenicima da shvate njihove mogućnosti, prednosti, nedostatke, kako bi je koristili na najprikladniji način. Od tehnike se ne može očekivati više od onog što ona može da pruži i omogućiti, ali ni manje od onog što ona može da pruži.

Mogućnosti informatizacije u okviru nastave i obrazovanja, kada su u pitanju daroviti učenici, nalaze se u širokom i efikasnom saznavanju, proširivanju, produblivanju i sistematizovanju prethodno usvojenih znanja, a posebno usvajanju novih znanja, samostalnosti učenja, angažovanju i podsticanju razvoja mišljenja, rešavanju složenih zadataka i problema, podsticanju kreativnosti i stvaralaštva,

ostvarivanju raznih vidova socijalizacije koje se razlikuju u okviru raznih društvenih mreža.

Potrebno je nastojati da se oslobode potencijalne mogućnosti i sposobnosti učenika, koje se iskazuju u svakoj pozitivnoj reakciji za koju je pojedinac sposoban, u dinamičnoj razmeni uticaja između pojedinaca i njihove sredine. Najbolji pravac koji se može zauzeti je da se ima optimistički stav i shvatanje o postojanju različitih vidova sposobnosti kod svakog učenika, da se na učenike ne gleda kao na nešto statično i nepromenljivo, niti kao cilj koji se može i mora postići i ostvariti, već kao nešto dinamično, razvojno i promenljivo.

Ključne reči: informatika, učenici, daroviti, humanizam, optimizam.

Jovan Djordjevic, PhD

SAO, Beograd

THE IMPORTANCE OF COMPUTER SCIENCE CLASSES AND EDUCATION FOR ENCOURAGING THE DEVELOPMENT OF THE GIFTED

In the statement of the possibilities and importance of computer science, engineering and technology in contemporary schools, the author discusses the problem of computer science application in contemporary education, as an inseparable part of the information-technology society in the educational system institutions, founded on micro processing technique and computer science production of pedagogical-didactic technologies, which are founded on this technique. The importance of this approach regarding gifted students (various types and forms), capability, interests and intentions are indicated.

The author considers that it is essential for school and teachers to avoid becoming enthralled with technology, but they should rather help the students understand its abilities, advantages and disadvantages so as to use it in the most appropriate way. One cannot expect from technology more than it can provide, nor less than it can yield.

The possibilities incorporating computer science in the classroom and education can offer, when gifted students are concerned, are the following: wide and efficient information gathering, deepened, widened and systemized previously acquired knowledge, acquisition of new knowledge, independent learning, engaging and encouraging thinking development, solving complicated task problems, encouraging creativeness and creativity, realizing various forms of socialization in a legion of social networks.

We need to unlock the students potential and abilities, which are expressed in every positive reaction of which an individual is capable, in a dynamic exchange of influence among the individual and their environment. The best approach which can be taken is for the individual to have a positive outlook and understanding of the various types of student ability, not to view students as something static and unchanging, nor as a goal which can and must be achieved, but rather as something dynamic, developmental and changeable.

Keywords: computer science, pupils, the gifted, humanism, optimism.

Dr. Ivan Ferbežer, Associate professor
Slovenia
ivan.ferbezer@siol.net

POUČEVANJE NADARJENIH UČENCEV O VIŠJIH PSIHIČNIH PROCESIH

Osvajanje višjih miselnih procesov predstavlja rešitev za trenutni večji izziv talentov in za pripravo sposobnejših učencev za tehnološko dinami v prihodnosti. Predstavljamo komponente višjih miselnih procesov: kontrola in spodbujanje dolgoročnega delovnega spomina, avtomatizacija in regulacija hitrosti miselnih procesov, fleksibilnost, odprtost za informacije, razvojne strategije poslušanja, govorjenja, branja in pisanja, procesi povzemanja in razmišljanja, odločanje o uporabi metakognicije, pozitivni transfer, opis in utemeljevanje mentalnih procesov, miselne predstave, samostojno učenje in uporaba višjih miselnih procesov za vrednostno toleranco.

Ključne besede: poučevanje nadarjenih učencev, miselni procesi.

Ivan Ferbezer, Associate professor
Slovenia

TEACHING GIFTED PUPILS IN HIGH THINKING PROCESSES

Acquiring high thinking processes seem to be the solution for greater challenge in the present and for preparing able learners to the technological dynamic future. We are presenting components of high thinking processes: control and enhancement of long term memory and working memory, automatization and regulation of processing speed, flexibility, openness to information, developing strategies of listening, speaking, reading and writing, inference and reasoning processes, decision making using metacognition, positive transfer, description and justification of mental processes, mental maps, independent learner and using high thinking processes for values like tolerance.

Keywords: Teaching gifted pupils, thinking processes.

В. С. Глаголев
МГИМО (У) МИД России
Москва
silvari@mail.ru

СМЕНА ПРИОРИТЕТОВ РОССИЙСКОЙ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ И СФЕРА ПОДГОТОВКИ ТВОРЧЕСКИХ ЛИЧНОСТЕЙ

В статье рассматривается совокупность ближайших, среднесрочных и отдаленных последствий для средней и высшей школы России смены приоритетов международного сотрудничества. Дидактика как теория

обучения, соответствующая этим изменениям, ориентируется на специфическую трансформацию национальной системы образования. Анализируются отдельные методы преподавания и приемы контроля, апробируемые сегодня. Описано также усиление «восточного вектора» развития российского образования с точки зрения общих принципов его функционирования.

Ключевые слова: Принципы обучения, международное сотрудничество, российская внешняя политика и национальная система образования.

V. S. Glagolev

/MGIMO/

Moscow

CHANGING PRIORITIES OF RUSSIAN FOREIGN POLICY AND THE FIELD OF TRAINING OF CREATIVE INDIVIDUALS

The article discusses a set of immediate, medium and long-term consequences of changing priorities of international cooperation for Russian middle and high school. Didactics as a theory of teaching, corresponding to these changes, focuses on a specific transformation of the national education system. Individual teaching methods and modern techniques of control are analyzed. Strengthening the "Eastern vector" of Russian education from the point of view of the general principles of its operation is also described.

Keywords: Principles of teaching, international cooperation, the Russian foreign policy and national education system.

Vlad Glaveanu

Univerzitet u Alborgu, Danska

vlad@hum.aau.dk

KA RAZVIJANJU KULTURA KREATIVNOSTI U ŠKOLI

Danas postoji veliki jaz između etosa kreativnosti i etosa moderne pedagogije. S jedne strane, nastavnici teže ka tome da neguju kreativnost svojih učenika, koja je u prirodnoj vezi sa spontanošću, znatiželjom i slobodnim istraživanjem. S druge strane, današnja pedagogija koja se zasniva na rezultatima usmerena je ka standardizaciji i merenju. Kako da kreativno iskustvo cveta u okviru obrazovanja koje se rukovodi za rezultatima i njihovim „validnim” i „pouzdanim” merenjem? Što je još važnije, kako je moguće ceniti kreativnu različitost u okvirima kulture istosti? Da bi se ovaj problem rešio, treba razumeti koncept didaktičke kulture kao dinamičnu pojavu, koja je otvorena za transformaciju kroz interakciju između socijalnih aktera i materijalnih aranžmana. Kada se radi o kulturama, ne radi se samo o normama i vrednostima; radi se, i to pre svega, o ljudima i mestima, kao i o odnosima između njih. Operišući relacijom definicijom didaktičke kulture mi možemo razumeti na koji način interakcije između nastavnika i učenika konstruišu

značenje i vrednost kreativnosti u učionici. Ovo distribuirano razumevanje kreativnosti (Glaveanu, 2014) ukazuje na činjenicu da nastavnici ili učenici, uzeti zasebno, ne bi trebalo da budu težište istraživanja kreativnosti. Konstruisanje kulture kreativnosti u školama zavisi od razmena između nastavnika i učenika i njihovih zajedničkih napora da oblikuju didaktičku kulturu koja podržava kreativno učenje i kreativno poučavanje podjednako.

Ključne reči: kreativnost, didaktička kultura kao dinamična pojava, nastavnici, učenici.

Vlad Glăveanu

Aalborg University, Denmark

TOWARDS DEVELOPING CULTURES OF CREATIVITY IN SCHOOL

There is a great divide today between the ethos of creativity and that of modern pedagogy. On the one hand teachers aim to foster their students' creativity which naturally relates to spontaneity, curiosity, and free exploration. On the other hand though the outcome-based pedagogy of today is focused on standardisation and measurement. How can creative experience flourish within an education driven by outcomes and their 'valid' and 'reliable' measurement? More importantly, how can creative difference be appreciated within a culture of sameness? In order to address this puzzle we need to understand the concept of didactic culture as a dynamic phenomenon, open to transformation through the interaction between social actors as well as material arrangements. Cultures are not only about norms and values; they are also, and primarily, about people, places, and the relations between them. By operating with a relational definition of didactic culture we can understand how teachers and students' interactions construct the meaning and value of creativity in the classroom. This distributed understanding of creativity (Glaveanu, 2014) points to the fact that teachers or students, taken separately, should not be the focus of creativity research. Constructing a culture of creativity in school depends on the exchanges between teachers and students and their joint efforts to shape a didactic culture that fosters, equally, creative learning and creative teaching.

Key words: creativity, didactic culture as dynamic phenomenon, students, teachers.

Prof. dr Grozdanka Gojkov

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”, Vršac,

Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu

ggojkov@hemo.net

DAROVITI U DIDAKTIČKOJ KULTURI POSTMODERNE

U radu se koristi metoda teorijske analize kako bi se došlo do odgovora na pitanja značaja promene uloga sadržaja i odnosa za darovite. Promena uloga sadržaja i odnosa je stalna pretpostavka u procesu učenja, a didaktika koja se zasniva na

interakciji, odnosima u procesu učenja i poučavanja je didaktika odnosa, jer pretpostavlja da su odnosi odlučujući za smisao i uspeh u učenju, a kao predznak ima klimu za učenje koja pridaje poseban značaj komunikativnoj kompetenciji, uzajamnom razvoju i dobroj samopercepciji, samopoštovanju, sa jedne strane, a sa druge strane, recipročno poštovanje za osnove u odnosima. U analizi se posmatra značaj međusobne interakcije i komunikacije kojima se stvara kultura međuljudske atmosfere, koja za svako učenje predstavlja okvir zahteva i napredovanja i koja podrazumeva da, ako ovaj okvir ne uspe, tada zahtevi postaju nedostojni, a napredovanja beznačajna.

Diskutuje se, takođe, mesto darovitih u spoznaji da je moderno doba krhko, da nestaje univerzalno stručno razumevanje, kao i sveopšti obavezujući kanal vezivanja, da su svi naučni predmeti pod tenzijama, sa pojavom interesa i moći, oprečnim diskursivnim razvojem i gubljenjem starih navika. Posmatra se šta za razvoj darovitosti znači činjenica da u predmetima postoji borba između udublјivanja u kontekst i povećanja kompleksnosti kao veće spremnosti da se obrati pažnja na posledice, i to uprkos dominantnih izazova za kratkotrajnim uspehom i brzom karijerom. Ovdje nemamo samo povećanje broja nesigurnih puteva ispitivanja i priznanje stalno nepotpunih, nesigurnih rezultata istraživanja, i to samo ograničene moći iskaza i predviđanja, nego i spoznaju da nauke nisu oslobođene od odnosa i komunikacija, dakle da nije dovoljno da se legitimitet nauke traži u ravni subjekat – objekat. A iza ovoga je i pitanje racionalnosti modela u postmodernoј didaktici, po kojoj je došlo do njihovog precejnјivaja, jer su se u praksi teško primenjivali, izazivajući frustracije i zanemarivanje značaja teorije i primat kognitivnog, zbog prenaplašenosti sadržajne strane u traganju za racionalnim objašnjenjima, odnosno zanemarivanja odnosne strane.

Za didaktičku klimu koja bi podsticajno odgovarala darovitim a značajno je i pitanje o jedinstvu didaktičke racionalnosti, za koju postmoderna smatra da nestaje, odnosno da se vezuje za pluralne predstave, moć, razlike u interesima, razlike u sporazumevanju i nejedinstvene kontekste. Diskutuje se i stav da se racionalnost raspada u pluralitet specifičnih racionalnih konstrukcija (konstrukte), čija se vijabilnost (prilagođavanja u svetu življenja) tek u različitim praksama dokazuje i reflektuje, a na ovom mestu i propituje iz ugla uslova za učenje darovitih. Pokušavaju se, takođe, sagledati implikacije stava postmoderne didaktike usmerene na odnose sadržane u sledećim stavovima:

– Nijedan model ne odgovara za sve; nijedna analiza nije potpuna; nijedno uputstvo za delovanje ne može se na duže vreme predvideti u svom delovanju i uspehu. Ove slabosti moraju sve didaktičke pretpostavke da prihvate.

– Ovdje postavljen iskaz: „Moraju sve da prihvate” – da li je sada to univerzalna istina? Šta onda znači tvrdnja da je istina relativna u pogledu zajednica i kulture vremena, ali i u zavisnosti od uspeha ili neuspeha. Pitanje je da li iz ovoga ugla ne bi trebalo i ovaj iskaz da se smatra relativnom tvrdnjom. A, pitanje je da li bi didaktika u postmoderi sebe trebalo da vidi u kulturnom kontekstu sadašnjosti, i tako da se reflektuje, i da li je već samo to relativizacija. Ovo menja izabranu polaznu poziciju: univerzalistički zahtevi ne uspevaju nakon izvesnog vremena, čime postmoderna pokazuje naše znanje i ponašanje u komplikovanim kontekstima: pluralistično,

protivurečno, nepregledno, ambivalentno. Šta ovo znači za razvoj darovitosti i ima li, i u kojim oblastima znanja konsenzusa, pravila koja se ne diskutuju.

Zaključak bi mogao ići u pravcu konstatacije da se pregledom savremene postmoderne scene i procene argumenata za nefundamentalističko, antiesencijalističko mišljenje, koje stoji u osnovi didaktike usmerene na odnose, možemo složiti sa mišljenjem Ričarda Rortija (Richard Rorty) koji smatra da stojimo na raskršću dva puta. Jedan je put Dž. Djuija (John Dewey), sa njegovom liberalnom socijalnom nadom; drugi je put T. Švandta (Thomas A. Schwandt), koji ističe da je za njega nemoguće naći neku utehu u interpretativizmu koji se degeneriše u nihilizam, u kome se bavimo beskrajnim praznim dekonstrukcijama i osporavamo postojanje socijalnog porekla i naših samih bića.

Ključne reči: daroviti, didaktička kultura postmoderne.

Grozdanka Gojkov, PhD

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov", Vrsac,

Teacher Training Faculty, Belgrade, Teaching Department Vrsac

GIFTED IN THE POSTMODERN DIDACTIC CULTURE

In this paper the theoretical analysis was used so as to reach an answer to the question – what is the importance of the role change of content and relations for the gifted? The role change of content and relations is an omnipresent assumption in the learning process, and a didactics which is based on interaction, relations in the process of learning and research is didactics of relations. This didactics as a precursor has a learning climate which gives special importance to communicative competence, mutual development and good self-perception, on the one hand self-respect and on the other reciprocal respect for foundations and relations. In the analysis we view the importance of interaction and communication with which the culture of interpersonal atmosphere is created. It represents the demand and development frame for learning and it indicates that if this frame does not succeed the demands become inconsistent and development meaningless.

We also discuss the place of the gifted in the fragile modern age, in which universal professional understanding is disappearing, as well as the general bounding channel of connecting, all scientific subjects are under tension, with the appearance of power interests, opposing discursive development and the loss of old habits. We explore how the development of the gifted is influenced by the fact that in subjects there exists a battle between going deeper into the context and increasing complexity as a better readiness to pay attention to the consequences, and all of this despite the dominant challenges for short-term success and a fast career. Here we do not have only the increase in the number of insecure research ways and constantly incomplete, unreliable research results, but also the realization that the sciences are not released from the relation and communication, i.e. that it is not enough to search for the legitimacy of science in the subject-object plane. From this arises the question of model rationality in postmodern didactics, according to which an overestimation occurred, because in practice the application was difficult, and produced frustration and the neglect of theory importance and cognitive theory

primacy, because of the saturation of the content and search for a rational explanation, i.e. the neglect of the relation side.

For a didactic climate which would potentially be suitable for the gifted the issue of unity of the didactic reality is important. Postmodernism considers that it is disappearing, i.e. that it is merging with plural representations, power, differences in interests, differences in communication and separate contexts. We also discuss the view that rationality is crumbling into the plurality of specific rational constructions, whose viability (adaptations to the living world) is proven and reflected only in various practical work, here questioned from the perspective of conditions for teaching the gifted. We also try to explore the implications of the world of postmodern didactics on the following statements:

- There does not exist a model which would fit everyone; no analysis is complete; the application and success during a longer period of time of an instruction cannot be predicted. All didactic assumptions must accept these weaknesses.
- The statement “They must accept everything” presented here. Is this now the universal truth? What is, than, the meaning of the statement that truth is relevant in the view of the community and culture of the time, but also depending on the success or failure. It is also a question whether this statement should be considered relevant. Should postmodern didactics see itself in the cultural context of the contemporary time, and in that way be reflected, or is that already relativization. This changes the chosen starting position: universal demands after a certain time stop functioning, with which the postmodernism shows our knowledge and in complicated contexts: pluralistic, contradictory, unclear, ambivalent. What does this mean for the development of giftedness and does it have, and in which areas of knowledge consensus, rules which are not discussed.

The conclusion could go in the direction of the deduction that with the overview of the contemporary postmodern scene and the evaluation of arguments for non-fundamental, anti-essentialist thought, which is in the foundation of didactics directed towards relations, we can agree with the opinion of Richard Rorty who thinks that we are at a crossroads. One road is Dewey, with his liberal social hope; the other road is Shvandt, who states that he cannot find hope in interpretation which degenerated itself into nihilism, in which we spend our time on endless pointless deconstructions and dispute the existence of our origin and ourselves.

Keywords: gifted, learning culture, postmodern.

Билјана Граматковски

Универзитет „Св. Климент Охридски“ / Педагошки факултет – Битола
Р Македонија
biljana_nov@yahoo.com

ТЕОРИСКИ ПРИСТАП НА ПОТТИКНУВАЊЕ НА НАДАРЕНИТЕ И ТАЛЕНТИРАНИТЕ ВО СЕМЕЈСТВОТО ОД АСПЕКТ НА ДИДАКТИЧКАТА КУЛТУРА НА ПРЕДУЧИЛИШНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Родителите претставуваат круцијална таргет група за рана идентификација на надареноста и талентираноста. Како експерти во развојот на нивните деца тие обично се најдобриот извор на информации за конкретните развојни карактеристики, интересите кои се истакнуваат или раните таленти. За идентификација на специфичните интереси на нивните деца и потенцијали, како и пречките во нивниот развој во даден момент, родителите треба да бидат поддржани од воспитувачите и специјално обучени психолози. Овие експерти имаат знаење за динамиката на развојните траектории на предучилишниот период и се во можност да идентификуваат развојни можности користејќи валидни процедури и перцептивни анамнези. За подготовка на психолозите за рана идентификација на талентираноста и надареноста оправдана е потребата за вградување на тоа прашањето систематски во нивната базична, континуирана и напредна обука. Обуката и советувањето на родителите треба да биде поддржано од советодавни центри во предучилишните институции чии портфолија за рана идентификација треба да содржат вакви активности: да ги информираат родителите за нивната улога и одговорност како катализатори на развојот на надареноста и талентираноста на нивните деца и да стимулираат создавање пријатна семејна средина за истото, да иницираат курсеви и активности за предучилишните деца и да дистрибуираат понуди од други понудувачи, да воспостават контакти помеѓу родителите и експертите и помеѓу родителите истомисленици и/или децата, да се зајакнат образовните аспирации и способности на родителите со пониско ниво на образование.

Клучни зборови: надарени, талентирани, родители, рана идентификација.

Biljana Gramatkovski

Kliment Ohridski University / Faculty Bitola
Macedonia

THEORETICAL APPROACH TO FOSTERING GIFTED AND TALENTED IN THE FAMILY IN TERMS OF DIDACTIC CULTURE OF THE PRESCHOOL INSTITUTIONS

Parents represent a crucial target group for measures of early talent identification and nurturing. As experts in their child's development, they are usually the best source of information on particular developmental characteristics, salient interests, or early talents. To identify their child's specific interests and potentials as well as obstacles to its development at a given point in time, parents should be supported by

educationalists and specifically trained psychologists. These experts have knowledge about the dynamics of developmental trajectories at preschool age and are able to identify developmental opportunities using valid test procedures and perceptive anamneses. To prepare psychologists for (early) giftedness and talent identification, it is warranted to embed the issue systematically into their basic, continued, and advanced training. Parent training and counseling should be supported by counseling centers, whose portfolios on early talent promotion should cover activities like the following: to inform parents about their role and responsibilities as catalyzers of their children's development and talents, and to stimulate the creation of a talent-friendly home environment; to initiate courses and activities for preschoolers and to distribute offers from other providers; to organize parent trainings; to establish contact between parents and experts and between like-minded parents and/or children; to strengthen educational aspirations and parenting skills of parents with low educational attainment.

Keywords: gifted, talented, parents, early identification.

Dr Nikoleta Gutvajn

Institut za pedagoška istraživanja

gutvajnnikoleta@gmail.com

PROFESIONALNE KOMPETENCIJE VASPITAČA ZA RAD SA DAROVITOM DECOM

Težnja za profesionalnom pripremom vaspitača za rad sa darovitom decom nameće potrebu razvijanja različitih kompetencija usmerenih na podsticanje individualnog razvoja deteta i uvažavanje njegovih sposobnosti i sklonosti. S obzirom na to od vaspitača se očekuje da budu otvoreni za inovacije i razvijanje novih uloga kroz obrazovanje. Cilj našeg istraživanja bio je da utvrdimo na koje načine vaspitači opažaju sopstvene profesionalne kompetencije za rad sa darovitom decom i na koje prepreke nailaze u svom radu. Uzorak istraživanja je prigodan i čine ga 103 vaspitača iz predškolskih ustanova u Srbiji. U istraživanju je primenjen upitnik koji je sadržao pitanja otvorenog tipa. Na prikupljenom materijalu urađena je kvalitativna tematska analiza. Rezultati istraživanja pokazuju da većina vaspitača (75%) opaža sebe kao delimično kompetentne za rad sa darovitom decom što zahteva izvesne promene u sistemu inicijalnog obrazovanja vaspitača i njihovog profesionalnog razvoja.

Ključne reči: profesionalni razvoj, profesionalne kompetencije, predškolska ustanova, vaspitač, darovito dete.

Nikoleta Gutvajn, PhD
Institute for Educational Research

PROFESSIONAL COMPETENCES OF PRESCHOOL TEACHERS FOR THE WORK WITH GIFTED CHILDREN

The aspiration for professional preparation of preschool teachers for the work with gifted children imposes the need to develop different competences for stimulating child's individual development and respecting its abilities and affinities, especially because preschool teachers are expected to be open to innovations and development of new roles through education. The aim of our study was to establish in what way preschool teachers perceive their own professional competences for the work with gifted children and what obstacles they experience in their work. The sample size was adequate and included 103 teachers from preschool institutions in Serbia. The qualitative thematic analysis was used to analyse the collected data. The results of this study showed that majority of preschool teachers (75%) perceive themselves as partially competent for the work with gifted children, which requires certain changes in initial education of preschool teachers and their professional development.

Keywords: professional development, professional competences, preschool institution, preschool teacher, gifted children.

Dr Bisera Jevtić, vanredni profesor
Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu
Departman za pedagogiju
bisera@vaspks.edu.rs
bisera.jevtic@filfak.ni.ac.rs

DAROVITI – ŽRTVE VERBALNOG NASILJA U ŠKOLSKOJ KULTURI

Sa prihvatanjem inkluzije škola podstiče različitosti i pruža priliku da svako dete bude ravnopravno sa ostalom decom a istovremeno individua za sebe. Sa ciljem da se ukaže na relevantnost proučavanja problema vršnjačkog nasilja, problem našeg teorijsko kvalitativnog istraživanja predstavlja teorijsku postavku verbalnog vršnjačkog nasilja nad darovitom decom. Zanimljivo istraživačko pitanje koje je u fokusu našeg proučavanja jeste: Da li su grupe pokretači verbalnog vršnjačkog nasilja nad darovitim, ili je pojedinac kao deo društvene grupe dovoljan za izazov koji sa sobom nosi velike posledice? Različita polazišta daju različite odgovore. Etiketiranje dece je obično prateća posledica identifikacije darovite dece. Manja grupa dece okarakterisana kao 'darovita' može stvoriti otpor prema različitosti kod većine koja ne spada u etiketiranu grupu. Takvo etiketiranje darovitih može dovesti do socijalne izolacije darovitog vršnjaka. Ustanovili smo da verbalno vršnjačko nasilje nad darovitom decom nije vezano isključivo za visoka akademska postignuća, već i za pojedine osobine ličnosti. Osim toga, u ovom teorijskom istraživanju, autor otkriva prioritete reakcije darovitih na nasilno ponašanje vršnjaka.

Rad nudi nove spoznaje o verbalnom nasilju, samoeфикаsnosti i samopoštovanju darovitih ученика, te daje nekoliko tema za nova истраживања.

Кључне речи: verbalно вршњачко насилје, социјална искљученост, академско постигнуће, даровити ученици.

Bisera Jevtic, PhD

Nis University, Philosophical Faculty

THE GIFTED – VICTIMS OF VERBAL BULLYING IN SCHOOL CULTURE

With the acceptance of the inclusion school encourages diversity and provides an opportunity for every child to be on an equal footing with other children and while individuals for myself. In order to point out the relevance of studying the problem of bullying, is the problem of our theoretical qualitative research represents the theoretical setting of verbal bullying behavior of gifted children. An interesting research question, which is the focus of our study is: Are the drivers of verbal peer group violence against an individual or gifted as part of a social group is sufficient for the challenge that carries significant implications? Different starting points give different answers. Labeling children is usually associated consequences of identifying gifted children. A small group of children described as "gifted" can create resistance to the differences in the majority of which do not belong to the group. Such labeling gifted can lead to social isolation gifted peers. We found that verbal bullying of gifted children is not tied exclusively to high academic achievement, but also for certain personality traits. In addition, in this theoretical study, the author reveals the priority response to violent behavior gifted peers. This paper provides new insights into verbal violence, self-efficacy and self-esteem of gifted children and provides a number of topics for new research.

Keywords: Verbal bullying, social exclusion, academic achievement, gifted children.

Мр Нинослав Качарић,

Епархија Банатска, Вршац

ninoslav.kacacic@gmail.com

ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ (ИСТ) У ВЕРСКОЈ НАСТАВИ И ДАРОВИТИ

Деци су данас доступна најразличитија достигнућа и трендови 21. века – телевизија, ДВД филмови (од којих су многи са религиозном садржином и поруком), разноврсни музички правци и покрети (међу којима духовна музика кроз омладинске и црквене хорова заузима важно место у друштву и култури), компјутери, игрице, интернет... У огромном броју присутних медија и разноврсних садржаја, млади кроз информационо-комуникационе технологије развијају своју даровитост, и у складу са њом препознају, па и разликују добро

од лошег, корисно од штетног. Стиче се утисак да је и поред свега доступног, дете као младост људског бића најгладније и најжедније живота, љубави, знања, радости, а то значи да је најгладније и најжедније Бога, јер су живот, љубав, знање, радост, па и даровитост, од Бога, у Богу и са Богом. Зато је Господ Христос и рекао „Пустите децу, и не браните им да долазе к Мени, јер је таквих Царство Небеско. Заиста вам кажем: Који не прими Царство Божије као дете, неће ући у Њега” (Мт.19,14; Мк.10,15). Верска настава је данас присутна и потребна у нашим школама редовно, уредно, систематски, као редован наставни предмет, са свом озбиљношћу академске наставе, стручне спреме, дидактичке и педагошке културе вероучитеља, уз квалификовано, стручно и педагошко презентовање, модернизованим методама и системима наставе, уз практичне примере, добре уџбенике, визуелну и другу помоћну пратећу наставу. Информационо-комуникационе технологије представљају озбиљан потенцијал и потребу за коришћењем у извођењу верске наставе данас, јер деца кроз њих развијају различите дарове, обogaћујући своју душу и проширујући своја сазнања о Богу, духовној музици, иконопису и црквеном сликарству, историји религије, као и размењујући своја интелектуална и духовна сазнања, искуства и ставове, са својим вршњацима широм света.

Кључне речи: верска настава, информационо-комуникационе технологије (ICT), даровитост, млади.

Ninoslav Kacaric, MA

The Diocese of Banat, Vrsac

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY (ICT) IN RELIGIOUS EDUCATION AND THE GIFTED

Today, the wide variety of achievements and trends of the 21st century - television, DVD movies (many of which are with religious content and message) are available to children, as well as various musical styles and movements (including spiritual music through youth and church choirs, occupying an important place in society and culture), computer games and the Internet ... In the vast number of present media and variety of facilities, the young through information and communication technology develop their talents, and in accordance with it they recognize, and even distinguish good from bad, useful and harmful. One gets the impression that in spite of everything available, the child as a young human being is hungriest and thirstiest for life, love, knowledge, joy, and this means that the hungriest and thirstiest for God, because of the life, love, knowledge, joy, and even talent, are gifts from God, in God and with God. That is why Christ the Lord and said, "Let the little children, and forbid them not to come unto me, for of such is the Kingdom of Heaven. Truly I say to you; who does not receive the kingdom of God like a child, shall not enter it. " (Mt.19, 14; Mk.10, 15). Religious education is present and needed in our schools today regularly, orderly, systematically, as a regular school subject, with all the seriousness of the academic program, educational attainment, didactic and pedagogical culture of religious teachers with qualified, professional and

pedagogical presentation, modernized methods and systems of education, with practical examples, good textbooks, visual and other supporting, accompanying education. Information and communication technologies are a serious potential and the need to be used in providing religious education today, because children develop through them various gifts, enriching their soul and expanding their knowledge of God, spiritual music, iconography and church painting, history of religion, as well as exchanging their intellectual and spiritual knowledge, experience and views with their peers around the world.

Key words: religious education, information and communication technology (ICT), talent, young.

Prof. Dr Gabriela Kelemen

Šef katedre za pedagogiju, psihologiju i društvene nauke
Fakultet obrazovnih nauka psihologije i društvenih nauka
„Aurel Vlaicu” Univerzitet u Aradu, Rumunija
gabrielakelemenuav@gmail.com

**DAROVITA DECA I NJIHOVO OBRAZOVANJE SA POSEBNIM
POTREBAMA**

Darovita deca se izražavaju kroz stavove, dispozicije, i navike koje ispoljavaju njihovu otvorenost uma, objektivnost i nepristrasnost. Ona obično koriste metakogniciju, odnosno analiziraju sopstven proces razmišljanja. Intelektualna vežba koja sigurno leži u osnovi bilo koje aktivnosti/časa zahteva planiranje, rešavanje problema, strateško odlučivanje, preporuku metodologije, komunikacije i korišćenje tuđeg iskustva na kritičan način. Orijentacija u učenju mora da se postigne na osnovu analize obrazovnih optimala i planiranja za budućnost. Darovita deca su vođena posebnom radoznalošću, ona su željna da razumeju način na koji funkcioniše ceo univerzum, sposobna su da zamisle napredak ili reforme, ili da stvore društveno univerzalne vrednosti. Stoga, obrazovni program za darovite mora da se uskladi sa specifičnim karakteristikama njihovog razmišljanja.

Ključne reči: darovita deca, obrazovanje, metakognicija.

Prof. Gabriela Kelemen, PhD

Head of Department of Pedagogy, Psychology and Social Sciences
Faculty of Educational Science, Psychology and Social Sciences
"Aurel Vlaicu" University of Arad, Romania

GIFTED CHILDREN AND THEIR SPECIAL NEED EDUCATION

Gifted children manifest themselves through attitudes, dispositions and habits that turn to account their open mind, objectivity, impartiality. They commonly practice metacognition, analysing their own thinking process. The intellectual training that must lie at the basis of any activity/ lesson requires planning, problem solving, strategic decision, and recommendation of methodologies, communication and use

of others' experience in a critical manner. Orientation of learning must be achieved on the basis of analysis of the educational optimum and its planning for the future. Gifted children are driven by a special curiosity, they are eager to understand the way the whole universe operates, being capable of imagining improvements or reforms, of producing socially useful values. Therefore, the educational programs for the gifted must conform to the specific characteristics of their thinking.

Keywords: gifted children, education, metacognition.

Мср. Љиљана Келемен

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац
ljiljana.kelemen@uskolavrsac.in.rs

МЕТОДИЧКЕ СТРАТЕГИЈЕ ПОДСТИЦАЊА КРИТИЧКОГ МИШЉЕЊА ДАРОВИТИХ У НАСТАВИ ГРАМАТИКЕ

У раду се анализирају резултати истраживања на основу кога се дошло до сазнања у којој мери студенти Учитељског факултета, будући наставници разредне наставе, подстичу критичко мишљење даровитих у настави граматике примењујући методичке стратегије. Истраживани корпус чини 120 припрема из области језика, односно граматике за испитне часове из предмета Методика наставе српског језика и књижевности прикупљених у периоду 2012–2015. године на Учитељском факултету у Београду и Наставном одељењу у Вршцу. Резултати истраживања су показали да студенти примењују методичке стратегије у подстицању критичког размишљања даровитих, али не у довољној мери, што је последица неискуства и недовољне слободе за моделовањем приступа, метода и облика рада. У последњем сегменту рада разматрају се методичке стратегије које могу боље подстицати критичко мишљење даровитих при интуитивном усвајању језичких појава у настави граматике.

Кључне речи: методичке стратегије, критичко мишљење, даровити, настава граматике.

Ljiljana Kelemen, MA

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vrsac

METHODOLOGICAL STRATEGIES FOR ENCOURAGING CRITICAL THINKING IN TEACHING GRAMMAR TO THE GIFTED

In this paper we analyze research results on the basis of which it was discovered to what extent Teacher Training Faculty students, future homeroom teachers, encourage critical thinking of the gifted while implementing methodological strategies in the teaching of grammar. The research corpus consists of 120 preparations from the area of language, i.e. grammar for the exam classes of the subject Methodology of Serbian language and literature teaching gathered in the period from 2012–2015 at the Teacher Training Faculty in Belgrade and Teaching

branch in Vrsac. The results show that students apply methodological strategies in the encouragement of critical thinking of the gifted, but not to a satisfactory degree, which is a consequence of inexperience and inadequate freedom to structure approaches, methods and forms of work. In the final segment of the paper we discuss methodological strategies which could better encourage critical thinking of the gifted in grammar class.

Keywords: methodological strategies, critical thinking, the gifted, grammar teaching.

Проф. д-р Љупчо Кеверески

Педагошки факултет – Битола

kever@mt.net.mk

Драган Ристески

ОСУ Јосип Броз Тито, Битола

dragan.ris@yahoo.com

**МУЛТИФАКТОРСКИТЕ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ РАЗВОЈОТ И
ПОСТИГНУВАЊЕ НА ВРВНИТЕ НАУЧНИ ПЕРФОРМАНСКИ КАЈ
ТАЛЕНТИТЕ
(дидактички дискурс)**

Развојот на талентот претставува мултифакторски детерминиран и условен феномен кој има своја автентична развојна динамика. Основен проблем во трудот е да се дијагностицираат мултифакторските влијанија кои се во функција на развој и постигнување на врвните научни постигнувања. Трудот претставува заеднички проект кој се реализира помеѓу Македонската академија на науките и уметностите, Универзитетот Св Климент Охридски-Битола и Македонската асоцијација за надарени и талентирани-Битола. За добивање на истражувачките резултати е користен специјално конструиран прашалник (ПЕИФАТ). Посебен акцент во трудот е ставен на дидактичките аспекти на развој на талентот и неговите врвни научни достигнувања. Целта на трудот е да се афирмираат имплицитните и експлицитните фактори кои се во функција на остварување на високите супериорни постигнувања во една или повеќе научни области. Очекуваните резултати треба да дадат одговор на голем број научни теоретски и практични дилеми во областа на надареноста.

Клучни зборови: талент, високи достигнувања, експлицитни и имплицитни фактори, научни перформанси.

Prof. Dr Ljupco Kevereski
Faculty of Education-Bitola
Dragan Risteski
OSU Josip Broz Tito, Bitola

**MULTIFACTORIAL INFLUENCES ON THE DEVELOPMENT AND
ACHIEVEMENT OF SUPERIOR SCIENTIFIC PERFORMANCE ON THE
PART OF TALENTED INDIVIDUALS
(didactic discourse)**

The phenomenon of talent development is determined and conditioned by multiple factors and has its own authentic development dynamics. The core issue set forth in this research is to diagnose the multi-factorial influences underlying the development and achievement of major scientific achievements. The research is a joint project of the Macedonian Academy of Science and Arts; St. Kliment Ohridski University – Bitola; and the Macedonian Association of Gifted and Talented Individuals - Bitola.

The aim of the study is to highlight the implicit and the explicit factors which are essential in achieving highly superior attainments in one or more than one scientific areas. The expected outcome should provide responses to numerous scientific theoretical and practical dilemmas in the area of giftedness.

Keywords: talent, superior achievements, explicit and implicit factors, scientific performance.

Јасмина Коцоска

Универзитет „Ст. Климент Охридски“ / Педагошки факултет
Битољ, Р Македонија
gemelli4@yahoo.com

**ТАЛЕНТИРАНИТЕ И НАДАРЕНИТЕ УЧЕНИЦИ ВО
ПОСТМОДЕРНОТО ОПШТЕСТВО**

Идентификацијата на надарените и талентирани ученици би требало да биде приоритет на модерните и развиени општества. Во рамките на надареноста можат да се пронајдат идните лидери, идните визионери и иноватори кои што се неопходни во општеството за лидерство, морал и етика, економски просперитет, духовна и социјална благосостојба. Надарените и талентирани ученици и оние со високи способности имаат потреба од образовни програми, збогатени со предмети за надарени, кои ќе претставуваат предизвик во училиницата, збогатени и забрзани програми кои ќе им овозможат континуиран напредок во училиштето. Овие ученици се разликуваат од типичните ученици во однос на стилот на учење, длабочината и комплексноста на разбирање и потенцијалот. Оваа разлика од нормите за нивната возрастна група значи дека образовната програма за надарени ученици треба да се модифицира за да може да ги задоволи нивните потреби. Програмите за надарени ученици позитивно влијае врз нивната иднина. Многу лонгитудинални студии покажувале дека

истите имаат позитивен ефект врз плановите на учениците по завршувањето на средното образование. Придобивките од овие програми се однесуваат на тоа дека учеството на учениците во истите го одржува нивниот интерес со текот на времето и нивната понатамошна инволвираност во креативно-продуктивна работа по завршувањето на високото образование или постдипломски студии. Нашиот систем мора да одобри комплетна програма, која ќе биде флексибилна и ќе има сеопфатна евалуација за академските и социјалните вештини кај учениците, која ќе го вклучува, не само интелектот, туку и целокупната личност на ученикот и социјалните вештини. Покрај тоа, интересот на учениците мора секогаш да биде највисокиот приоритет на родителите и образовните професионалци.

Клучни зборови: талентирани, надарени, ученици, програма, образование.

Jasminka Kocoska

University “St.Kliment Ohridski“/Faculty of Education
Bitola, R. Macedonia

TALENTED AND GIFTED STUDENTS IN POSTMODERN SOCIETY

The identification of gifted and talented students should be a priority of modern industrialized societies. Within these gifts, one can find the future leaders, future visionaries and innovators that a society requires for leadership, morals and ethics, economic prosperity, spiritual and social wellbeing. Gifted and talented students and those with high abilities need educational programs enriched with subjects for the gifted that will challenge them in regular classroom settings and enriched and accelerated programs to enable them to make continuous progress in school. These students differ from typical students in terms of learning style, depth and complexity of understanding and potential. This difference from the norm for their age group means that the education program for gifted students should be modified to meet their needs. Gifted programming positively influences the future of students. Many longitudinal studies have shown that gifted programs have a positive effect on students' post-secondary plans. The benefits of the programs for the gifted have shown that students' participation in gifted programs maintained their interests over time and stayed involved in creative productive work after they finished college and graduate school. Our system must endorse a complete program that is flexible to include a comprehensive evaluation of the students' total academic and social skills, that includes not only the students' intellect, but of the students overall personality and social skills. Moreover, the students' best interest must always be of the highest priority by both parents/careers and education professionals.

Keywords: talented, gifted, students, program, education.

Mr Slavica Komatina

AGENDA, Centar za podršku porodici, Beograd
vet.gaj@open.telekom.rs

PRISTUP KVALITETNOM OBRAZOVANJU POTENCIJALNO DAROVITE DECE IZ SOCIJALNO DEPRIVIRANIH SREDINA

Uprkos svim društvenim naporima za poboljšanje socijalne inkluzije, koja je u oblasti obrazovanja podržana i novim, savremenijim zakonskim rešenjima, pristup obrazovanju socijalno deprivirane dece još uvek je neadekvatan. Takvom pristupom često se zanemaruju potencijalno darovita deca.

U radu se kritički analiziraju osnovni faktori koji utiču na edukaciju ove dece i najznačajnije prepreke koje otežavaju njihov pristup kvalitetnom obrazovanju.

Pravedan obrazovni sistem, koji je i realno, a ne samo formalno, osetljiv na socijalne razlike i posebne potrebe dece, izuzetno je važan upravo za decu iz socijalno depriviranih sredina, jer je obrazovanje za njih najznačajniji, a često i jedini kanal socijalne pokretljivosti. Edukatori u obrazovnom sistemu treba da budu osposobljeni da na vreme propoznaju i na odgovarajući način prate i podržavaju svu potencijalno darovitu decu, a posebno onu koja su u porodici uskraćena za kvalitetnu obrazovnu i vaspitnu podršku.

Ključne reči: socijalno deprivirana deca, darovita deca, edukacija, kvalitet obrazovanja, obrazovni system.

Slavica Komatina, MA

AGENDA, Family Support Center, Belgrade

APPROACH TO HIGH QUALITY OF EDUCATION OF POTENTIALLY GIFTED CHILDREN FROM SOCIALLY DEPRIVED SETTINGS

Despite all the social efforts to improve social inclusion, which is supported in the field of education with new, more modern legal solutions, access to education for socially deprived children IS still inadequate. Such approaches often neglect potentially gifted children.

The paper critically analyzes the main factors influencing the education of these children and the most important obstacles that hinder their access to quality education. Equitable education system which is not only formally, but really sensitive to social differences and special needs of children is very important, especially for children from socially deprived environments, because education is the most important and often the only channel of social mobility. Educators in the education system should be able to timely recognize and appropriately monitor and support all potentially gifted children, especially those who are in the family deprived of a quality education and educational support.

Keywords: socially deprived children, gifted children, education, quality of education, the education system.

Др Исидора Кораћ

Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре -
Сирмијум

vs.isidora.korac@gmail.com

ИЗАЗОВИ ПРОФЕСИОНАЛНОГ РАЗВОЈА ВАСПИТАЧА: КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА РАД СА ДАРОВИТОМ ДЕЦОМ

Континуираност професионалног развоја васпитача представља важан предуслов унапређивања дидактичке културе предшколске установе. Циљ истраживања био је да се утврди мишљење васпитача о томе како опажају допринос њиховог професионалног развоја у стицању компетенција потребних за рад са даровитом децом. За потребе истраживања конструисан је упитник, настао на основу претходно спроведеног интервјуа полуструктурисаног типа (N=102). Налази указују да више од половине испитаника препознаје лично искуство рада у предшколској установи као доминантан извор компетенција за рад са даровитом децом, у другом рангу наводе стручну литературу и информације доступне преко интернета, а потом акредитоване програме стручног усавршавања. Највећи број њих истиче да постоји потреба за додатном обуком у овој области, као и потреба да се у програме иницијалних студија уведе више садржаја у вези са применом различитих стратегија прилагођавања организације рада предшколске установе у складу са потребама даровите деце.

Кључне речи: васпитачи, даровито дете, компетенције, професионални развој.

Isidora Korac, PhD

Preschool Teacher Training College and business informatics - Sirmijum

CHALLENGES OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL TEACHERS: COMPETENCES FOR WORKING WITH GIFTED CHILDREN

Continuous professional development of preschool teachers is an important precondition for improving didactic culture of an institution. The aim of study was to determine the opinions of teachers on how they perceive the contribution of their professional development in the acquisition of competences required to work with gifted children. A questionnaire was developed on the basis of a semi-structured interview previously conducted (N=102). More than half of teachers recognize personal professional experience as a dominant source of competence in working with gifted children, stating literature and information available on the Internet as the second ranked, followed by accredited professional training programmes. Majority of them emphasize that it is necessary to provide more additional training and activities in the initial study programmes which are related to the implementation of different strategies of adapting work of a preschools organisation to the needs of gifted children.

Keywords: preschool teachers, a gifted child, competence, professional development.

М-р Бисера Костадиновска
biserakostadinovska@yahoo.com
Милка Кевереска
m.kever@live.com

ДИДАКТИЧКИТЕ ПЕРСПЕКТИВИ НА РАБОТА СО ТАЛЕНТИРАНИ УЧЕНИЦИ ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК

Постигнување на поголема ефикасност во наставата претставува едно од централните прашања во педагошката теорија и практика кое има свој долг педагошки континуитет. Наставата по странски јазик, односно Англиски јазик, бара свое осовременување и одговарање на новите дидактички предизвици и трендови. Наставата по странските јазици се повеќе ги напушта традиционалните педагошки клишеа и промовира сопствена автентична методолошка апаратура. Целта на овој труд е да се утврдат начините за работа со надарените и талентирани во наставата по англиски јазик во основните училишта во Битола. За таа цел истражувањето го опфаќа наставниот кадар по англиски јазик од основните училишта во Битола, но и талентираните ученици со високи достигнувања во наставниот процес и одлични резултати по англиски јазик. За прибирање на истражувачките резултати се користи специјално конструиран прашалник која е во функција на стекнување на сознанија за нивото и квалитетот на реализацијата на наставата по англиски јазик за талентираните ученици. Резултатите кои ќе произлезат од ова истражување ќе помогнат да се согледаат по јасно дидактичките перспективи во работата на наставниот кадар по англиски јазик со талентираните ученици. Тоа ќе продонесе да се подобри процесот на препознавање, поттикнување и равој на нивниот талент.

Клучни зборови: дидактички перспективи, талентирани, успех методолошки процедури.

Bisera Kostadinovska, MA
Milka Kevereska

DIDACTICAL PERSPECTIVES IN THE WORK WITH GIFTED AND TALENTED STUDENTS IN THE ENGLISH LANGUAGE TEACHING CURRICULA

Reaching higher efficiency in the teaching curricula is one of the essential issues in the pedagogical theory and practice which has its long continuity. The teaching curricula of the foreign languages, the English language in this case, requires its own modernization and adjustment to the new didactical trends and challenges. The

foreign language teaching curricula is letting go more intensively of the traditional pedagogical clichés and promotes its own authentic methodological apparatus. The aim of this paper is to consider the ways how gifted and talented students are being treated within the teaching curricula in the elementary schools in Bitola. For that purpose the research will take into consideration the teaching staff of English professors, in the elementary schools in Bitola, but also the talented students with high achievements in the teaching process and high scores in the subject of English language. For data collection, a specially constructed questionnaire will be used, which will be put into function of getting insights for the level and quality of the realization of the teaching curricula for teaching English for the talented students. The results that will arise from this research will help to get a better insight into the didactic perspectives of the teaching staff of English language with the talented students. That will contribute to better the process of recognition, and development of their talent.

Keywords: didactical perspectives, talented, success, methodological procedures.

Доц. д-р Марија Котевска Димовска

психолог АД ЕЛЕМ и визитинг професор
МСУ „Г. Р. Державин“, и БАС- Битола
marijadimovski@yahoo.com

М-р Спиро Мавровски

spiremavrovski@yahoo.com

ИМПЛЕМЕНТИРАЊЕ НА ОБРАЗОВНИ ПРОГРАМИ ЗА РАЗВОЈ НА АФЕКТИВНАТА КОМПОНЕНТА НА НАДАРЕНИТЕ

Надарени ученици и студенти се истакнуваат во аттосвоите академски достигнувања, нозанивниотсоцио емоционален развој не се посветува доволно внима ни евопро цесот на едукација. Образовните програми ја занемаруваат афективната компонента, т.е. социјалните, емоционалните и персоналните компетенци и кои се клучни за реализацијата или блокирање тона способностите на надарената личност. Овој труд се фокусирана социо-емоционални прашањана надарените и напотребите за обезбедување на афективна образовна програма. Важноста на обезбедување на развојна афективната компонента кај надарените има голема улога во ситенивоа и возрасти. Надарените треба посебно да ги изучуваат и развиваат емоционалните и социјалните вештини кои промовираат позитивен и проактивен пристап, флексибилност, асертивност, дивергентното размислување и решавање на проблеми, Форд, 1994. Според Konza (1997), наставните програми може да имаат големо влијаниево развојотна овие важни вештини. Истражување то укажува дека образовните програми кои опфаќаат развојна социјалната и емоционалната компетентност ствлијаат врз академските постигнувањана надарените и реализирање на нивниот потенцијал.

Клучни зборови: надареност, образовни програми, афективна компонента.

Marija Kotevska Dimovska, PhD

AD ELEM psychologist and visiting professor

MSU "Mr. R. Derzhavin ", and BAS Bitola

Spiro Mavrevski, MA

IMPLEMENTATION OF EDUCATIONAL PROGRAMS FOR DEVELOPMENT OF THE AFFECTIVE COMPONENT FOR THE GIFTED

Gifted students are distinguished by their academic achievements, but for their socio-emotional development they are not given enough attention in the educational process. Research and educational programs for the talents are often overlooking the affective component: the social, emotional and personal skills that help in the realization or deterioration of development of abilities of gifted persons. This paper focuses on the social and emotional aspects of the gifted and the importance of ensuring the development of the same, by providing adequate educational programs at all levels and ages. The gifted should specifically learn and develop emotional and social skills that promote positive and proactive approach, flexibility, assertiveness, divergent thinking and problem solving (Ford, 1994). According to many authors, curriculum can have a major impact on the development of these important skills (Konza, 1997). This paper suggests that educational programs, which include the development of social and emotional competence, influence the academic achievement of the gifted, leading to fulfillment of their full potential.

Keywords: giftedness, educational programs, affective component.

Dr Ljiljana Krneta

Fakultet političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci

krnetaljljana@yahoo.com

KREATIVNOST – PERCEPCIJA PSIHOLOŠKE PRIRODE DAROVITIH U MODERNOM DOBU

Kreativnost je složen fenomen i neophodan uslov kvalitetnog obrazovanja darovitih u postmodernom društvu. Nova znanja i zahtjevi modernog doba zahtijevaju percepciju i apercepciju psihološke prirode kreativnosti, s ciljem da se daroviti pojedinci opažaju kao ličnosti koje imaju razvijene kognitivne sposobnosti i nekognitivne crte ličnosti. Stoga se posebna pažnja poklanja motivaciji postignuća, emocionalnoj inteligenciji, samoefikasnosti, kreativnoj percepciji, intuiciji, toleranciji, podsticanju stimultaivne sredine, odsustvu konformizma i pritisaka na ličnost. Psihološka sigurnost i sloboda su neophodne za izražavanje kreativnosti, a tendencija ka ispunjenju vlastitih potencijala je najjača motivacija. Modeliranje nastavnog procesa, Geteovim stvaralaštvom, u radu sa studentima Akademije umjetnosti (2015) u Banjoj Luci, primjer je razvijanja stvaralaštva i višeslojnog podsticanja crta kreativne ličnosti.

Ključne reči: kreativnost, motivacija, emocionlana inteligencija, samoaktualizacija.

Ljiljana Krneta, PhD

Faculty of political sciences, University of Banja Luka

CREATIVITY-PERCEPTION OF PSYCHOLOGICAL NATURE OF THE GIFTED IN MODERN AGE

Creativity is a complex phenomenon and a necessary condition for quality education in post-modern society. Now skills and challenges of the modern age require perception and appreciation of psychological creativity, for gifted individuals to be perceived as figures who have developed cognitive abilities and non-cognitive abilities and specific personality traits. Therefore, special attention is paid to achievement, motivation, emotional intelligence, self-efficacy, creative perception, intuition, tolerance, encouraging stimulating environment, the absence of conformism and pressures personality. Psychological security and freedom are essential conditions in the expression of creativity – a tendency towards fulfilling their own potential is the strongest motivation. Modeling of the teaching process in Goethe is creativity, while working with students of the Academy of Art in Banja Luka (2015) is an example of stimulating creativity and encouraging multiple encouragement of creative personality traits.

Keywords: creativity, motivation, emotional intelligence, self-actualization.

Dr Zora Krnjaić, Viši naučni saradnik

Institut za psihologiju

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

zkrnjaic@f.bg.ac.rs

Tijana Maksimović,

Centar za kvalitetno obrazovanje

tijana.m.maksimovic@gmail.com

OČEKIVANJA AKADEMSKI DAROVITIH STUDENATA⁴ OD PROGRAMA STRUČNE PRAKSE

Rad se bavi očekivanjima akademski darovitih studenata, različitih naučnih studijskih grupa i umetnosti od programa stručne prakse. Rezultati istraživanja koje je sprovedeno putem onlajn-upitnika (N=627) govore da su naši najuspešniji studenti akademskih studija (prosek preko 9), zainteresovani da se uključe u programe prakse, da su njihova očekivanja realna i da su uglavnom u skladu sa postojećom ponudom ovih programa u Srbiji. Iskazana je smanjena spremnost studenata svih studijskih grupa da se okušaju i posvete tokom prakse nekom području koje nije u najdirektnijoj vezi sa oblašću studija, što je u skladu sa njihovom potrebom za što specijalizovanijom praksom. Nalazi imaju i značajne praktične implikacije; oni upućuju da je pri organizovanju prakse potrebno

---

⁴ *Napomena:* Rad je urađen u okviru projekta „Identifikacija, merenje i razvoj kognitivnih i emocionalnih kompetencija važnih društvu orijentisanom na evropske integracije” (br. 179018), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

omogućiti studentima da primenjuju i razvijaju specijalizovana znanja u različitim područjima kako bi gradili visoko specijalizovana i fleksibilna ekspertska znanja.

Cljučne reči: akademska darovitost, studentska stručna praksa, ekspertska znanja.

Zora Krnjaic, PhD

Senior Research Associate

Institute of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Tijana Maksimovic

Centre for Quality Education

ACADEMICALLY GIFTED STUDENTS' EXPECTATIONS OF INTERNSHIP PROGRAMMES

This paper deals with the expectations of academically gifted students, from different study groups, in relation to internship programmes. The results of a survey administered via an online questionnaire (N=627) show that our most successful students of academic studies (grade average above 9) are interested in participating in internship programmes, that their expectations are realistic and mostly in accordance with the existing provision of these programmes in Serbia. Students of all study groups have expressed less readiness to try and commit themselves to an area not directly related to their studies during an internship, which is in line with their need for domain specialised practice. The findings also have significant practical implications, indicating that in organising internships it is necessary to provide students with opportunities to develop specialised knowledge that could be applied in different areas, in order to build highly specialised and flexible expert knowledge.

Key words: academic giftedness, students' internships, expert knowledge.

Dr Svetlana Kurteš

Univerzitet u Portsmutu

Evropska mreža za interkulturalne obrazovne aktivnosti

Velika Britanija

s.kurtes@googlemail.com

IDENTITET I IDEOLOGIJA U UČIONICI: (POSTOJI LI) POSTMODERNI PRISTUP

Rad se bavi pojmovima identiteta i ideologije, uzimajući u obzir njihov obrazovni kontekst, konkretnije, njihove multimodalne manifestacije, i to na primeru britanskog visokoobrazovnog sistema. Polazeći od relevantne literature u ovoj oblasti (npr. Goffman, 1981; Kress & Van Leeuwen, 2001; Pauwels, 2005, itd.), rad predstavlja mogući model podučavanja i ocenjivanja koji studentima omogućava ne samo da razviju stručno znanje i odgovarajuće veštine, već takođe i da se izraze koristeći različite oblike multimodalnih sadržaja koji su u skladu sa njihovom

individualnošću, ekspresivnošću, stilom učenja i, možda još važnije, kulturološkom i ideološkom provenijencijom. Prihvatajući Holidejevo (2014) shvatanje učenika kao „putnika kroz kulture”, ovaj model primenjen je tokom izvođenja nastave i ocenjivanja predmeta na završnoj godini dodiplomskih studija namenjenih (uglavnom) stranim studentima koji pohađaju jedan britanski univerzitet.

Ključne reči: identitet, ideologija, podučavanje, ocenjivanje, multimodalnost.

Svetlana Kurtes, PhD

University of Portsmouth

European Network for Intercultural Education Activities

UK

IDENTITY AND IDEOLOGY IN THE CLASSROOM: (IS THERE) A POSTMODERN APPROACH

The presentation discusses the educational context of identity and ideology, focusing in particular on their multimodal manifestations and taking, in particular, the UK higher education environment as an example. Drawing from the relevant literature in the field (e.g. Goffman 1981; Kress & Van Leeuwen 2001; Pauwels 2005 etc), the presentation discusses a possible instructional and assessment model that enables the students not only to develop expert knowledge and appropriate skills, but also to express themselves through a range of multimodal frameworks that are in harmony with their individuality, expressivity, learning style and, perhaps more importantly, their cultural and ideological provenance. Taking onboard Holiday's (2014) concept of learners as 'cultural travellers', the model in question was implemented during the delivery and assessment of final year undergraduate units designed (mainly) for international students attending a UK-based university.

Keywords: identity, ideology, instruction, assessment, multimodality.

Nataša Lalić-Vučetić

nlalic@ipi.ac.rs

Snežana Mirkov

smirkov@ipi.ac.rs

Jasmina Šefer

jasminakociz@gmail.com

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

PODRŠKA UČENIČKOJ AUTONOMIJI U ŠKOLSKOM KONTEKSTU⁵

Doživljaj autonomije smatra se važnim preduslovom za razvoj potencijala učenika – doslednost i istrajnost u izvršavanju zadataka, bolja prilagođenost školskom sistemu, veći stepen unutrašnje motivacije i ostvarivanje boljeg školskog uspeha. Autonomija

---

⁵ NAPOMENA: Rezime predstavlja rezultat rada na projektima „Od podsticanja inicijative, saradnje i stvaralaštva u obrazovanju do novih uloga i identiteta u društvu” (179034) i „Unapređivanje kvaliteta i dostupnosti obrazovanja u procesima modernizacije Srbije” (III47008), čiju realizaciju finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (2011–2014).

se u kontekstu obrazovanja može definisati kao kognitivni fenomen (izražavanje individualnog načina mišljenja, donošenje nezavisnih sudova i odluka, uvažavanje perspektive drugih) i kao bihevioralni fenomen (učesće u donošenju odluka u različitim kontekstima, kao što su porodica i škola). Uvažavanje učeničke autonomije u školskom kontekstu zavisi od interpersonalnog stila nastavnika. Autori analiziraju nastavnikove strategije podsticanja učeničke autonomije. Prema podacima, uspešne strategije pomažu učenicima da razviju pozitivan odnos prema školi i motivaciju za učenje. Ustanovljeno je da se učenička autonomija, pored ostalog, podstiče putem kritičkog mišljenja koje se ispoljava u nezavisnom rešavanju problema, produkciji učeničkih ideja, diskusiji i postavljanju pitanja. Autonomija se, takođe, razvija putem podsticanja lične odgovornosti učenika u procesu učenja, samorefleksije, prihvatanja izazova, prevazilaženja prepreka u situacijama učenja i razumevanja pravila. Metakognitivne sposobnosti su takođe značajne za ispoljavanje i razvoj potencijala darovitih, jer posreduju između kognitivnog funkcionisanja učenika i njihovog autonomnog ponašanja. Metakognitivni procesi se uočavaju i razvijaju u školi u sledećim aktivnostima: planiranje pristupa učenju/rešavanju problema, praćenje i evaluacija vlastitog napredovanja i regulisanje promena u ponašanju tokom učenja.

Ključne reči: autonomija učenika, nastavničke strategije podsticanja autonomije, unutrašnja motivacija, kritičko mišljenje, metakognitivne sposobnosti.

Nataša Lalić-Vucetic

Snezana Mirkov

Jasmina Sefer

Institute for Educational Research, Belgrade

ENCOURAGEMENT OF STUDENTS' AUTONOMY IN SCHOOL CONTEXT

The experience of autonomy is considered as an important prerequisite for students' capacity development of consistency and perseverance while working on the task, adjustment to the school system, internal motivation and achievement. Autonomy in an educational context can be defined as a cognitive phenomenon (expressed by independent thinking and decision-making, evaluation of arguments and understanding of different perspectives), and as a behavioral phenomenon (expressed in different contexts, for instance participating in the family and/or school decisions). Teachers' interpersonal styles influence students' autonomy in the school context. The authors analyze teachers' strategies of encouraging students' autonomy. According to data, successful strategy helps students develop positive attitudes toward school and their learning motivation. It was found that the students' autonomy, beside other factors, is promoted by encouraging critical thinking, which is indicated in an independent problem solving, production of ideas, discussion and asking questions. Autonomy is also increased by an encouragement of the student personal responsibility, self-reflection, embracing challenges, overcoming difficulties in learning situations, and understanding the rules. Metacognitive capacities are also important for self-actualization of gifted students, mediating

between students' cognitive functioning and their behavior. Metacognitive capacities are also indicated and developed in school by the following actions: planning how to solve problems, monitoring and evaluating own progress and regulating behavior during the process of learning.

Keywords: students' autonomy, teachers' strategies for encouraging autonomy, intrinsic motivation, critical thinking, metacognitive abilities.

Др Славица Максић

smaksic@ipi.ac.rs

Др Јелена Павловић

pavlovich.jelena@gmail.com

Институт за педагошка истраживања

КРЕАТИВНОСТ И ДИДАКТИЧКА КУЛТУРА

Саопштавају се резултати испитивања уверења о испољавању креативности на различитим узрастима. Упоређивање уверења васпитача из предшколских установа (N=117), наставника основне (N= 245) и наставника средње школе (N=262) открило је да су све три групе испитаника најчешће опажале манифестовање креативности на узрасту са којим раде као креативни процес. Анализа садржаја одговора открила је очекиване разлике у пољу испољавања креативности: на предшколском узрасту то су спонтана или вођена игра, а у основној и средњој школи учење и дружење. Креативни процес је повезиван са иницијативом појединца да покрене активност, самосталним и оригиналним радом, и испољавањем и развојем личног стила у мишљењу и делању. Добијени налази указали су на развојно виђење креативности, али и да је креативност феномен чија је суштина истоветна од најранијег узраста до одраслог доба. Дискутоване су импликације налаза у фундирању дидактичке културе која би подржала креативност.

Кључне речи: наставници, веровања, манифестације креативности, креативни процес, дидактичка култура.

Slavica Maksic, PhD

Jelena Pavlovic, PhD

Institute for Educational Research

CREATIVITY AND DIDACTIC CULTURE

Study on beliefs about creativity expression during different life period is presented. Comparison of beliefs of preschool teachers (N=117), primary school teachers (N= 245) and secondary school teachers (N=262) revealed that all three groups most frequently perceived creativity manifestation at the age of their students as the creative process. Content analysis of responses revealed differences in the field of creativity manifestation: creativity was perceived as play at the preschool age, while at the primary and secondary schooling periods it was perceived as learning and

making friendship. The creative process was associated with individual initiative, working autonomously and originally, and expressing personal thinking and activity style. Obtained findings represented a developmental notion of creativity, but also confirmed belief of the same, unique essence of creativity. Implications of the study for conceiving a didactic culture supporting students' creativity were discussed.

Keywords: teachers, beliefs, creativity manifestation, creativity process, didactic culture.

Doc. dr Jelena Maksimović

jelena.maksimovic@filfak.ni.ac.rs

Msr. Jelena Osmanović

osmanovic.jelena@gmail.com

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet

EPISTEMOLOŠKO METODOLOŠKE IMPLIKACIJE FENOMENA DAROVITOSTI

Identifikacija darovitog deteta predstavlja izuzetno složen proces. Svedoci smo vremena u kome je važno razlikovati se od drugih i u nečemu biti jedinstven. Iako se ovakvi zahtevi nameću pred nama svakodnevno, vrlo je teško odabrati način na koji bismo mogli sebe, ili svoje učenike i studente izdvojiti kao posebne na bilo koji način. Darovitost možemo formulisati kao kompleksan fenomen koji obuhvata intelektualne, emocionalne, socijalne komponente ličnosti. Iako je visok nivo ovih svojstava ličnosti jedan od uslova darovitosti, zaista nije moguće otkriti sve horizonte koje sa sobom nosi fenomen darovitosti. U radu se postavlja pitanje kojom metodološkim pristupom bi se trebalo rukovoditi u istraživanjima darovitosti. Koje metode, tehnike i instrumente možemo koristiti u otkrivanju darovite osobe? U radu se govori o načinima kojima otkrivamo darovitost, a oni su opsežni, te je to još jedan pokazatelj kompleksnosti fenomena darovitosti. Počevši od posmatranja, procenjivanja, samorefleksija, sve do različitih mernih instrumenata, kao što su testovi inteligencije, testovi posebnih sposobnosti, testovi ličnosti, testovi znanja i postignuća i sl. Problem pretvaranja potencijala u njihova ostvarenja ne sme ostati pod senkom prosečnih. Ovaj rad je usmeren upravo na načine i metodološke pristupe kojima se manifestni potencijali darovitog deteta mogu prepoznati, identifikovati sa ciljem daljeg razvoja ovog fenomena.

Ključne reči: epistemološko-metodološki pristupi, darovitost, identifikacija fenomena, imlikacije.

Jelena Maksimovic, PhD
Jelena Osmanovic, MA
Nis University, Philosophical Faculty

EPISTEMOLOGICAL AND METHODOLOGICAL IMPLICATIONS OF THE PHENOMENON OF GIFTEDNESS

Identification of a gifted child is an extremely complex process. We are witnessing a time in which it is important to differentiate yourself from others and be something unique. Although these requirements are imposed upon us every day, it is very difficult to choose the way in which we could themselves or their students singled out as special in any way. Giftedness can be formulated as a complex phenomenon that involves intellectual, emotional, social components of personality. Although the high level of these personality traits one of the conditions of talent, is really not possible to detect all horizons that brings the phenomenon of giftedness. The paper raises the question of which methodological approach should be followed in research of ability. What methods, techniques and tools can be used to discover talented people? The paper discusses the ways in which we discover talents, and they are extensive, and this is another indication of the complexity of the phenomenon of giftedness. Starting from the observation of assessment, self-reflection, to a variety of measuring instruments, such as intelligence tests, tests of special abilities, personality tests, tests of knowledge and achievements, etc. The problem of transforming potential of their achievements should not remain under the shadow of the average. This work is focused precisely on the methods and methodological approaches which can manifest potentials gifted child can recognize, identify the purpose of further development of this phenomenon.

Keywords: epistemological and methodological approaches, giftedness, identification of the phenomenon, the implication.

Др Александра Мандић

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац
edusoft@verat.net

САВРЕМЕНЕ ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ФУНКЦИЈИ ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА НЕДОСТАКА ТРАНСМИСИОНОГ МОДЕЛА НАСТАВЕ

Интезиван развој интернет технологија на почетку 21. века у значајној мери допринео је да се недостаци традиционалног модела наставе заснованог на преношењу и репродукцији научних знања у потпуности испоље. Чињеница је да су постојећи наставни планови и програми наших школа оријентисани на садржаје и циљеве који су усмерени на преношење унапред изграђених облика знања и пасивном и рецептивном положају ученика у настави. У складу са тим дидактичке стратегије наставника базиране су преvasходно на методама усменог излагања и рада на тексту. Појавом интернет технологија повећан је

степен доступности различitim izvorima i naciniima saznavanja te transmisioni model nastave gubi svoj smisao u vremenu u kojem živimo. U radu su razmatrana pitanja prevazilazena ključnih nedostataka tradicionalne nastave primenom savremenih informacionih tehnologija kao i mogućnosti za individualizaciju rada sa darovitim učenicima. Internet portali, digitalne biblioteke, virtuelna realnost i ekspertni sistemi pružaju neograničene mogućnosti za evoluciju procesno-razvojnih planova i programa, kao i razvijajućih didaktičkih modela nastavnog rada koji treba da omoguće kontinuirani rast i razvoj personalnih dispozicija heterogene populacije učenika.

Кључне речи: веб портал, виртуална реалност, експертни системи, трансмисиони модел образовања, развијајући модели наставе.

Aleksandra Mandić, PhD

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vrsac

CONTEMPORARY INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE FUNCTION OF OVERCOMING THE SHORTCOMINGS OF THE TRANSMISSION TEACHING MODEL

The intense development of internet technologies in the beginning of the 21st century considerably contributed to the complete exposure of the shortcomings of the traditional teaching model which is based on conveying and reproduction of scientific knowledge. It is a fact that existing educational plans and programs of our schools are oriented towards the contents and goals which are directed towards conveying already determined knowledge forms and the passive and receptive position of the student in class. In accordance with this the teachers didactic strategies are mostly founded on methods directed towards oral presentation and work with text. With the birth of internet technology we are exposed to different sources and ways of gathering knowledge and thus the transmission model loses its value in the contemporary age. In this paper we explored the question of overcoming key shortcomings of traditional teaching by applying contemporary information technologies as well as the possibility for individualization of work for the gifted children. Internet portals, digital libraries, virtual realities and expert systems provide unlimited possibilities for the evolution of process-developmental plans and programs as well as developing didactic teaching models which should enable a continuous development of the personal dispositions of the heterogeneous learner population.

Keywords: web portal, virtual reality, expert systems, transmission model of education, developmental model of teaching.

Проф. др Данило Ж. Марковић

Српска академија образовања

Београд

dacamarkovic@yahoo.com

ИСТРАЖИВАЧКО-ИНОВАТИВНА ДЕЛАТНОСТ ОБДАРЕНИХ И РАЗВИЈЕНОСТ КОМПЕТЕНЦИЈА И КОМПЕТЕНТНОСТИ

Аутор у раду разматра повезаност истраживачко-иновативне делатности обдарених и развијање компетенција и компетентности за остваривање стваралачких делатности у друштву. Ово разматрање аутор врши са специфичности настанка људског рода и човека у њиховој уникалности, која се мора узети у обзир у промишљању еволуције људског друштва и сложеног процеса развијања личности и њеној социјализацији, што упућује на потребу сарадње више наука у проучавању ових процеса.

Кључне речи: друштво, човек, образовање, иновативност, компетенција, компетентност.

Prof. Dr Danilo Z. Markovic

Serbian Academy of Sciences and Arts

Belgrade

RESEARCH AND INNOVATIVE ACTIVITY OF THE GIFTED AND THE DEVELOPMENT OF COMPETENCIES AND COMPETENCE

The author of this paper explores the connection between the research and innovative activity of the gifted and the development of competencies and competence for doing creative activity in society. This exploration is undertaken from the specificity of the creation of humanity and the human in its uniqueness, which must be taken into account when contemplating the evolution of human society and the complex process of personality development and its socialization, which indicates a need for the collaboration of many sciences for the exploration of this process.

Keywords: society, man, education, innovation, competence.

Prof. Dr. Miodrag Milin,

Universitatea "Aurel Vlaicu" din Arad,

miomi333@yahoo.com

Prof. Dr. Lavinia Betea,

Universitatea "Aurel Vlaicu" din Arad

PSIHOLOGIA VERSUS PEDAGOGIA SUPRADOTĂRII

Privite în ansamblu, psihologia este o știință nouă iar pedagogia o „măiestrie” al cărei corpus conceptual, teoretic și metodologic l-a artikulat paradigma didacticii lui

Comenius. Principiul respectării particularităților de vârstă și individuale ale educatului de către educator e un nod al intersecției pedagogie-psihologie. Până în anii 80 însă, modelele supradotării și subdotării se raportau exclusiv la inteligența logico-simbolică, măsurându-se ca atare. Iar performanțele artistice sau sportive se tratau exclusiv în cheia aptitudinilor speciale.

Obiectivele acestui demers vizează punerea în discuție a:

1. Racordului dintre noutățile științei psihologiei privind diversele tipuri de inteligență și implicit de supradotare (logico-matematică, relațională, emoțională, kinestezică etc);
2. Eticii pedagogiei supradotării (exemplu – școala românească de gimnastică, cazul copiilor-minune care devin susținătorii familiei, etc);
3. Mediului social care inhibă sau promovează supradotarea.

Cuvinte cheie: supradotare, tipuri de inteligență, etica pedagogiei supradotării.

Miodrag Milin, PhD

University "Aurel Vlaicu" in Arad

Lavinia Betae, PhD

University "Aurel Vlaicu" in Arad

PSYCHOLOGY IN COMPARISON TO PEDAGOGY OF THE GIFTED

Viewed as a whole, psychology is a new science while pedagogy is a “skill” whose theoretical and methodological conceptual corpus is articulated through Comenius’s didactic paradigms. The principle of respecting the age and individual characteristics of the pupil by the preschool teacher represent a knot on the on the pedagogy-psychology crossroads. However, until the eighties models of giftedness and slow mindedness referred solely to logical symbolic intelligence, and were in that way valued. Furthermore, artistic and sport performances were treated solely as a key for special skills.

The goals of this procedure refer to:

1. Connecting the achievements from the psychology domain which refer to various kinds of intelligence of the gifted (logical-mathematic, correlative, emotional, kinesthetic etc.);
2. The pedagogy of the gifted ethics (example – Romanian school of gymnastics), cases “wonder children” who become the breadwinners of the family, etc.);
3. Social surroundings which inhibit or promote giftedness.

Keywords: giftedness, types of intelligence, pedagogy of the gifted ethics.

Др Ана Мумовић, Институт за српску културу – Приштина
djordj_ana@yahoo.com
Вук Ђорђевић

ДИДАКТИЧКА КУЛТУРА, КЊИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦУ И МЕДИЈИ

Рад осветљава везу и однос дидактичке културе, књижевности за децу и медија. Аутори полазе од дидактичких и педагошких ставова водећих српски писаца за децу исказаних у стиху и њихове рецепције у јавности преко књижевности као медија и медија масовне комуникације.

Предмет анализе су поетички принципи Душка Радовића, Љубивоја Ршумовића и Матије Бећковића као средишњи део дидактичке културе и оријентир даровитих у учењу, понашању и процесу спознаје света.

Кључне речи: даровити, дидактичка култура, поетички принципи, медији, књижевност за децу, Душко Радовић, Љубивоје Ршумовић, Матија Бећковић.

Ana Mumovic, PhD

Institute of Serbian culture - Pristina

Vuk Djordjevic

DIDACTIC CULTURE, LITERATURE FOR CHILDREN AND MEDIA

The work highlights the relationship and relation between the didactic culture, literature for children and the media. Authors' starting point are didactic and pedagogic attitudes of Serbian leading writers for children expressed in verse and their reception in public via media and literature as a medium of mass communication. The subject of analysis refers to poetic principles of Dusko Radovic, Ljubivoje Rsumovic and Matija Beckovic as a central part of didactic culture and landmark to the gifted in the process of learning, conduct and the process of getting to know the world.

Keywords: the gifted, learning culture, poetic principles, the media, literature for children, Dusko Radovic, Ljubivoje Ršumović, Matija Beckovic.

Dr Marinel Negru

Učiteljski fakultet Beograd

negruanastasia@yahoo.com

DAROVITA DECA I ASINHRONI RAZVOJ U OKVIRU OBRAZOVNOG SISTEMA

Mitovi o darovitoj deci govore o tome da su ona krem odeljenja, što svakako nije tačno. Ako čine deo kolektiva koji ih ne stimuliše, mogu imati velike probleme. Toliko su pametna da se snalaze i bez specijalnih programa, te se zbog toga postavlja neizbežno pitanje: šta se događa kada su standardni programi dosadni? Mnoge teorije o tome da su darovitost i talenat isto svakako nisu obavezujuće.

Jedina dodirna tačka između njih jeste potreba za specijalnim programima. Drugi pogrešan mit jeste da treba da prođu kroz školu sa svojim generacijom, što nije tačno, jer se daroviti razvijaju asinhrono iz razloga što su intelektualno daleko napredniji od svojih vršnjaka. Ukoliko čine sastavni deo svoje standardne generacije, biće podložna torturi i meta ostalim učenicima.

Ključne reči: daroviti, asinhronost, obrazovanje, nastavni program.

Marinel Negru, PhD

Faculty for Teacher Training, Belgrade

GIFTED CHILDREN AND ASYNCHRONOUS DEVELOPMENT IN THE EDUCATION SYSTEM

Myths about gifted children show that they are the cream of a class, which is not always true. If they are a part of a group that does not stimulate them, it can lead to significant problems. They are so smart to find their way without a special program; As a consequence, there is an inevitable question: what happens when the standard programs are boring? Many theories, according to which giftedness and talent mean the same thing, are certainly not mandatory, since the only link between them is the need for specialized programs. Another popular myth is that the gifted should go through school with their generation, which is not true because the gifted develop asynchronously because they are intellectually far more advanced than their peers. If they are an integral part of their standard generation, they will be subject to torture or a target for envy of other students.

Key words: gifted, asynchrony, education, curricula.

Др Силвана Несковска

Педагошкиот факултет „Св Климент Охридски“– Битола
silvanakolevska@yahoo.com

РАЗВОЈ НА УЧЕНИЦИ ИНТЕЛЕКТУАЛНА АВТОНОМИЈА НИЗ ПРИЗМАТА НА КНИЖЕВНОСТА КЛАСИ

Читањето и обработувањето одбрани литературни дела секогаш е, во исто време, и голема инспирација и предизвик. Ова особено е случај, доколку се изведува во услови на надзор и инструкции од соодветен наставен кадар, бидејќи така се прошируваат хоризонтите на студентите и тоа води кон сосема нови начини на размислување.

Надарените студенти, се една посебна категорија студенти која што се чини дека во има најголема придобивка од различните добро осмислени активности кои варираат од самостојно читање и размислување во врска со одредено дело, па се до креирање и презентирање креативни презентации и пишување инспиративни есеи на бројни теми. Генерално, сите овие активности, несомнено, во голема мера придонесуваат во развојот на интелектуалната автономија на студентите.

Овој труд ги пренесува искуствата од работата со надарени студенти од групата Англиски јазик и книжевност на Педагошкиот Факултет – Битола, во рамките на наставата по предметот Англиска книжевност.

Клучни зборови: надарени студенти, интелектуални автономија, часови по книжевност.

Silvana Neshkovska, PhD

Faculty of Education, “St. Kliment Ohridski” University – Bitola

THE DEVELOPMENT OF STUDENTS’ INTELLECTUAL AUTONOMY THROUGH THE PRISM OF LITERATURE CLASSES

Reading and dealing with selected literary works can invariably be both extremely inspiring and challenging, especially, if performed under adequate teacher’s guidance and instruction, as it ultimately leads not just to broadening students’ horizons but also to completely novel modes of thinking and reasoning.

Gifted students seem to be one category of students who benefit most from the various well-thought off activities, which range from individual reading and thinking about a particular literary piece and fruitful classroom discussions, up to composing and delivering creative presentations and writing insightful essays on numerous topics. All in all, all these activities, undoubtedly, greatly affect the development of students’ intellectual autonomy.

This paper reports on the accumulated experience of teaching English Literature to Macedonian gifted students who major in the English Language and Literature at the Faculty of Education in Bitola.

Keywords: gifted students, intellectual autonomy, literature classes.

Проф. др Николај Палашев

Универзитет за библиотекарство и информативне технологиије (УниБИТ),
Софија, Бугарска
n_palashevj@abv.bg

Проф. др Ванче Бојков

Електронски факултет Ниш, Србија/ Интернационална висока бизнис школа
(МВБУ) Ботевград – Софија, Бугарска
vanconis@gmail.com

Др Дарјан Бојков

Универзитет за библиотекарство и информативне технологиије (УниБИТ),
Софија, Бугарска
daxylp@yahoo.com

ДАРОВИТИ, ТРАНСЦЕДЕНТНОСТ И КОМУНИКАЦИЈА

Човек живи своје постојање у непрестаној потрази за тачкама ослонаца које ќе му омогуѓати да скрати време кризе на рачун правила. Страх, љубав, самоћа, нада – које је филозофија одредила као неделјиве модусе душе – у основи су

сваке идеје/решења у вези са валидношћу ове или оне суштине, реалије, способности. У ствари, тачке ослоња се налазе у контексту самог живљења и у већини случајева човек стиже до вере. Уопште није битно да ли је та вера конкретно упућена неком божанству или вишем уму, или природи, или неким способностима и могућностима самог човека да изађе на крај са изазовима. Битније је то да вера изазива и подразумева човекову тежњу да објасни свет, Другог или у крајњем случају самог себе. Када нема вере, обично долази до сукоба између индивидуалног и глобалног, националног и транснационалног, а све то има негативан утицај на развој друштва. Ако прихватимо веру као фундаментални став, као стање духа и интелекта у директној повезаности са материјалним, онда не можемо да не схватимо да модели понашања и способност истрајавања на аутентичним идејама/решењима у стопу прате резултате тежње ка објашњавању човека и света. Претпостављени резултат се огледа у проналажењу пресечне тачке у којој је дозвољено усклађивање вредности и интереса појединца са вредностима и интересима других. У контексту социјума, та тежња може да се материјализује једино кроз друштвену комуникацију.

Кључне речи: трансцедентност, комуникација, вера, пресечне тачке.

Prof Dr Nikolaj Palasev

University of Library Studies and Information Technologies, Sofia, Bulgaria

Prof Dr Vance Bojkov

Faculty of Electronic Engineering Nis, Serbia / International Business School,
Botevgrad – Sofia, Bulgaria

Darjan Bojkov, PhD

University of Library Studies and Information Technologies, Sofia, Bulgaria

THE GIFTED, TRANSCEDENCE AND COMMUNICATION

People live their lives in a constant search for supporting points which can enable them to shorten crises periods on the basis of rules. Fear, love, solitude, hope – which philosophy determined as being inseparable modules of the sole permeate every idea/solution connected to the validity of this or that essence, religion, ability. Actually, supporting points exist in the context of life itself and in most cases a person reaches faith. It is unimportant whether faith is concretely directed towards a deity or to a higher mind, or to family, or some abilities or possibilities of the humans themselves to cope with challenges. It is important that faith challenges and encourages peoples drive to explain the world, the Other or oneself. When there is no faith the individual and the global, national and transcendent, usually come into conflict, and all of this has a negative influence on the development of society. If we accept faith as a fundamental attitude, as a state of the spirit and intellect in direct connection with the material, than we can conclude that models of behavior and ability to persist in one's authentic ideas/solutions closely follow the results of the urge for the explanation of the human and the world. The expected result is reflected in the discovery of an intersection point in which it is allowed to harmonize the

values and interests of the individual with the values and interests of others. In the context of socium, this urge can only be materialized through social communication.

Key words: transcendence, communication, faith, intersection points.

Msr. Radmila Palinkašević

palinkasevic@gmail.com

Msr. Jasmina Stolić

jaca.stolic@gmail.com

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”

RAZVOJ MUZIČKE I JEZIČKE DAROVITOSTI U SAVREMENOJ DIDAKTIČKOJ KULTURI

Savremeni tokovi u kojima živimo i koji podrazumevaju kvantifikaciju svega postojećeg, preneli su svoj uticaj na oblast obrazovanja, stavljajući u prvi plan kompetencije, tj. merljive parametre nečijeg znanja ili veština. Postoje zanimljive teorijske osnove i prethodna istraživanja koja govore o uticaju razvijenijih muzičkih sposobnosti, tj. izraženijeg senzibiliteta prema određenim elementima muzičkog jezika na savladavanje elemenata stranog jezika. Ako znamo da jedna od bazičnih kompetencija obrazovanog čoveka današnjice upravo predstavlja poznavanje stranog jezika, povezivanje ove dve oblasti kroz vrednovanje potencijala oba jezika, muzičkog i stranog, bilo bi od mnogostrane koristi. Rad predstavlja interesantne aspekte uticaja elemenata muzičkog jezika i muzičkih sposobnosti na savladavanje stranog jezika, kao rezultat sprovedenih istraživanja.

Ključne reči: strani jezik, muzičke sposobnosti, muzički jezik, kompetencije, daroviti.

Radmila Palinkašević, MA

Jasmina Stolić, MA

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vrsac

DEVELOPMENT OF MUSICAL AND LINGUISTIC GIFTEDNESS IN CONTEMPORARY DIDACTIC CULTURE

Contemporary trends in which we live seek a qualification of everything in existence, influenced by these trends is also the area of education which lead to the foregrounding of competencies, i.e. measurable parameters of knowledge or skill. There exists an interesting theoretical background and previous research which examines the influence of developed musical ability i.e. a deep sensitivity towards certain elements of musical language, on the acquisition of a foreign language. If we take into consideration that one of the basic competencies of a modern educated individual is the knowledge of a foreign language connecting these two areas through the potential assessment of both languages, musical and foreign, would be of great use. The paper presents interesting aspects of the musical language elements

and music ability influence on the acquisition of a foreign language, as a result of conducted research.

Key words: foreign language, music ability, musical language, competencies, giftedness.

Polonca Pangrčič, profesorica razrednega pouka
OŠ Cerkevjak – Vitomarci, Cerkevjak, Slovenija
polonca.pangrcic@guest.arnes.si

KURIKULUM ZA NADARJENE IN SODOBNA DIDAKTIČNA TEORIJA

V slovenskem šolstvu učitelji izvajamo nacionalni kurikulum, ki je napisan za vso populacijo otrok v določenem razredu. Razlikuje se le v temeljnih in minimalnih standardih, ki so napisani za povprečne učence in za tiste, ki zmorejo manj.

Iz svetovne literature je znano da so, tudi kadar izvajamo kurikulum z višjimi cilji prirejenimi za bolj sposobne učence, uspešnejši tudi vsi ostali učenci. Tako navaja tudi Van Tassel-Baska (1997, 2006, 2007), katere teorijo bomo predstavili v prispevku. Poglobili se bomo v celovit členjen kurikulum za nadarjene učence in ga tudi podrobneje predstavili. Avtorica ima 40 letne izkušnje na področju načrtovanja in poučevanja nadarjenih učencev.

Dotaknili se bomo predvsem tistega dela, kjer opisuje kako poteka načrtovanje in razvoj kurikulum za nadarjene učence poleg tega pa opiše navodila praktikom, ki sodelujejo pri razvoju kurikulum.

Na koncu bomo dodali predloge in vizijo, kako bi lahko takšen kurikulum prenesli v domače okolje in ga izvajali na nacionalnem nivoju.

Ključne besede: nacionalni kurikulum, poučevanje nadarjenih, kurikulum za nadarjene, načrtovanje kurikulum.

Polonca Pangrcic
Primary School *Cerkvenjak* – Vitomarci
Slovenia

CURRICULUM FOR GIFTED LEARNERS AND CONTEMPORARY DIDACTIC THEORY

In Slovenian education system teachers follow the national curriculum, which is written for the entire population of children attending a particular class. The only difference is in the basic and minimum standards that are written for average learners, and for those who are less capable.

From the world literature it is known that, when higher curriculum objectives for more able learners are performed, all other students perform better outcomes, too. Thus states also Van Tassel-Baska (1997, 2006, 2007), whom theory will be presented in the paper. We will deepen in the comprehensive articulated curriculum for gifted learners and also present it more detail. The author has 40 years of experience in planning for and teaching gifted learners.

We will touch especially that part where is described how to design and develop curriculum for gifted learners and beside that it is described the guidance of practitioners involved in curriculum development.

Finally, suggestions and vision, how could such curriculum be transferred to local environment and implemented at the national level, will be added.

Keywords: national curriculum, gifted education, curriculum for gifted learners, curriculum planning.

Војислав Пантић

Учитељски факултет, Београд

voja.pantic@gmail.com

МЕТОДИЧКИ АСПЕКТИ РАДА У ШКОЛИ МЛАДИХ МАТЕМАТИЧАРА

Математичка гимназија у Београду већ више од две деценије организује Школу младих математичара, чији су основни циљеви популаризација математике, развој логичко-математичког мишљења, продубљивање знања из различитих области, као и припрема за такмичења. Захваљујући запаженим резултатима наших младих математичара, интересовање за школу расте сваке године – курсеви се данас организују за ученике од предшколског узраста до старијих разреда основне школе. Како се у овој школи врши продубљивање школских садржаја? Шта је нестандартни проблем и како му приступити? Са којим се проблемима суочава предавач у раду са децом различитог нивоа способности и предзнања? Којим садржајима изазвати даровите? Како се математичка способност развија из љубави према математици? На ова и друга питања тражимо одговоре у овом раду. Циљ је да се анализом рада Школе младих математичара осветле могућности подстицања развоја математичких способности, као и креативног приступа решавању проблема.

Кључне речи: методички аспекти, математика, математичка способност.

Vojislav Pantic

Faculty for Teacher Training, Belgrade

METHODOLOGICAL ASPECTS OF TEACHING IN SCHOOL FOR YOUNG MATHEMATICIANS

For over two decades Mathematical Grammar School in Belgrade organizes the School for Young Mathematicians, whose main objectives are popularization of mathematics, development of logical mathematical thinking, broadening knowledge in various fields, as well as preparation for the competitions. Thanks to the remarkable results of our young mathematicians, public interest is growing every year – courses are now organized from Mathematical Kindergarten to children in upper grades of primary school. What are the methods of broadening the school curricula? What is non-standard problem and how to approach it? What kind of

issues faces the lecturer in working with the students at different levels of ability and background knowledge? How to challenge gifted students? How to develop children's interest in math into advanced mathematical ability? On these and other questions we seek answers in this paper. The aim is to analyze the work of the School for Young Mathematicians thus illuminating the possibilities for stimulating the development of mathematical abilities and creativity in problem solving.

Keywords: methodological aspects, mathematics, mathematical ability.

Др Александар Петровић

Филозофско факултет у Косовској Митровици

aleksandarpet1@gmail.com

РЕФЛЕКСИВНО МИШЉЕЊЕ КАО ОБЕЛЕЖЈЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ АУТОНОМИЈЕ У АКТУЕЛНИМ ДИДАКТИЧКИМ ПАРАДИГМАМА

Хераклитова изрека да мудар човек мора много да зна, али да «многознаност не учи памети», још од античких времена упозорава на значај поуке и дидактичких принципа. Међутим, као да су данас дидактички приступи подстицању аутономије у разматрању мисаоних структура на неки начин у судару са поплавом технократских принципа учења, као данашњих императива живота и понашања. То је истовремено и изазов савременој философији науке и знања, где је епистемологија концептуалних промена показатељ дидактичке културе повољне за развој и унапређивање знања. Неолиберална реконцептуализација садржаја и функција образовања, из угла даровитих, у том смислу сасвим је неповољна. Плуралистичка дидактичка сцена из угла апстрактних негација и некритичких адаптација и могућности, препуна је ограничења иновативних поимања, мада ни концепт општег образовања у неохуманизму није лишен вртлога идеализација према промашеним заносима ближе прошлости.

Кључне речи: креативна настава, дидактика даровитих, философија образовања, интелектуална аутономија, критичко мишљење.

Aleksandar Petrović, PhD

Philosophical Faculty in Kosovska Mitrovica

REFLEXIVE THINKING AS A SIGN OF INTELLECTUAL AUTHONOMY IN ACTUAL DIDACTIC PARADIGMS

Heraclites' sentence that wise man must have vast knowledge, but that vast knowledge does not mean wisdom has from the antique age reminded us on a significance of instruction and didactic principles. But, it seems that today the didactic approaches fail to motivate autonomy in considerations of thinking structures are in a way in a clash with the flood of technocratic principles of learning, due to the fact that they are today's imperatives of life and conduct. At the

same time this is a challenge for modern philosophy of science and knowledge, in which epistemology of conceptual changes is an indicator of didactic culture suitable for development and improvement of knowledge. Neoliberal reconceptualization of contents and function of education, from the angle of the gifted, is in this sense completely unfavorable. Pluralistic didactic scene, from the standpoint of abstract negations and uncritical adaptations and possibilities, is full of limitations of innovative notions, although the concept of general education in neohumanism is not deprived from the whirl of idealizations of unsuccessful ideas of recent past.

Keywords: creative learning, didactics of giftedness, philosophy of education, intellectual autonomy, critical thinking.

Ружица Петровић

Факултет педагошких наука

Универзитета у Крагујевцу

prof.ruzica@gmail.com

ДАРОВИТИ И ЕТИЧКА КУЛТУРА У ДРУШТВЕНИМ ИСТРАЖИВАЊИМА

У раду се отвара питање корелације научних истраживача и етичке кредибилности њиховог ангажмана. Циљ рада јесте да истакне значај везе између научних, нарочито, друштвених истраживања и етичких постулата којима се регулише начин њиховог спровођења. Аутор се позива на примере из истраживачке праксе указујући на присуство антагонизма између научних амбиција и етичких принципа и на неопходност његовог превладавања кроз усаглашавање научног интереса са интересом појединца и заједнице. У раду се закључује да само оно истраживање које се одвија у складу са „етиком бриге” и са поштовањем процедуре етичке регулације, може очувати академски интегритет истраживача и омогућити поуздане резултате истраживања.

Кључне речи: даровити, етичка култура, наука, истраживање.

Ruzica Petrovic, PhD

Faculty of Education in Jagodina

University of Kragujevac

THE GIFTED AND THE ETHICAL CULTURE IN THE SOCIAL RESEARCHES

In the paper we open the question of the correlation of scientific researchers and the ethical credibility of their engagement. The purpose of this paper is to point out to the significance of the connection between the scientific, especially social researches and the ethical postulates which we use to regulate the way in which they operate. The author refers to cases from the research practice pointing out to the presence of antagonism between the scientific ambitions and the ethical principles as well as to

the necessity of its overcoming through harmonization of the scientific interest with the interest of the individual and the community. In the paper we conclude that only the research which is conducted in accordance with “the ethic of concern” and with the respect of the ethical regulation procedure can preserve the academic integrity of the researcher and make reliable research results possible.

Keywords: gifted, ethical culture, science, research.

Бајрам Пинербаше

ПСУ Јахја Кемал, Скопје

pinarbasi@ykc.edu.mk

Тасим Челик

ПСУ Јахја Кемал, Скопје

tahsin.colak@ykc.edu.mk

**ДИДАКТИЧКИТЕ КОМПОНЕНТИ НА ТРЕТМАНОТ НА
НАДАРЕНИТЕ И ТАЛЕНТИРАНИТЕ ВО ПСУ ЈАХЈА КЕМАЛ-СКОПЈЕ**

ПСУ Јахја Кемал-Скопје, Р. Македонија веќе долго време во своето педагошко-организациско функционирање посебен акцент става на процесот на селекција и поддршка на развојот на надарените и талентираните ученици. Целта на трудот е да се операционализираат методолошките процедури во процесот на откривање, работа и следење на развојот на надарените и талентираните. Во трудот ќе биде претставена целокупната методологија на педагошата и друга поддршка на надарените и талентираните во колеџот Јахја Кемал-Скопје, Р. Македонија. Очекуваме презентацијата на педагошките искуства во врска со системот на третирање на надарените и талентираните ќе доведат до афирмација на долгогодишната поддршка на надарените и талентираните ученици.

Клучни зборови: дидактички компоненти, надарени и талентирани, методолошки процедури.

Bayram Pinerbase

Tahsin Colak

PSU Yahya Kemal, Skopje

**DIDACTIC COMPONENTS OF THE TREATMENT OF GIFTED
AND TALENTED IN PSU YAHYA KEMAL – SKOPJE**

PSU Yahya Kemal – Skopje, R. Macedonia has for a long time in its pedagogical-organizational functioning been putting a special accent on the process of selecting and supporting the development of gifted and talented students. The purpose of the paper is to operationalize the methodological procedures in the process of discovering, working and tracking the development of the gifted and talented. In the paper the whole methodology of the pedagogical will be shown and other kind of support to the gifted and talented in the Yahya Kemal College – Skopje, R.

Macedonia. We are expecting that the presentation of pedagogical experiences about the system of treating the gifted and talented will lead to affirmation of the long-time support of gifted and talented students.

Keywords: didactic components, gifted and talented, methodological procedures.

Dr Kristina Planjanin-Simić

VŠŠOV Kikinda

kristinaps@orion.rs

TAJNA BROJALICA, POVEZANOST SVAKODNEVNE UPOTREBE BROJALICA SA UPOZNAVANJEM I SAVLADAVANJEM OSNOVNIH MATEMATIČKIH FUNKCIJA KOD DAROVITE DECE

Proučavanje dečjeg folklor, posebno brojlica u srpskom delu Banata ostalo je na margini naučnih istraživanja. Analizom mnogobrojnih varijanti brojlica, došlo se do zaključka postojanja direktne povezanosti između svakodnevne upotrebe brojlica sa upoznavanjem i savladavanjem osnovnih matematičkih funkcija poput: deljenja, sabiranja i oduzimanja, podešavanjem i u zavisnosti od određenog broja naglašanih slogova koje određena brojlica sadrži, a koje je neophodno podeliti na broj dece koja učestvuju u brojlicama. Takođe, svakodnevna upotreba brojlica direktno stimuliše razvoj govora, dikcije i mašte predškolskog i školskog deteta koji u okviru dečjih igara i kroz brojlice koje im prethode, na spontani i neprimeten način, razvijaju svoje jezičke i verbalne potencijale do sopstvenih maksimuma. Zaključak jeste da svi elementi kao i faktori koji prate dečje kreacije, zajedno utiču na psihofizički i intelektualni i emocionalni razvoj deteta, kao i na njegovu inteligenciju.

Cljučne reči: dečji folklor, brojlice, slogovi, osnovne matematičke funkcije, inteligencija.

Kristina Planjanin-Simic, PhD

Preschool Teacher Training College, Kikinda

THE SECRET OF COUNTINGS, A LINK BETWEEN EVERYDAY USE OF COUNTINGS WITH LEARNING AND MASTERING BASIC MATHEMATICAL FUNCTIONS OF GIFTED CHILDREN

The research of children's folklore, especially the countings in the Southern Banat area (Serbia), has remained a less frequented domain in the studies of specialists. In light of analyzing the many versions of countings, a conclusion was reached as to the existence of a direct relationship between daily usage of countings and mastering of the main mathematical operations such as division, addition or subtraction, adjustments with regard to the number of accentuated syllables – which is necessary to divide to the number of players. Daily usage of countings stimulates speech, diction and children's imagination, leading to an enhancement of their verbal and linguistic potential. All these elements, as well as the factors contributing to

children's creations harmonically influence the psychophysical, intellectual and emotional development of the child, as well as his or her intelligence

Keywords: children's folklore, countings, syllables, main mathematical operations, intelligency.

Doc. dr Jelena Prtljaga

jpivan@hemo.net

Doc. dr Aleksandra Gojkov Rajić

rajis@open.telekom.rs

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”, Vršac

Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu, Nastavno odeljenje u Vršcu

LINGVISTIČKA DAROVITOST I DIDAKTIČKE STRATEGIJE

Imajući na umu neraskidivu vezu između jezika i mišljenja, nije začuđujuće da su brojne studije pokazale da se učenje stranog jezika ne odražava pozitivno samo na lingvističke sposobnosti učenika, već i na njihove kognitivne i kreativne sposobnosti, kao i na fleksibilnost mišljenja. Učenje stranog jezika više se odnosi na kognitivno rešavanje problema nego što predstavlja isključivo lingvističku aktivnost. Samim tim se može zaključiti da učenje stranog jezika, a posebno određene didaktičke strategije koje se primenjuju u poučavanju i učenju, s jedne mogu dati značajan doprinos razvoju opštih i lingvističkih sposobnosti naprednih studenata, a s druge strane mogu unaprediti usvajanje stranog jezika. Sa stanovišta najnovijih psiholingvističkih istraživanja, relevantni činioci koje treba uzeti u obzir prilikom koncipiranja i realizacije nastave engleskog jezika kao stranog odnose se, pre svega, na učestalost izloženosti i neobičnost konstrukcija sa kojima se učenik sreće. Oslanjajući se na hipotezu o opažanju (Schmidt, 1990), u radu se ispituju mogućnosti primene odgovarajućih didaktičkih strategija u učenju stranog jezika sa ciljem podsticanja razvoja sposobnosti jezički nadarenih učenika. Prema navedenoj hipotezi učenik treba da bude svestan novih, neobičnih aspekata jezičkih konstrukcija. Pri tome se neobičnost odnosi i na značenjski i na formalni plan konstrukcije, odnosno na sva njena idiosinkratička svojstva (Taylor, 2012).

Gljučne reči: jezički daroviti, hipoteza o opažanju, didaktičke strategije, učenje engleskog jezika.

Dr Jelena Prtljaga

Dr Aleksandra Gojkov Rajic

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vrsac,

Teacher Training Faculty, Belgrade, Teaching Department Vrsac

LINGUISTIC GIFTEDNESS AND DIDACTIC STRATEGIES

Having in mind the inextricable link between language and thinking, it is not surprising that numerous studies have shown that foreign language learning has a positive influence not only on linguistic skills of learners, but also on their cognitive

and creative abilities, as well as on flexibility of thinking. Foreign language learning is more about cognitive problem solving than it is about exclusive linguistic activity. As a consequence, it might be concluded that foreign language learning and especially certain didactic strategies applied in teaching and learning can, on the one hand give significant contribution to the development of general abilities of gifted students, while, on the other hand, they can promote acquisition of a foreign language. From the standpoint of recent psycholinguistic research, relevant factors to be born in mind while conceiving and realization of foreign language teaching refer, before all, to the recency and frequency of exposure, as well as to unusualness of the constructions. Relying on the *noticing hypothesis* (Schmidt, 1990), the paper examines possibilities of application of suitable didactic strategies in foreign language learning in order to encourage development of linguistically gifted learners. According to the stated hypothesis, the learner should be aware of novel, unusual aspects of language constructions. At the same time, novelty refers to constructions as pairings of form and meaning, i.e. all their idiosyncratic features (Taylor, 2012).

Keywords: linguistically gifted, noticing hypothesis, didactic strategies, foreign language learning.

Mr Predrag Prtljaga

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”, Vršac
jpivan@sezampro.rs

DIDAKTIČKA KULTURA ŠKOLE U ZAMCI DRUŠTVENIH MREŽA

Prema popisu iz 2011. godine broj stanovnika starijih od 15 godina u Srbiji je oko 6 miliona, istovremeno skoro milion njih je „bez dana škole”, ili sa nezavršenom osnovnom školom. Poznato je, takođe, da je milion stanovnika starije od 70 godina. Dobijamo cifru od oko 4 miliona potencijalnih korisnika Fejsbuka, sigurno najpopularnije društvene mreže. Istraživanje blogera Lazara Miličića iz 2014. godine pokazuje da je u Srbiji aktivno preko 3,5 miliona Fejsbuk naloga (procena isključuje lažne i neaktivne naloge). Gotovo sa sigurnošću, a kao kuriozitet, možemo tvrditi da je među korisnicima veliki broj onih koji bivaju opisani kao funkcionalno nepismeni.

Poslednja PISA istraživanja (o vrednosti ove provere vode se burne rasprave u domaćoj javnosti) pokazuju da su naši učenici na začelju liste, jer pokazuju samo enciklopedijsko i nefunkcionalno znanje.

Sa druge strane, naši srednjoškolci vraćaju se redovno sa vrhunskim rezultatima ostvarenim na matematičkim olimpijadama, profesor koji ošamari učenika, u afektu, biva trajno obeležen i isključen iz obrazovnog sistema, a istovremeno se u dvorištima škola učenici obračunavaju noževima, a povremeno za ovu svrhu koriste i vatrenim oružjem. Paralelno sa ovim pojavama analitičari ukazuju na sve veću „tabloidizaciju” Srbije.

Može li se u ovakvim okolnostima govoriti uopšte o kulturi škole, posebno didaktičkoj – tema je ovoga rada. Informatičke tehnologije, veb-sajtovi, pa i

društvene mreže mogu biti podsticaj povratku na prave vrednosti, ali dokle god njima upravljaju interesi liberalnog kapitalizma realan obrt se ne može očekivati. Može li se izgradnjom originalne i savremene didaktičke kulture škole, koja, između ostalog, u prvi plan stavlja i vrednosti, te dostignuća darovitih učenika, popraviti trenutna slika škole, ali i društva – predstavlja veliki izazov njenim kreatorima: vaspitačima, učiteljima, nastavnicima i profesorima.

Ključne reči: informatika, kultura škole, daroviti, društvene mreže.

Predrag Prtljaga, MA

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov", Vrsac

DIDASCATIC SCHOOL CULTURE IN SOCIAL NETWORKS TRAP

According to the 2011 census, the population aged over 15 in Serbia is about 6 million, while almost a million of them is "without a day of schooling", or with incomplete primary education. It is also known that a million people is older than 70. Thus, we get to the figure of around 4 million of potential users of Facebook, certainly the most popular social network. The research carried out by the blogger Lazar Milicic from 2014 shows that there are over 3.5 million of active Facebook accounts (estimation excludes false and inactive accounts). It can be claimed, with almost with certainty, and as a curiosity, that among users there is a great deal of those who can be described as functionally illiterate.

The most recent PISA study (there are heated discussion in the local public on value of this research) shows that our students are at the bottom of the list, because they show only encyclopedic and non-functional knowledge.

On the other hand, our high school students are returning regularly with excellent results achieved in the Mathematical Olympiad; a professor who slapped a student, in the heat of the moment, is being permanently marked and excluded from the education system; while in the courtyards school students fight with knives, and sometimes even with guns. In parallel to all this phenomena, analysts point to the increasing "tabloidisation" of Serbia.

The topic of this paper is if it is possible in these circumstances to speak in general about the culture of the school, especially didactic. Information technologies, web sites and even social networks can be an incentive to return to the true value, but as long as they are managed by the interests of liberal capitalism realistic shift cannot be expected. Can the design of original and modern didactic culture of school, which among others focuses to the values and achievements of gifted students repair the current image of the school and society, is a major challenge to its creators: educators, teachers, lecturers and professors.

Keywords: information technology, culture school, gifted, social networks.

Др Вера Ж. Радовић
vera.radovic@uf.bg.ac.rs

Мср. Душка Михајловић
Универзитет у Београду, Учитељски факултет
duska.mihajlovic@uf.bg.ac.rs

ДИДАКТИЧКА КУЛТУРА НАСТАВНИКА – ПРЕДУСЛОВ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈУ И РАД СА ДАРОВИТИМ УЧЕНИЦИМА

У раду анализирамо студијске програме опште и посебних Дидактика на учитељским и наставничким факултетима на основним и мастер академским студијама у Македонији, Босни и Херцеговини, Србији, Црној Гори, Хрватској и Словенији. Основни циљ анализе јесте утврђивање колико су ови програми релевантни са аспекта оспособљавања будућих наставника за идентификацију и рад са даровитим ученицима. Предмет анализе су исказани исходи и циљеви програма, као и садржај програма. Полазна претпоставка је да познавање основних елемената и категорија у припреми, реализацији и вредновању наставног процеса омогућава будућим наставницима креативне изборе и разноврсне приступе у наставном процесу, дидактички (дакле научно) засноване. У том контексту под дидактичком културом наставника подразумевамо јединство знања и способности неопходних за рад са различитим ученицима у одељењу.

Резултати анализе показују да студијски програми опште и посебних Дидактика обухватају исходе, циљеве и садржаје који су усмерени ка постизању дидактичке разноврсности у раду са ученицима. Међутим, општа дидактичка култура јесте нужан, али не и довољан услов за идентификацију и рад са даровитим ученицима. На темељу поседовања дидактичке културе требало би више радити са будућим наставницима у смислу њиховог оспособљавања за идентификацију даровитих и отварања могућности за разноврсне изборе и приступе у редовној настави. За почетак требало би у програме опште и посебних Дидактика интегрисати исходе, циљеве и садржаје који обухватају и „културу” рада са даровитим. Добра пракса могу да буду и изборни предмети.

Кључне речи: Дидактика, студијски програм, дидактичка култура, наставник, даровити ученици.

Vera Z. Radovic, PhD
Duska Mihajlovic, MA
University of Belgrade, Teacher Education Faculty

THE DIDACTIC CULTURE OF TEACHERS – A CONDITION FOR IDENTIFICATION AND WORK WITH GIFTED

In this paper, we analyze the curricula of general and special didactics at teachers' education faculties at the undergraduate and master level in Macedonia, Bosnia and Herzegovina, Serbia, Montenegro, Croatia and Slovenia. The main objective of the

analysis to determine how these programs are relevant in terms of training future teachers to identify and work with gifted students. The subjects of analysis are outcomes and objectives and content, which are presented in selected programs. The initial assumption is that knowledge of the basic elements and categories in the preparation, implementation and evaluation of the teaching process enables future teachers creative choices and a variety of approaches in the teaching process, which are didactic (i.e. scientific) based. In this context, the didactic culture of teachers represents the unity of knowledge and skills which is necessary to work with different pupils in the class.

The results show that the study programs of general and specific didactics include outcomes, objectives and contents that are directed towards achieving didactic diversity in work with students. However, the general didactic culture is a necessary, but not a sufficient condition for identification and work with gifted students. It can be the basis for further work with the future teachers to be educated for identification of gifted as well as for opening opportunities for a variety of choices and approaches in regular classes. At first, the outcomes, objectives and contents that include the "culture" of working with gifted should be integrated in the programs of general and special Didactics. Good practice can be also elective courses.

Keywords: Didactics, Study Program, Didactic Culture, Teacher, Gifted Students.

Марија Ристевска

Универзитет „Св. Климент Охридски“/Педагошки факултет – Битола

Р Македонија

marijaboki@yahoo.com

ДИДАКТИЧКИ СТРАТЕГИИ ЗА РАНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА НАДАРЕНИТЕ И ТАЛЕНТИРАНИТЕ

Раното препознавање на талентираните и надарените деца е многу важно и има за цел да им излезе во пресрет на овие деца уште на самиот почеток од нивното образование. На овој начин ќе се спречи и појавата на негативно однесување и недоволно искористен потенцијал кај овие деца кој што може да се јави како резултат на несоодветен пристап и недоволно познавање на стратегиите за препознавање на надареноста и талентот од страна на наставникот.

Наставниците ја имаат клучната улога во препознавањето и карактеристиките на младите надарени деца со цел да им обезбедат оптимална интервенција и поквалитетни образовни можности. Колку порано нивните таленти се препознаат, толку поверојатно дека овие деца ќе добијат соодветен образовен третман.

Идентификацијата на надарените деца е многу повеќе од откривање на висок коефициент на интелигенција. На овие деца им се потребни адекватни образовни можности за да го развијат нивниот потенцијал.

Во трудот се опфатени повеќе субјективни стратегии за идентификација на надарените и талентираниите деца: опсервација, прашалници, листи, студии на случај, анализа и проценка на трудови од учениците, следење на учениците.

Клучни зборови: стратегии, надарени, талентирани, идентификација.

Maria Ristevska

"Sv. Kliment Ohridski"/ Pedagogshki fakultet - Bitola

Macedonia

DIDACTIC STRATEGIES FOR EARLY IDENTIFICATION OF GIFTED AND TALENTED

Early recognition of talented and gifted children is important and aims to meet the needs of these children at the very beginning of their education. This will prevent the occurrence of negative behavior and under-used potential of these children which can occur as a result of inadequate access and insufficient knowledge of strategies for identifying talents and talent by the teacher.

Teachers play a key role in recognizing the characteristics of gifted young children in order to provide optimal intervention and better educational opportunities. The earlier their talents are recognized, the more likely that these children will receive appropriate educational treatment.

The identification of gifted children is much more than discovering a high IQ. These children need adequate educational opportunities to develop their potential. The paper covered more subjective strategies for identifying gifted and talented children: observation, questionnaires, lists, case studies, analysis and evaluation of papers of students, monitoring of students.

Keywords: strategies, gifted, talented, identification

Prof. univ.dr. Alina Felicia Roman

Universitatea "Aurel Vlaicu" din Arad

romanalinafelicia@yahoo.com

DEMERSURI CREATIVE DE INTEGRARE A METODELOR DE PREDARE INERACTIVĂ LA NIVEL UNIVERITAR

Acest articol explorează posibilitățile creative de reconsiderare a formatului de curs tradițional prin integrarea metodelor active de învățare pentru studenți. Dezbaterile organizate cu studenți, angajatori și absolvenți ne-au determinat să reflectăm asupra curriculumului universitar și a modalităților de dezvoltare și integrare a situațiilor de învățare transdisciplinară. Ne propunem în lucrarea de față să prezentăm importanța aplicării pedagogiei interactive în demersul didactic cu studenții, precum și câteva exemple de metode/exerciții aplicate la cursuri/seminar care să faciliteze dezvoltarea creativității și a competențelor transversale ale studenților.

Cuvinte cheie: învățare centrată pe student, metode interactive, competențe transversale, creativitate

Alina Roman, PhD

"Aurel Vlaicu" Arad Univerzitet

CREATIVE ENDEVOUR OF UNITARY INTEGRATION OF INTERACTIVE TEACHING METHODS

The article explores creative possibilities for the reconsideration of traditional courses by integrating interactive learning methods for students. The debates with students, employers and graduates made us reflect on the academic curriculum and on ways of integrating transdisciplinary learning situations. In this paper we want to present the importance of applying interactive pedagogy in the student learning endeavour, as well as some examples of methods/exercises used in courses/seminars that would facilitate the development of students` creativity and transversal competences.

Keywords: student centred learning, interactive methods, transversal competences, creativity.

М. В. Силантьева

МГИМО (У) МИД России

Москва

silvari@mail.ru

ДИДАКТИЧЕСКАЯ РЕВОЛЮЦИЯ КАК ПРОТИВОЯДИЕ ДЛЯ ОДАРЕННОСТИ

В статье рассмотрены процессы в сфере образования, соответствующие современному этапу смены мировоззренческих и методологических приоритетов –своеобразной «дидактической революции», связанной с реформированием образования под влиянием глобализации и информационной революции. Современный период описан как «точка бифуркации», которая будет пройдена обществом в ближайшее время. Описаны возможные пути его дальнейшего развития в зависимости от выбора той или иной образовательной стратегии, а также методы и -методики, соответствующие каждому из этих путей.

Ключевые слова. Философия культуры, философия образования, образовательные стратегии, дидактическая революция, концепция «пазлов», интерактивная лекция.

M. Silantieva
/MGIMO/
Moscow

DIDACTIC REVOLUTION AS AN ANTIDOTE FOR THE GIFTED

The article describes the processes in the field of education, corresponding to the current phase of shift of philosophical and methodological priorities - a kind of "didactic revolution" related to education reform under the influence of globalization and the information revolution. The modern period is described as a "bifurcation point", which will be passed by the society in the near future. The article also describes the possible ways of its further development, depending on the choice of a particular educational strategies and methods and techniques that are appropriate to each of these pathways.

Keywords: Philosophy of culture, philosophy of education, educational strategies, didactic revolution, puzzle concept, interactive lecture.

Prof. dr Dragica Stanojlović
Visoka škola strukovnih studija za vaspitače
„Mihailo Palov”, Vršac
drsdragica@hemo.net

EVROPSKI KVALIFIKACIJSKI OKVIR KAO PARADIGMA SAVREMENIH DIDAKTIČKIH STRATEGIJA I POLOŽAJ DAROVITIH

Evropski kvalifikacijski okvir predstavlja inicijativu Evropske unije da se usaglase obrazovni program, kako bi se prepoznale i sistematizovale kvalifikacijske strukture u svim evropskim državama. Glavne odrednice ove inicijative odnose se na sve nivoje obrazovanja – od osnovnog do visokog i opisuju kvalifikacije koje se stiču kada učesnik u obrazovnom program dostigne određeni nivo obrazovanja. Evropski kvalifikacijski okvir je proistekao iz potrebe da se obrazovni sistemi prilagode društvenim kretanjima i postanu otvoreni za promene i permanentnu neophodnost sticanja novih znanja i veština. Ishodi učenja su definisani kao vodeća paradigma u kojoj se procenjuju tri kategorije: znanje, veštine i kompetencije. Apostrofiranje ovih kategorija kao nezaobilaznih temeljnih postulata u strategijama obrazovanja, neminovno nameće potrebu da didaktika, kao nauka o nastavi i učenju sopstvena empirijska istraživanja usklađuje sa zahtevima aktuelne društvene dinamike. Didaktički analitički diskurs svih činilaca koji učestvuju u procesu obrazovanja, usmeren je ka povezivanju ključnih kategorija koje određuju ishode učenja. Evropski kvalifikacijski okvir predstavlja pokušaj da se pronađu zajednički činilaci u različitim sistemima obrazovanja, koji bi mogli da se validizuju kao znanje, kompetencije i veštine u svakoj stečenoj kvalifikaciji. Cilj da se omogući koordinacija između svih društvenih činilaca koji učestvuju u ekonomskom funkcionisanju državnog sistema, može da se praktično realizuje u obrazovnom sistemu uz sinhronizaciju didaktičke kulture obrazovnih institucija. Savremeni

reformski tokovi u didaktici ne mogu da se striktno prilagođavaju isključivo ekonomskom tilitarnim principima, koje u mnogim segmentima favorizuje Evropski kvalifikacijski okvir. Didaktičke strategije treba da dobiju vodeću ulogu u procesu sertifikovanja znanja, kako bi se u ishodima učenja vrednovala i kategorije kao što su intelektualna autonomija i kritičko mišljenje. Bez vrednovanja inovatorskih aktivnosti i posebne obdarenosti u nekom domenu koji prevazilazi propisane okvire kvalifikacija, kvalitet obrazovanja bi bio insuficijentan i jednostran. Standardizacija obrazovanja na globalnom nivou ima opravdanja na nivoima koji podstiču protok kapitala i znanja, ali mogu da predstavljaju ometajući faktor u razvoju darovitih učesnika u obrazovnom sistemu. Daroviti učenici i studenti će jednostavno odgovoriti potrebama ishoda učenja, ali njihove potrebe da naučeno pretvore u program akcije, ili vizije o promenama i napretku, mogu da budu zanemarene, jer nisu predviđene upostavljenim standardima.

U ovom radu su predstavljene ključne odrednice Evropskog kvalifikacijskog okvira i analitički obrađene njegove smernice i principi. Poseban akcenat je stavljen na analizu i sintezu kompetencija namenjenih darovitim učesnicima u celoživotnom procesu obrazovanja. Pošto Evropski kvalifikacijski okvir predstavlja u svojim strategijama neophodnost celoživotnog obrazovanja, u ovom radu je poseban akcenat stavljen na otkrivanje elemenata savremene didaktičke kulture, koji treba da prate i vrednuju učešće i mesto darovitih u budućem konceptu standardizovanog obrazovnog procesa. Cilj ovog rada je da teorijskom analizom ove inicijative osvetli domete i ograničenja koje nosi, kao i podsticajne i osporavajuće elemente koji se odnose na učešće darovitih u njenim okvirima.

Ključne reči: Evropski kvalifikacijski okvir, strategije obrazovanja, didaktička kultura, daroviti, veštine, kompetencije.

Prof. dr Dragica Stanojlovic

Preschool Teacher Training College

"Mihailo Palov" Vrsac

THE EUROPEAN QUALIFICATION FRAMEWORK AS A PARADIGM OF CONTEMPORARY DIDACTIC STRATEGIES AND POSITION OF THE GIFTED

The European Qualifications Framework is an initiative of The European Union to harmonize educational programs in order to acknowledge and systematize qualifications in all European countries. The main determinants of this initiative refer to all levels of education – from elementary to higher education.

The European Qualification Framework arose from the need for educational systems to adjust to social movements and became to open for changes in permanent necessities for acquiring new knowledge and skills. Learning outcomes are defined as the leading paradigm in which three categories are estimated: knowledge, skills and competences. Describing these categories as unavoidable basic postulates in strategies of education imposes the need for didactics, as the science on teaching and learning, to harmonize its own empirical research with demands of current social dynamics. Didactic analytical discourse of all stakeholders participating in the

process of education is directed to linking key categories determining learning outcomes.

The European Qualification Framework is an attempt to find common elements in the different systems of education which could be validated as knowledge, competences and skills in each obtained qualification. The aim is to enable coordination between all social factors participating in economic functioning of state system and it can be practically carried out in educational system according to synchronization of didactic culture of educational institutions. Contemporary reform currents in didactics cannot be completely adapted to economic utilitarian principles, which favors the European Qualification Framework in many segments. Didactic strategies should be given a leading role in the process of assessing knowledge in order to assess learning outcomes and categories like intellectual autonomy and critical thinking. Without evaluation of specific innovative activities and outstanding giftedness in domain quality of quality of education would be insufficient and unilateral.

Standardization of education at global level is justified at levels encouraging the flow of knowledge and capital, but can be disturbing factor in the development of gifted students and university students in educational system. Gifted students and university students will simply respond to needs to needs of learning outcomes, but their need to transfer what has been learned into a program of action, or vision of changes of progress, can be neglected, since then not been anticipated by established standard.

This paper presents the main guidelines of the European Qualification Framework and analytically processes its principles. Special accent is put on analysis and synthesis of competences foreseen for gifted students in lifelong learning. Since European Qualification Framework emphasizes in its strategies necessity of lifelong learning, the paper reveals elements of modern didactic culture, which should be monitored and assessed more often, long with position of the gifted in the future concept of standardized educational process. The aim of the paper is to provide theoretical analyses of this initiative and cast light on its reaches and limitations, as well as encouraging and hindering elements referring to participation of the gifted in its frames.

Keywords: European Qualification Framework, strategies of education, didactic culture, the gifted, skills, competition.

Проф. др Александар Стојановић

Учитељски факултет – Београд

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац

aleksandar.stojanovic@uf.bg.ac.rs

ПОЛОЖАЈ ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА У САВРЕМЕНОЈ ДИДАКТИЧКОЈ КУЛТУРИ

Чињеница да се циљеви наставе у савременој школи усмеравају ка развијању интелектуалне аутономије, креативности, оригиналности, критичког мишљења, маште, рефлексивности, саморегулисаног учења, различитих талената ученика итд., указује и на неопходност адекватног дидактичког третмана даровитих ученика с којима је васпитно-образовни рад захтевнији. Предуслов за квалитетније подстицање потенцијала даровитих ученика је прихватање савремене дидактичке културе која, за разлику од традиционалне, пружа могућности за еманципацију сваког ученика у настави и учењу.

Дидактички приступи који даровитим ученицима омогућују да реализују своје специфичне потребе и потенцијале, активно учешће у настави, двосмерна комуникација, интеракција, хеуристичке дидактичке стратегије, јесу одлике савремене дидактичке културе повољне за развој даровитости. Полазне основе савремених дидактичких приступа су конструктивистичка метатеорија и развојно-хуманистичка оријентација која почива на узајамном, интерактивном односу појединац – заједница.

Контекст развоја сваког даровитог ученика није лако докучити због бројних срединских фактора који су основни елементи психосоцијалне мреже, тј. система који представља контекст развоја сваког појединца. У том контексту, посебно су значајни напори наставника у школама (до изражаја долазе њихове личне карактеристике, стручни квалитети, дидактичко-методичка оријентација, капацитет за успостављање односа, ставови, вредности, стил рада, начини интелектуалне и емоционалне комуникације и др.).

Веома је значајно како наставници перципирају даровите ученике, њихов положај и утицај на остале ученике у одељењу. Од тога зависи педагошко и дидактичко вођење ученика као интерактивни комуникацијско-стваралачки процес. Конструктивистичка дидактика, између осталог, наглашава значај социјалне интеракције и комуникације. Двосмерна комуникација у настави подразумева узајамно деловање, дискусију, размену мишљења, договарање, пружа могућност за прилагођавање потребама и интересима ученика, што је за даровите посебно значајно, подстиче процесе размене између наставника и ученика, ствара могућности за отварање нових питања и налажење различитих решења проблема, ствара већи број прилика за увођење креативних промена и иновација у саму комуникацију и наставни процес у целини и др. Управо такав положај и когнитивна, афективна и мотивациона подршка у редовној настави и током додатног рада са њима – неопходни су даровитим ученицима.

Кључне речи: даровити ученици, савремена дидактичка култура, конструктивистичка дидактика.

Aleksandar Stojanovic, PhD

Teacher Training Faculty University of Belgrade

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vrsac

POSITION OF GIFTED STUDENTS IN CONTEMPORARY DIDACTIC CULTURE

The fact that education goals in contemporary schools are directed towards the development of intellectual autonomy, creativity, originality, critical thinking, imagination, reflexivity, self-regulated learning, different talents of the students etc. indicates the necessity for an adequate didactic treatment of gifted learners with whom educational work is more demanding. A precondition for a better potential encouragement of the gifted is accepting the contemporary didactic culture which, unlike the traditional, provides the possibility for emancipation of every pupil in class and in learning.

The didactic approach which enables the learners to realize their specific needs and potentials, to actively participate in class, a two-way communication, to interact and to have heuristic didactic strategies are characteristics of the contemporary didactic culture suitable for the development of giftedness. The starting bases for contemporary didactic approaches are constructivist metatheory and developmental-humanistic orientation which is founded on an interactive relationship between the individual and community.

The development context of each gifted students is not easy to determine because of numerous environment factors which are the basic elements of the psycho-social grid, i.e. a system which represents the developmental context of each individual. In this context, the school teacher efforts are of great importance (their personal characteristics, professional qualities, didactic-methodical orientation, capacity for building rapport, opinions, values, style of work, ways of intellectual and emotional communication etc.).

It is very important how the teachers perceive the gifted pupils, their position and influence on other learners in the class. On that depends the pedagogical and didactic leading of students as an interactive communication-creative process. Constructivist didactics, among other things, highlights the importance of social interaction and communication. The two-way communication in teaching incorporates mutual action, discussion, the exchange of thought, negotiations, providing opportunities for adapting to the student's needs and interests, which is especially important for the gifted, encourages the exchange process between the teacher and learner, creates the possibilities for opening new questions and finding various solutions to a problem, creating more opportunities for implementing creative changes and innovations communication and the teaching process as a whole etc. Precisely that kind of position and cognitive, affective and motivational support in teaching and during extracurricular activity are essential for the gifted.

Keywords: gifted pupils, contemporary didactic culture, constructivist didactics.

Проф. др Љубивоје Стојановић

Висока школа струковних студија за васпитаче

„Михаило Палов”, Вршац

agarije2013@gmail.com

ПРИМЕЊЕНА ТЕОЛОГИЈА КАО ЕЛЕМЕНТ ДИДАКТИЧКЕ КУЛТУРЕ У РАЗВОЈУ ДАРОВИТНОСТИ

Даровитост и креативност су сапостојеће стваралачке чињенице које доприносе остварењу свеукупне животне прогресије. Примењена теологија у овом стваралачком контексту треба да допринесе стварању здравих корелација и интеграција између многих различитости које сапостоје у свим сегментима живота и стваралаштва. Само на такав начин могуће је смислено сапостојање религијских представа и научних хипотеза. Тада догма и стваралаштво стваралачки коегзистирају сталним превазилажењем догматизма, предрасуда стваралачким тражењем истине, што све ослобађа од потребе наметања ауторитета и опонашања било кога и било чега. Потребно је да се свакоме да могућност слободног стваралаштва, где принцип „слажемо се да се не слажемо” постаје начин превазилажења разлика и заједничког трагања за истином. Тада свако има могућност да исказе своју даровитост као способност да уважавањем другог и другачијег, себедавањем до краја превазиђе сваку себичност. Примењена теологија у овом контексту треба да да свој пуни допринос инсистирањем на религијском плурализму и мултидисциплинаном стваралаштву, чиме на најбољи могући начин доприноси интеграцији вере и знања.

Кључне речи: примењена теологија, даровитост, креативност, религијски плурализам, вера, знање.

Prof Dr Ljubivoje Stojanovic

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vrsac

APPLIED THEOLOGY AS AN ELEMENT OF DIDACTIC CULTURE IN DEVELOPMENT OF GIFTEDNESS

Giftedness and creativity are coexisting creative facts that contribute to the achievement of the overall life progression. Applied Theology in this creative context should provide a healthy correlation and integration between the many differences that coexist in all aspects of life and creativity. Meaningfully coexistence of religious ideas and scientific hypotheses could be possible only in this way. Then dogma and imagination creatively coexist, constantly overcoming the dogmatism and prejudices, creatively searching for the truth, what frees us from the need of imposition of authorities and imitating anyone or anything. It is necessary to give everyone the opportunity of free creativity, where the principle of "agree to disagree" becomes a way of overcoming differences and the common searching for the truth. Then everyone has the opportunity to express his giftedness as an ability to respect other and different and to overcome totally any kind of selfishness by self-

giving. Applied Theology in this context should give its full contribution through insisting on religious pluralism and multidisciplinary creation, which provides integration of faith and knowledge in the best possible way. **Keywords:** applied theology, giftedness, creativity, religious pluralism, religion, knowledge.

М. С. Весна Стојановска

докторанд на Педагошки факултет – Битола
stvesi@yahoo.com

СТАВОВИ НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА ПОТТИКНУВАЊЕ НА КРЕАТИВНОСТА ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Важноста од развојот на креативноста и креативното мислење на вистински начин се согледува преку оспособеноста на наставниците за креативно поучување. Подготовката на наставниците за креативно поучување претставува критична точка, затоа што без добро обучени наставници и едукатори за развој на креативноста и креативниот потенцијал на ученикот, крајниот резултат ќе биде малку задоволителен. Наставниците се тие коишто треба да обезбедат баланс помеѓу содржината на поучување и слободата на изразување и да определат што е тоа што ги поттикнува или кочи креативните вештини кај учениците. Наставниците се важен елемент во развојот на креативноста, затоа што без разлика колку добро се креирани образовните политики, тие зависат од тоа како наставниците ќе ги имплементираат во училиницата.

Во овој труд е прикажано мислењето на наставниците од едно основно училиште во Република Македонија за креативноста воопшто. Нивниот однос кон некои детерминанти на креативноста, показателите на личното креативно однесување и можностите за креативно делување во наставата. Целта на овој труд е да се даде придонес кон истражувањето на креативноста во наставата и да се укаже на важноста од наставниот кадар во развојот на креативноста во воспитно – образовниот процес, односно да се нагласи важноста од развивање и оспособување на наставниците со потребните вештини и компетенции за развој на креативното мислење.

Клучни зборови: креативност, наставници, креативно поучување, обука на наставници.

Ms Vesna Stojanovska

PhD student, Pedagogical Faculty in Bitola

THE ATTITUDES OF TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVITY IN THE PRIMARY EDUCATION

The importance of the development of creativity and creative thinking in the right way can be perceived through the qualifications of teachers in regard to creative

teaching. The training of teachers for creative teaching is a breaking point because without well-trained teachers and educators for the development of creative potential of the students, the final result will not be satisfactory. Teachers should provide a balance between the content of the teaching and the freedom of expression and they should determine what encourages or hinders creativity, because regardless how well the educational policy is being designed, it depends on the teachers how they will implement it in the classroom.

This paper presents the attitudes of teachers towards creativity, who teach in a primary school in Bitola, R. of Macedonia. It reviews their attitudes towards some components of creativity, the indicators of their own creativity and the opportunities for creative activities in the classroom. The purpose of the paper is to make a contribution to the research of teaching creativity and to emphasize the importance of qualification and training of teachers with essential skills and competencies of the creative teaching.

Keywords: creativity, teacher, creative teaching, teacher training.

Dr Nataša Sturza Milić

natasasturza@gmail.com

Doc. dr Tanja Nedimović

nedimovic.tanja@gmail.com

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”, Vršac

PROCENA INTELEKTUALNIH SPOSOBNOSTI MOTORIČKE DAROVITIH UČENIKA – DIDAKTIČKE IMPLIKACIJE

Odnos između motoričke darovitosti i intelektualnih sposobnosti još nije u potpunosti rasvetljen, iako je ideja o integrisanom razvoju odavno prihvaćena. Ovo pitanje posebno se aktuelizuje u školskoj kulturi, u kojoj su prisutni stereotipi da su učenici sportisti manje inteligentni i postižu slabiji uspeh. Cilj rada bio je da ispita razlike u intelektualnim sposobnostima između motorički darovitih i prosečnih učenika. Na uzorku od 112 učenika 4. razreda OŠ motorički darovita deca su identifikovana na osnovu procene motoričkih sposobnosti, od strane učitelja i na osnovu već postignutih sportskih rezultata. Intelektualne sposobnosti merene su Ravenovim matricama u boji. T-test ($t=-0,698$, $p= 0,380$) pokazuje da ne postoji značajna razlika u nivou intelektualnih sposobnosti između motorički darovitih i prosečnih učenika. Rezultati mogu biti podsticaj za dalja istraživanja školske prakse koja bi osim inteligencije obuhvatila i druge značajne činioce za razvoj motoričke darovitosti učenika.

Ključne reči: učenici, motorička darovitost, inteligencija.

Natasa Sturza Milic, PhD

Tanja Nedimovic, PhD

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vrsac

ESTIMATION OF INTELLECTUAL ABILITIES OF MOTOR GIFTED STUDENTS – DIDACTIC IMPLICATIONS

The relation between motor giftedness and intellectual abilities is significant, but insufficiently studied issue in theory and practice. The aim of this study has been to determine whether there are differences in the intellectual abilities of motor gifted and motor average children. The total sample included 112 children aged 10 years. Motor gifted children were identified by using the assessment of motor skills, assessment by teachers and previously achieved results from sports. Intellectual abilities were measured by using the Raven Coloured Progressive Matrices. The results of T-test for small independent samples ($t=-0,698$, $p= 0,380$) shows that there is no statistically significant difference in the level of intellectual ability between the motor gifted and the motor average children. These results may be a stimulus for further research, which would include not only intellectual abilities but other potentially important factors for the development of motor gift.

Keywords: children, motor gifted, intelligence.

Mr Tomislav Suhecki

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”, Vršac

svskatedram@hemo.net

DIDAKTIČKA SREDSTVA I PODSTICANJE DAROVITOSTI

U najširem smislu likovna dela su didaktička sredstva kojim se kod posmatrača aktiviraju iskustva stvaralačke logike i doživljaja. Danas studenti vaspitači obnavljaju iskustva i sposobnosti samopercepcije i samorefleksije analizom dečjeg likovnog stvaralaštva.

U predškolskim ustanovama deca se podstiču na likovno stvaralaštvo fotografijama, ilustracijama koje prave odrasli. Retko se izuzetni dečji radovi koriste kao didaktičko motivaciono sredstvo za drugu decu. Zašto je to tako, deo je veće neobične i nelogične situacije, da već decenijama uz sve poštovanje dečjeg likovnog stvaralaštva, to stvaralaštvo u kontekstu likovnosti i estetskih dometa jeste tabu i po stručnjacima besmislica. Kada se tome doda da se 99% dečje produkcije naprosto baca, da izuzetnih radova nema, u javnim prostorima ni u vrtićima kao usmeravajuće zapažanje, dolazimo na niži teren, koji postaje nelogičan kad shvatimo da postmoderna i moderna umetnost svoje inovacije duguju pozajmicama upravo od dece.

Živimo u doba antiugetničkog i antiestetskog postmodernog izobilja. Generacije rastu bez iskustva da je njihov um sposoban i za likovnu kontemplaciju doživljaja koji može biti i podsticaj sopstvenog stvaralaštva, odnosno kreativnih životnih

odluka. Ipak, neka pomisao čini da se u dečjem stvaralaštvu redovno pojavljuje čudesna ostvarenja koja bi kao dela odraslih bila veoma respektovana.

Da li je tu razlog izopštenosti dečjeg autentičnog stvaralaštva da se zaštiti mit stvaralaštva profesionalaca, ili i dečje stvaralaštvo zajedno sa većinom istorijskih umetničkih iskustava više nije potrebno u oblikovanju psihe i duhovnosti čoveka novog doba.

Ključne reči: likovno delo, didaktičko sredstvo, stvaralački podsticaj, kreativne životne odluke, duhovnost novog doba.

Tomislav Suhecki, MA

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vrsac

DIDACTIC MEANS AND ENCOURAGING GIFTEDNESS

In the widest sense visual art is a didactic means which activates in the viewer experience of creative logic and encounters. Today students, preschool teachers, revise experiences and abilities of self-perception and self-efficiency through the analysis of child art creativeness.

In preschool institutions children are encouraged to make visual art through photographs or illustrations which adults make. Rarely are exquisite child works used as a didactic motivational means for other children. The reason this is so, is part of an already unusual and illogical situation in which for decades, with all due respect towards child visual art creative work, this creative work in the domain of artistic and aesthetic reach is a taboo and according to critics nonsense. When we add to this the fact that 99% of child work is thrown away, that exceptional works do not exist in public institutions nor in preschool institutions as a guiding observation, come to the lowest terrain, which becomes illogical when we realize that postmodernist and modernist art owe their innovation to borrowings from children.

We are living in an age of anti-artistic and anti-aesthetic postmodernism. Generations are growing up without experiencing that their mind is capable for visual art competency, an experience which could be encouraging for creative work, i.e. creative life decisions. However, child creative work produces enchanting works which would as adult works be highly respected.

Can the reason for this generalization of child authentic creative work an attempt to protect the myth of professional creative work or is child creative work together with most historical artistic experiences unnecessary in the shaping of the psyche and spirituality of the people in the new age.

Keywords: visual art work, didactic means, creative encouragement, creative life decisions, spirituality of the new age.

Slavica Ševkušić

ssevkusic@gmail.com

Jelena Stevanović

jstevanovic@ipi.ac.rs

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

ELEMENTI KREATIVNOSTI U TEMATSKIM NARATIVIMA UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA⁶

Visok nivo jezičke kompetentnosti podrazumeva ne samo jasno, precizno i svrsishodno usmeno i pisano izražavanje, već i stvaralačku upotrebu jezika. Imajući u vidu da su dosadašnja istraživanja pokazala da se kreativnost učenika u jezičkom domenu može podsticati kroz školski rad, kao i to da u nastavnom programu za srpski jezik i književnost za srednje škole nisu predviđeni konkretni sadržaji i aktivnosti kojima bi se podsticala kreativnost učenika, sproveli smo istraživanje čiji je cilj identifikacija elemenata jezičke kreativnosti u pisanim produktima učenika. Primenjena je kvalitativna analiza teksta, pri čemu su kriterijumi jezičke kreativnosti prethodno definisani. Istraživački materijal čini 149 tematskih narativa učenika trećeg razreda srednjih škola iz Beograda. Rezultati analize pokazuju da manje od 3% narativa sadrži više elemenata kreativnosti i to složenost sadržaja, originalnost, maštovitost i bogatstvo rečnika, dok figurativnost jezika, emocionalni doživljaj i humor gotovo da nisu zastupljeni. Osim toga, više od polovine narativa ne sadrži nijedan element kreativnosti. Nalazi ukazuju na to da je neophodno da se u nastavnim programima za srpski jezik i književnost za srednje škole konkretizuju sadržaji i aktivnosti koji bi doprineli podsticanju i razvoju jezičke kreativnosti mladih, kao i da se ovom problemu posveti veća pažnja u kontekstu stručnog usavršavanja nastavnika srpskog jezika i književnosti.

Ključne reči: jezička kreativnost, nastavni program, srpski jezik i književnost, srednja škola, kvalitativna analiza.

---

⁶ *Napomena.* Članak predstavlja rezultat rada na projektima „Od podsticanja inicijative, saradnje, stvaralaštva u obrazovanju do novih uloga i identiteta u društvu” (br. 179034) i „Unapređivanje kvaliteta i dostupnosti obrazovanja u procesima modernizacije Srbije” (br. 47008), koje finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije (2011–2015).

Slavica Sevkusic
Jelena Stevanovic

Institute for Educational Research, Belgrade

ELEMENTS OF CREATIVITY IN THEMATIC NARRATIVES OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS⁷

The high level of linguistic competence includes not only clear, precise and practical oral and written expression, but also the creative use of language. Bearing in mind that previous research has shown that the creativity of students in the linguistic domain can be encouraged through school work, and that in the curriculum for Serbian language and literature for secondary schools are not provided specific contents and activities to stimulate the creativity of students, we have conducted research aimed to identify the elements of linguistic creativity in students writing products. It is applied qualitative analysis of the text, with the criteria of linguistic creativity previously defined. Research material makes 149 thematic narrative of the third year of secondary school in Belgrade. The analysis results show that less than 3% of the narrative contains a larger number of elements of creativity and these are complexity of content, originality, imagination and rich vocabulary, but figurative language, emotional experience and humor are almost not represented. In addition, more than half of the narrative does not contain any element of creativity. The findings suggest that it is necessary that the curricula for Serbian language and literature for secondary schools concretize contents and activities that contribute to encouraging and developing linguistic creativity of young people, as well as to deal with this issue more fully in the context of professional development for teachers of Serbian language and literature.

Keywords: linguistic creativity, curriculum, Serbian language and literature, high school, qualitative analysis.

---

⁷ *Note.* This article is the result of the projects „From encouraging initiative, cooperation and creativity in education to new roles and identities in society“ (No. 179034) and „Improving the quality and accessibility of education in modernization processes in Serbia“ (No 47008), financially supported by the Ministry of education and science Republic of Serbia (2011-2015).

Мр Мирјана Томић

Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре -

Сирмијум

vs.mirjana.tomic@gmail.com

САРАДЊА СА РОДИТЕЉИМА ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ ИЗ УГЛА ВАСПИТАЧА

Међусобна подршка, активна укљученост и дијалог родитеља и васпитача доприноси оптималном развоју и учењу даровите деце. Циљ истраживања је био утврђивање мишљења васпитача о заступљености одређених облика сарадње између васпитача и родитеља даровите деце, као и процена важности њихове међусобне сарадње. Подаци су прикупљени помоћу посебно конструисаног упитника (N=102). На основу дескриптивне анализе, може се закључити да васпитачи сматрају да је сарадња са родитељима даровите деце у великој мери значајна не само за развој и учење даровите деце, већ и за унапређење родитељских улога и професионалних компетенција васпитача. Највећи број васпитача као заступљене облике сарадње наводи индивидуалне посете родитеља, индивидуалне разговоре, родитељске састанке, те различите приредбе и свечаности. Успешном остваривању и унапређењу сарадничких односа васпитача и родитеља даровите деце погодује атмосфера партнерског односа, активне комуникације и тимског рада.

Кључне речи: васпитачи, родитељи даровите деце, мишљење, облици сарадње са родитељима.

Mirjana Tomic, MA

Preschool Teacher Training College and business informatics - Sirmijum

COOPERATION WITH PARENTS OF GIFTED CHILDREN FROM THE VIEWPOINT OF PRESCHOOL TEACHERS

Mutual support, active involvement and a dialogue between parents and preschool teachers contributes to optimal development of gifted children. The aim of this study was to determine the teachers' opinions about representation of certain forms of cooperation between teachers and parents of gifted children, as well as the evaluation of the importance of their mutual cooperation. Data were collected through a specially designed survey (N=102). Based on the descriptive analysis, it can be concluded that teachers consider that cooperation with the parents is greatly significant not only for the gifted children's development and learning, but also for improving parental roles and teacher's professional skills. The largest number of teachers as represented forms of cooperation list individual visits, conversations, parents' meetings and various joint events. The atmosphere of partnership, active communication and teamwork correspond to the successful realization of their mutual cooperation.

Keywords: preschool teachers, parents of gifted children, opinions, forms of cooperation with parents.

Dr Olga Tomić

Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Novi Sad

olgica.tomic@vojvodina.gov.rs

USPEŠNI DAROVITI – DESET GODINA KASNIJE IZ UGLA DIDAKTIČKE KULTURE

Darovitost je višedimenzionalni fenomen koji i pored mnogobrojnih istraživanja i različitih pristupa ostaje nedovoljno istražen. Darovitost ima svoj razvojni proces na koji se može uticati: blagovremenim indentifikovanjem, podrškom i podsticanjem. Razvoj potencijala darovitosti zavisi i od sredinskih činilaca (porodice, škole, nastavnika, mentora, vršnjaka, kulture okruženja i dr.).

Višegodišnjim istraživanjem strategije rada sa darovitima kod nas i u svetu, došli smo do saznanja da čak i u jednoj zemlji nisu mogući isti uslovi obrazovanja i vaspitanja darovitih, te ni strategije podsticanja darovitosti ne mogu biti iste. One zavise od kulturno-istorijske tradicije društvene zajednice, od socio-demografskih uslova porodice darovitog učenika; od materijalnih, prostornih, kadrovskih i drugih uslova u školama gde se daroviti učenici obrazuju. U okviru istraživanja i analize sistema posebne podrške koja se pruža potencijalno darovitim učenicima u Vojvodini, intervjuisali smo pre deset godina izvestan broj darovitih učenika u osnovnim i srednjim školama, koji su postizali vrhunske rezultate na takmičenjima u zemlji i inostranstvu i bili nagrađivani. Nakon deset godina, ponovili smo intervju sa njima da bismo dobili podatke o značaju škole i kvaliteta vannastavnih sadržaja na razvoj njihove darovitosti; mentorskog rada; podrške i podsticaja u porodici i školi; nagrađivanja i promovisanja postignuća tih darovitih učenika u sredini u kojoj su živeli i o drugim socio-psihološkim činiocima koji su kasnije uticali na njihov izbor profesije, zaposlenja i životnog puta, uspešnosti.

Rezultati istraživanja ovoga rada ukazuju da su među najuticajnijim sredinskim činiocima na razvoj darovitosti kod intervjuisanih darovitih uspešnih mladih ljudi bili: rano otkrivanje njihove darovitosti; mentorski rad sa njima tokom školovanja i studija; kvalitetno i podsticajno okruženje; materijalna podrška sredine za kontinuirano sticanje znanja; učešća na takmičenjima i promovisanje rezultata; nagrađivanje; okupljanje darovitih u domovima nauke i umetnosti; rad u centrima za talente, istraživačkim stanicama, edukativnim kampovima; vršnjačko druženje i timski rad na projektima.

Intervjuisani daroviti mladi ljudi su uglavnom i u većini uspešno odabrali svoju profesiju, zanimanje. Većina ih je završila visoko obrazovanje i master studije i ubrzo našla zaposlenje. Neki od njih su našli posao i žive u inostranstvu, a neki su se uključili u odgovarajuće društvene delatnosti javnog ili privatnog sektora u zemlji, ili su otvorili i sopstvene firme. Dragocene su njihove poruke i rezultati istraživanja u ovom radu o faktorima koji su uticali na razvoj njihovog potencijala darovitosti, na njihova postignuća i životna opredeljenja.

Gljučne reči: daroviti učenici; podsticanje razvoja darovitih; intervjuisanje uspešnih darovitih nakon deset godina; socio-psihološki uslovi za postignuća darovitih i njihovog uključenja u život zajednice.

Olgica Tomic, PhD
Novi Sad

SUCCESSFUL GIFTED – TEN YEARS LATER FROM THE ANGLE OF DIDACTIC CULTURE

Giftedness is a multidimensional phenomenon which remains elusive despite numerous studies and approaches. Giftedness has its developmental process which can be effected by: early identification, support and encouragement. Giftedness potential development also depends on environmental factors (family, schools, teachers, mentors, peers, environment culture etc.).

Through many years of research of the work with the gifted in our country and abroad, we came to the information that it is impossible to have the same educational conditions for the gifted, and therefore the encouragement strategies are also different. They depend on cultural-historical social traditions of the community, on the socio-demographic conditions of the gifted learners' family, on material, space, professional and other conditions in schools where the gifted learners are educated. During the research and analysis of the system of special support which is available for the potentially gifted learners in Vojvodina, ten years ago we interviewed a certain number of gifted learners in elementary and high schools, who achieved outstanding results in competitions in the country and abroad and who had been rewarded. After ten years, we repeated the interview with them to get information on the importance of school and quality of extracurricular content for the development of their giftedness; mentor work; support and encouragement in the family and school; rewards and the promotion of the gifted learners achievements in the environment in which they lived and on other socio-psychological factors which latter influenced their career choice, employment and life path, successfulness.

The results of this study indicate that among the most influential environmental factors for the development of giftedness in the successful young people interviewed were: early discovery of their giftedness, mentor work with them during schooling and higher education, quality and supportive environment, the material support of the environment for continual knowledge acquisition; participation in contests and result promotion; being rewarded; gathering the gifted in science and arts homes; work in centers for the talented, research stations, educational camps; spending time with peers and team work on projects.

The interviewed gifted young people mostly successfully chose their professions, vocation. Most of them finished their higher education and master studies and soon after found a job. Some of them found a job and work abroad, and some went into the suitable social professions in the public or private sector in the country, or they founded their own businesses. Valuable are their messages and the results of this paper about the factors which influenced the development of their giftedness potential, their achievements and life choices.

Keywords: gifted learners; encouraging the development of the gifted; interviewing the successful gifted after the years; socio-psychological conditions for the achievements of the gifted and their involvement in community life.

Проф. Митко Тошев

Гимназија „Јане Сандански“, Струмица, Р Македонија
tosevmitko@yahoo.com

ДИДАКТИЧКИОТ ПРИСТАП ВО ИЗВЕДБАТА НА ПОЗНАТИОТ ПОРТРЕТ МОНА ЛИЗА ОД ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ

Познато е дека портретот на Мона Лиза на познатиот автор Леонардо да Винчи претставува неповторливо и воодушевувачко генијално мајсторство кое има своја сеуште мистика. Во трудот се настојува да се расветлат некои дилеми околу самото дло како и неговата изработка која претставува и предизвикува восхит дури и кај оние кои уметноста не е нивни животен стил. Леонардо бил ученик на Вероки познат златар и вајар за време на ренесансата во Фиренца. Верокио не го знаел неговиот талент кога го видел ликот на ангелот кои го насликал Леонардо Верокио ги фрлил четките и никогаш повеќе во животот не сликал. Дидактички гледано чудно е што Леонардо немал педагог учител кои че го подучува на вистински начин . За големите гениалци како Леонардо тоа е нормално. Целта на трудот е да се акцентира дека Леонардо за учителка ја зима природата . Самиот вели дека неговата учителка природа е најголема учителка од која секогаш нешто ново учи . Дидактички гледано Леонардо вршел многу експерименти можно е ова дело да претставува експеримент за неговиот специфичен момент . Техниката која ја усувршувал се нарекува Сфумато зборот сфум на италијански значи магла Леонардо превел магла на специфични делови на пример околу очите околу усните и на тој начин добовал повеќе психолошки ефекти. Гледачот кои ја наблудува сликата Мона Лиза од сфуматото во еден момент се наоѓа како во магла и на тој начин добива илузија или имагинација – можеби овде лежи одговорот зошто Мона Лиза ни се смее кога сме расположени а кога плаче кога сме тажни Многу чудно нели? Тоа останува да се објасни во трудот.

Клучни зборови: дидактички пристап, талент, портрет.

Mitko Toshev

Profesor on Gimnazija "Jane Sandanski", Strumica, Macedonia

DIDACTIC APPROACH IN THE PERFORMANCE OF THE FAMOUS PORTRAIT OF MONA LISA BY LEONARDO DA VINCI

It is known that the portrait of Mona Lisa, painted by the famous author Leonardo da Vinci is an unprecedented and astonishing genius craftsmanship that still has its mystique. This paper seeks to clarify some doubts about the very painting and its preparation which is causing admiration even among those whose lifestyle is art. Leonardo was a student of Veroki, famous goldsmith and sculptor during the Renaissance in Florence. Verrocchio did not know his talent when he saw the image of the angel. Leonardo Verrocchio threw the brush and never painted in his life again. Didactically viewed, it is strange that Leonardo had no master to teach him. For great prodigies like Leonardo this is normal. The purpose of the paper is to

emphasize that nature was Leonardo's teacher. Nature is the greatest teacher of of all. From didactical point of view, Leonardo performed many experiments. The viewer who observes the image of Mona Lisa is puzzled by her smile. It remains to be explained in the paper.

Keywords: didactic approach, talent, portrait.

Мср. Даница Веселинов

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“, Вршац
danica.veselinov30@gmail.com

Мср. Снежана Пртљага

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“, Вршац
prtljaga.snezana@gmail.com

Мср. Александар Игњатовић

Учитељски факултет, Ужице
aleksandar.n.ignjatovic@gmail.com

ХЕУРИСТИЧКИ ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКИ АСПЕКТИ И МЕТАКОГНИТИВНЕ СТРАТЕГИЈЕ УЧЕЊА ДАРОВИТИХ

Циљеви образовања и васпитања у савременој настави – настави постиндустријског, техничко-технолошког и друштва брзих промена – постављају нове приступе и захтеве на дидактичко-методичком плану. Ситуирани у друштвено-историјски и социо-политички контекст, циљеви образовања и васпитања 21. века рефлектују се у настави базираној на еманципаторној дидактици и критичком мишљењу као обележју интелектуалне аутономије у учењу. У складу са актуелним токовима наставе ревидирају се стара питања везана за ефикасност наставних стратегија и метода учења, а амплификавањем и реструктурирањем покушавају се превазићи утврђене слабости традиционализма.

У раду смо настојали да прикажемо дидактичко-методичке инструкције које утичу на подстицање метакогнитивних стратегија даровитих ученика у савременој настави природе и друштва. Настава природе и друштва, као интердисциплинарно и мултидисциплинарно подручје, омогућава употребу хеуристичких методичких инструкција којима је могуће развијати метакомпоненте учења. Помоћу ових инструкција даровити ученици се подстичу да самоорганизовано уче, користе истраживачке технике, надгледају и прате процес учења, преиспитују се и изналазе адекватне методе и технике приликом решавања проблема, евалуирају свој рад, детектују грешке и промишљају о другим стратегијама учења које би допринеле бољим резултатима. Прожимањем тзв. традиционалних метода учења (вербалне методе, демонстративне, методе рада на тексту, методе експерименталних и лабораторијских радова и др.) са методом дискурса, истраживачком методом, техникама елаборације, селфмониторинга и самоевалуације у настави природе и друштва могуће је код даровитих ученика подстицати учење са већом

индепендентношћу у раду, самоефикасности, контролом когнитивних процеса, метакогнитивним вештинама учења.

Кључне речи: хеуристичке дидактичко-методичке инструкције, метакогнитивне стратегије учења, даровити ученици, настава природе и друштва.

Danica Veselinov, MA

Preschool Teacher Training College "MihailoPalov Vrsac

danica.veselinov30@gmail.com

Snezana Prtljaga, MA

Preschool Teacher Training College "MihailoPalov" Vrsac

prtljaga.snezana@gmail.com

Aleksandar Ignjatovic, MA

Teacher Training Faculty, Uzice

aleksandar.n.ignjatovic@gmail.com

HEURISTIC DIDACTIC-TEACHING METHODOLOGICAL ASPECTS AND METACOGNITIVE LEARNING STRATEGIES OF THE GIFTED

Educational goals in contemporary teaching – postindustrial teaching, technical and technological and that of a fast changing society – present new approaches and demands on the didactic-methodological plane. Situated in the social-historical and social-political context, educational goals of the 21st century are reflected in teaching based on emancipated didactics and critical thinking as a mark of intellectual autonomy in learning. In accordance with current trends in education old questions connected to the efficiency of learning strategies and methods are revised. By amplifying and restructuring determined weaknesses of traditionalism are being overcome.

In this paper we attempted to illustrate didactic-methodological instructions which influence the development of metacognitive strategies of gifted students in contemporary teaching of the subject nature and society. The teaching of nature and society as an interdisciplinary and multidisciplinary area enables the usage of heuristic methodological instructions which enable the development of metacognitive learning. Through this type of instruction gifted students are encouraged to learn independently, use research techniques, oversee and monitor the learning process, revise and find adequate methods and techniques while solving a problem, evaluate their work, detect mistakes and explore other learning strategies which would contribute to better results. By permeating the so called traditional learning method (verbal method, demonstrative, method of working with texts, experimental method, laboratory work etc.) discourse method, research method, elaboration techniques, self-monitoring and self-evaluation, in the nature and society classes with gifted students it is possible to encourage more independent learning, self-efficiency and the control of cognitive processes with metacognitive learning skills.

Keywords: heuristic didactic-methodological instruction, metacognitive learning strategies, gifted pupils, nature and society teaching.

Mr Valerija Većei-Funda

Visoka škola strukovnih studija za menadžment i poslovne komunikacije
valerijave58@gmail.com

Jelena Portner Pavićević, dipl. psiholog-prof

I. OŠ Varaždin, Varaždin, Hrvatska

portner.j@gmail.com

Mr Dragan Janjušić

Visoka škola strukovnih studija za menadžment i poslovne komunikacije, Sremski
Karlovci, Srbija

dragan.janjusic@gmail.com

KREATIVNOST KAO ASPEKT KVALITETNOG OBRAZOVANJA

U današnje vreme pred organizacije se stavljaju zahtevi kvaliteta, tehnologije i održivog razvoja. Za sve vaspitno-obrazovne ustanove posebno je važno pitanje kvalitetne nastave. U radu se razmatraju mogućnosti i otvorene perspektive koje se preispituju sa ciljem povećanja kvaliteta obrazovanja darovitih u visokoškolskom obrazovanju. Najviše pažnje će biti posvećeno razmatranju stavova studenata o mogućnosti kreativnog izražavanja u nastavi. Cilj istraživanja bio je ispitivanje stavova studenata o kreativnosti u nastavi. Stavovi su ispitivani upitnikom Kreativnost u nastavi. Istraživanje smo sprovedi u Visokoj školi strukovnih studija za menadžment i poslovne komunikacije u Sremskim Karlovcima. Dobijeno je niz rezultata koji nas upućuju na zaključak da je za povećanje kvalitete nastave neophodno učiniti poboljšanja. Promene koje mogu doprineti kvalitetnoj nastavi odnose se na stavljanje naglaska na restrukturaciji resursa kao što su tehnologija, metodika i kreativno mišljenje.

Cljučne reči: visoko obrazovanje, daroviti, kvalitet, kreativnost.

Valerija Većei-Funda, MA

High School of Professional Studies for Management and Business Communication

Jelena Portner Pavicevic, psychologist

I. Primary School Varazdin, Varazdin, Croatia

Dragan Janjusic, MA

High School of Professional Studies for Management and Business Communication
Sremski Karlovci, Srbija

CREATIVITY AS AN ASPECT OF QUALITY EDUCATION

There are quality and technology, put on the organizations today. For all educational organizations, there is the matter of quality classroom program, which is of special significance. Possibilities and open perspectives are considered and evaluated in order to increase the quality of higher education of the gifted. Most of the attention will be given to consideration of student's attitude towards possibility of creative expression in education. The target of the research was inquiry of student's attitudes towards creativity in education. These attitudes were scrutinized with „Creativity in education“ questionnaire. Research had been carried out in MPK in Sremski

Karlovci. More additional results had been obtained, which lead us to conclude that some betterments are necessary to improve the quality of educational programs. Changes which could contribute to improvement of education quality relate to pointing out the restructuring of resources such as methods and creative thinking.

Keywords: higher education, gifted, quality, creativity.

Др Горан Вилотијевић

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац
gvilotijevic@gmail.com

РАЗВИЈАЊЕ САЗНАЈНО-КРЕТИВНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА У ХЕУРИСТИЧКОЈ НАСТАВИ

Многи научници (Хуторској, А. В. и др.) истичу да постоје посебне компетенције које одређују успех ученика у креативној сфери. Један ученик може бити способнији од другог у решавању креативних задатака. Хеуристичка настава утиче на развијање истраживачких способности за разлику од традиционално-репродуктивне наставе која у знатној мери спутава стваралачко и истраживачко мисаоно трагање даровитих ученика у решавању постављених задатака. Усвајање готових истина и давање очекиваних одговора у традиционално-репродуктивној настави гуши радозналост и способност самосталног мишљења и знатно блокира креативну и истраживачку активност деце. Вештина нестандартног и нелинеарног мишљења представља особину која припада креативном појединцу. К. А. Одинец у овом смислу сматра да су сва мала деца креативна, зато што не знају за готово решење и траже своје начине. Ајнштајн је као највећи проналазачки догађај у животу означио тренутак када је, са пет година, први пут видео компас и схватио да нешто делује на магнетну иглу. Први научни рад који је написао се односио на ову појаву. Његово друго питање – шта ће бити са одбљеском у огледалу, ако се он буде кретао брзином светлости? Ово питање се не задржава у глави недовољно креативног човека. У његовој глави је остало и тражило одговор. Тако се родила теорија релативности. Хеуристичка настава подстиче креативно-сазнајне компетенције појединаца, посебно даровитих ученика. У њој се одвија тражење мноштва одговора на постављено питање. Не мора се одмах и једнозначно одговарати на бесконачна питања „Зашто?”. Она могу да буду полазна тачка за заједничко истраживање (наставника и ученика) у хеуристичкој настави.

У раду се даље расправља о хеуристичким компетенцијама и оспособљавању наставника за организацију хеуристичке наставе која би посебно подстицала учење и развој даровитих ученика.

Кључне речи: репродуктивна настава; хеуристичка настава; даровити ученици; сазнајно креативне компетенције; хеуристичке компетенције; оспособљавање наставника за хеуристичку наставу.

Goran Vilotijević, PhD

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vrsac

THE DEVELOPMENT OF DISCOVERY-CREATIVE COMPETENCIES THROUGH HEURISTIC TEACHING IN GIFTED CHILDREN

Many scientists (Hutorskoj A.B. and others) believe that there are special competencies which determine learners' success in the creative field. One learner can be more efficient at solving creative tasks than another. Heuristic teaching influences the development of research ability, unlike the traditional-reproductive teaching which significantly hinders creative and discovery thinking and searching for the task solution of gifted students. Acquiring spoken truths and giving expected answers in traditional-reproductive teaching hinders curiosity and the ability of independent thinking, it blocks the children's creative and research activity. The skill of non-standard and non-linear thinking is characteristic of creative individuals. Odinec K. A. in this way considers that all young children are creative, because they do not know what ready-made solutions are; they search for their-own ways. Einstein considered his biggest discovery moment in life when he was five years old and for the first time saw a compass and realized that something was pushing the magnetic needle. His first scientific paper referred to this occurrence. His second question what would happen to a ray of light reflected in a mirror, if it moved at the speed of light? Such a question would not occupy the mind of an insufficiently creative individual. It stayed in his mind which searched for an answer. And thus the theory of relativity was created. Heuristic teaching encourages the individuals' creative-discovery competencies, especially of gifted students. In it there is frequent search for answers to posed questions. We do not have to find the answer to the infinite question of "Why" right away and make it unambiguous. It can be a starting point for a collaborative research (pupils and teachers) in heuristic teaching.

In this paper we discuss heuristic competencies and enabling the teacher for heuristic class organization which would especially encourage the learning and development of gifted pupils.

Keywords: reproductive teaching, heuristic teaching, gifted learners, discovery-creative competency, heuristic competencies, training teachers for heuristic teaching implementation.

Биљана Вујасин, дипл. педагог

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”

Вршац

vsvaspedagozi@hemo.net

проф. др Небојша В. Живић

Природно-математички факултет, Косовска Митровица

nebzivic@gmail.com

МЕНТОРСТВО КАО СТРАТЕГИЈА ПОУЧАВАЊА ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ У КОНТЕКСТУ ДИДАКТИЧКЕ КУЛТУРЕ

Даровита и деца и ученици, поред заједничких својстава, веома се разликују између себе, као што се разликују и они који нису даровити. Разлике међу даровитима намећу и различите прилазе и методе у раду са њима. Досадашња сазнања показују да ништа није тако непримерено као једнак третман деце неједнаких потреба и способности, као и чињеница да незаменљиву улогу у раду и развоју даровите деце има ментор. Важно је запажање да међу даровитом децом и ученицима има и оних са различитим тешкоћама и проблемима у учењу, комуникацији, понашању, емоционалној сфери. Управо ове чињенице упућују на потребу и значај менторства у раду са даровитима. Ослањајући се на предности менторског рада, у раду се сагледава мултидимензионална улога ментора (инструктор, фасилитатор, саветник, вођа, експерт, пријатељ), а менторство као мултидимензионални образовни процес, односно стратегија која обухвата разноврсне организационе облике и методе рада.

Кључне речи: даровитост, стратегија, менторство, дидактичка култура.

Biljana Vujasin

Preschool Teacher Training College "MihailoPalov" Vrsac

Prof. dr Nebojša V. Živić

Faculty of Science, Kosovska Mitrovica

MENTORSHIP AS A STRATEGY FOR STUDYING GIFTED CHILDREN IN THE CONTEXT OF DIDACTIC CULTURE

Gifted children and pupils, have common characteristics, but also differ amongst themselves, as do the ones who are not gifted. In the work with the gifted the differences among them demand various approaches and methods. Contemporary knowledge shows that treating children with different needs in the same way is one of the worst practices that a teacher can have, it also highlights the important role that a mentor has in the development of gifted children. It is important to note that among gifted children and pupils there are those with various difficulties and problems in learning, communication, behavior and emotional area. Precisely these facts guide us to the need and importance of mentorship in the work with the gifted. While relying on the advantages of mentor work, in this paper we explore the multidimensional role of the mentor (instructor, facilitator, advisor, leader, expert,

friend), and mentorship as a multidisciplinary educational process, i.e. a strategy which incorporates different organizational forms and methods of work.

Keywords: giftedness, strategy, mentorship, didactic culture.

Проф. д-р Златко Жоглев, ректор

Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола

zzoglev@yahoo.com

Проф. д-р Љупчо Кеверески

Педагошки факултет – Битола

kever@mt.net.mk

Проф. д-р Методија Стојановски

Педагошки факултет – Битола

mstojanovski@freemail.com.mk

АКАДЕМСКИТЕ СТУДИИ ОД ОБЛАСТА НА НАДАРЕНОСТА И ТАЛЕНТИРАНОСТА ФУТУРИСТИЧКИ РЕГИОНАЛНИ ПРЕДИЗВИЦИ

Идејата, потребите, реализација и евалуација на академските студии од областа на надареноста и талентираноста денес претставуваат вистински предизвици пред кои се поставени експертите од оваа област. Целта на трудот е да се претстават состојбите и перспективите на академските студии за образование на кадри за откривање и работа со надарените и талентираните во Р. Македонија. Тоа претставува иницијален и мотивациски импулс за сите оние кои се во фаза на планирање и реализација на вакви или слични идеи. Крајниот исход на трудот е дисперзија на идеите за проекција на академски универзитетски студии кои ќе бидат насочени кон профилирање на нов педагошки профил кој најмногу ќе одговара на задоволување на образовните, социо-емоционалните и други потреби на надарените и талентираните.

Клучни зборови: академски студии, предизвици, перспективи.

Zlatko Zoglev, PhD

University St, Kliment Ohridski- Bitola

Ljupco Kevereski, PhD

Faculty of Education-Bitola

Metodija Stojanovski, PhD

Faculty of Education-Bitola

ACADEMIC STUDIES IN THE FIELD OF TALENTED AND GIFTEDNESS FUTURISTIC REGIONAL CHALLENGES

The ideas, needs, realization and evaluation of the academic studies in the field of talented and gifted today represent a true challenge with which experts dealing with it are being faced. The aim of the paper is to present the states and perspectives of the academic studies for staff training for detecting and working with gifted and talented in the R. of Macedonia. It represents an initial and motivational impulse for all those that are in the process of planning and realization of such or similar ideas. The final outcome of the paper is dispersion of the ideas for projection of the

academic university studies that will be aimed towards profiling new pedagogical staff that will be most suitable for fulfilling the educational, socio-economical and other needs of the gifted and talented.

Keywords: academic studies, challenges, perspectives.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

371.3:159.928-053.5(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп "Даровити и дидактичка култура" (2015 ;
Вршац)**

Зборник резимеа са Међународног научног скупа "Даровити и дидактичка култура", Вршац, 05.06.2015. / [организатор] Висока школа струковних студија за образовање васпитача "Михаило Палов", Вршац. - Вршац : Висока школа струковних студија за образовање васпитача "Михаило Палов", 2015 (Београд : Фидуција). - 129 стр. ; 30 см. - (Библиотека Зборник резимеа / Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača "Mihailo Palov", Vršac ; 21)

"21. округли сто" --> насл. стр. - Uporedo srp. tekst i engl. prevod. - Tiraž 100.

ISBN 978-86-7372-215-3

а) Настава - Методика - Даровити - Зборници - Резимеи
COBISS.SR-ID 296489223

